znamená odevzdati se mu do vlastnictví, vzíti na sebe závazek věrnosti a poslušnosti, svěřiti se do jeho panství i milosrdenství. V dalším případě [2,23] arci tento obrat označuje ne zcela hluboké a spolehlivé přiznání k Ježíšovi, to však nic nemění na závěru, že »víra ve jméno« je svým pravým smyslem odevzdaností Ježíšovi a že vychází z prvokřesťanské misijní situace [sr. výše II., 3,4a]. Totéž platí o výrazu »uvěřiti«, jímž se označuje počátek osobního odevzdání Ježíšovi a důvěry v jeho slovo, moc a celou bytost [2,11; 4,39; 7,39.48; 9,36; 10,42; 12,42]. Osobní stránku a podmíněnost víry osvětluje také výrok 5,44, podle něhož samolibé hledání chvály od lidí namísto schválení Božího je překážkou uvěření [sr. 12,43]. Tento výrok podobně jako 12,40 ukazuje, že předpokladem víry je osobní změna, kterou lze podle synoptiků [Mk 1,15] nazvati pokáním. Přitom však nikdy nechybí druhá stránka: věřiti vždy také znamená býti přesvědčen o pravdivosti Ježíšových slov, o oprávněnosti jeho nároku, o skutečnosti jeho poslání od Boha. Je ostatně dáno samou povahou věci, že důvěra v některého člověka v sobě zahrnuje spoléhání na jeho úsudek a na jeho pravdivost. U J je však tato druhá stránka rozvinuta zvláště důrazně. Tak při víře v Ježíšovu moc pomáhati nemocným mimořádnými činy božské svrchovanosti [4,50; 9,35; 11,25-27] je mnohem silněji než v obdobných místech synoptiků podtrženo celkové přesvědčení o původu a povaze bytosti Ježíšovy. Také při obratu »věřiti v ...« často převládá význam »uznati nárok Ježíšův, že je Božím zjevovatelem« [7,5; sr. 3,15nn; 9,35n; 11,25.45.48; 12,11.37.44.46; 16,9; 17,20].

d) Tato obsahová a přímo poznávací stránka víry bývá vyjadřována spojením slova věřiti s předmětnou větou: »věřiti, že ...«. V příběhu 9,18 se touto vazbou označuje přesvědčení o pravdivosti slyšené zprávy. Významnější jsou však výroky, podle nichž lidé věří nebo jsou zváni věřit, že Ježíš jest ten Svatý Boží 6,69, Kristus 11,27; 20,31, že je v Otci a Otec v něm, že ho Otec poslal 11,42; 17,8.21, že vyšel od Otce 16,27.30, nebo také bez dalšího bližšího vymezení, že »On jest« 8,24; 13,19. Smyslem patří do stejné skupiny i výroky, v nichž se slova věřiti užívá absolutně, t. j. bez jakéhokoli bližšího označení, čemu nebo v koho se věří [4,48.53; 5,44; 6,36; 11,40; 20,25-29 a j.]. Navazuje se tu nepochybně na prvokřesťanské církevní užití, patrné i v knize Sk, podle něhož »věřiti« je někdy totéž jako býti údem lidu Kristova, býti nebo státi se křesťanem. Je to tedy souhrnné označení pravého směru života, celostní vystižení zakotvenosti v pravdě a skutečnosti Boží. Není to však pouhý poukaz na stav mysli nebo na neurčité životní směřování. Víra má vždy předmět, jímž je i při tomto absolutním užití Ježíš Kristus se vším konkrétním lidstvím i se svým posláním vycházejícím od Otce. V této dvojí stránce osoby Ježíšovy je poslední základ dvojí stránky víry. Protože se vztahuje ke konkrétní osobě Ježíšově, je víra nejprve osobní oddaností a důvěrou k němu. Protože se však v Ježíšovi setkává s tím, kdo přichází od Otce [16,27.30], je víra nutně také uznáním jeho nároku, nahlédnutím do podstaty jeho bytosti a tedy poznáním pravdy, přesahující přirozené mohutnosti lidské.

e) Poznávací stránka víry je blíže znázorňována tam, kde se slovo věřiti uvádí do souvislosti nebo do protikladu s jinými slovy příbuzného významu. Nejprve si povšimněme pojmu *viděti, ať už je vyjadřován kterýmkoli řeckým slovem. Viděti Syna a věřiti v něho jsou 6,40 dvě stránky téže věci [sr. i 12,44-45].Viděti zde znamená setkati se s Ježíšem, věřiti v něho znamená pochopiti a v poslušné oddanosti uznati jeho poslání a nárok a tak se setkati se samým Otcem čili viděti jej 14,9. K pouhému vnějšímu vidění musí tedy přistoupiti akt osobní víry, aby se mohlo státi viděním v hlubším smyslu, rozpoznáním, že ve vtěleném Slovu je skryta sláva jednorozeného Syna 1,14, sr. 1J 1,1. Ani v 20,8 se nechce říci, že by vnější vidění samo o sobě bylo základem nebo důkazem víry: druhý učedník nespatří nic jiného než prázdný hrob a roušku zvlášť svinutou; pochopit, že je to znamení vítězství Kristova, je možno jen neodvoditelným aktem víry, který podle 20,29 v zásadě nepotřebuje a nemá chtít důkazy ze smyslového vnímání. Jinde se ukazuje, že se tento akt víry nezakládá na tělesném vidění, nýbrž na slyšení slova Ježíšova, které je zároveň jeho poslušným přijetím a ostříháním [5,24; 6,45; 8,43-47;12,47].

S jiné stránky je týž stav věcí vystihován tam, kde slovo věřiti je uváděno do vztahu k pojmu poznávati. Někdy se toto slovo střídá s pojmem viděti [14,7.9.17; 1J 3,6], jednou je postaveno souřadně vedle věřiti [6,69], jindy jsou oba pojmy vedle sebe v paralelních větách stejného obsahu [17,8]. Víra a poznání nejsou tedy dva zásadně odlišné stupně nebo typy vztahu k Bohu, nýbrž různé stránky jednoho a téhož aktu. Jde o to, že víra není slepá, nýbrž »vidí«, chápe, rozumí, poznává. Kdo uvěří a zůstane v slovu Ježíšovu, t. j. kdo je v něm zakotven, pozná pravdu [8,31-32]. Snad lze říci, že víra, která je nejdříve prvním přikloněním k Ježíšovi, postupně poznává, co všecko jest jí v něm dáno, a tak dochází k jasnosti o svém obsahu a smyslu.

f) Na shrnutí a konečné objasnění se pokusíme vyložit, jaký je podle J základ, původ a dosah víry.

Podle 2 11.23; 3,2; 4,53; 6,14 a j. se zdá, jako by základem víry byla znamení ve smyslu vnějších divů, která donucují naše smysly k přijetí nároku Ježíšova. I výzvu, aby posluchači věřili skutkům, která Ježíš činí [10,37-38], by bylo možno chápat v tomto smyslu. Ale 4,48 Ježíš kárá a odmítá žádostivost divů a znamení jako důkazů víry, a podle 11,47, ano podle celé kap. 11., vzkříšení Laza-

rovo - vrcholné znamení Ježíšovo! - nedonucuje jeho odpůrce k víře, nýbrž naopak je vede k předsevzetí Ježíše zahubit [sr. i 12,37-40]. Znamení mají při sobě zvláštní dvojznačnost: svou mimořádností zdůrazňují naléhavost výzvy k rozhodnutí, nemohou a nechtějí však toto rozhodnutí nahradit ani vnějšně ulehčit. Jinak řečeno, víra nikdy nepřestává být vnitřním překonáním pohoršení, jímž je přítomnost věčného Slova v těle, v pozemském a trpícím člověku Ježíšovi [1,14].

Výrok 12,39n ukazuje, že vlastním původem víry není lidská náboženská schopnost ani jiná možnost vlastní tomuto světu, nýbrž příchod Boží ke světu v Ježíšovi a Boží svrchované rozhodnutí, jímž jsou lidé přitrhováni k Ježíšovi [6,44] a dáváni do jeho vlastnictví [6,37.39.65; 17,2.6]. V tomto zakotvení ve svrchovaném rozhodnutí a daru Božím je založena i jistota víry: nikdo nevyrve z ruky dobrého pastýře jeho ovce [10,28], neboť »známť své, a znají mne mé« [10,14]. Tu je naznačeno, že víra spočívá v předzvědění, ano předurčení Božím, nepřestávajíc arci býti zároveň aktem odpovědného rozhodnutí lidského.

Dosah víry je patrný předně ve výroku, že kdo věří v Syna Božího, nebude odsouzen, ano vůbec na soud nepřijde, nýbrž přešel ze smrti do života a má život věčný, kdežto kdo nevěří, již jest odsouzen [3,18.36; 5,24]. V rozhodnutí víry se tedy předjímá, ano provádí konečný soud Boží: tato myšlenka je obsahově totožná s Pavlovou zvěstí *ospravedlnění z víry. S jiného hlediska se říká, že z víry a z pravdy ve víře založené pramení pravá *svoboda člověka, jež je svobodou od hříchu [8,31-36]; i to je myšlenka, blízká Pavlovým výrokům o svobodě od hříchu [Ř 6,18; 8,2], zákona [Ga 4,22-5,4] a smrti [Ř 8,21]. Ještě v jiném osvětlení se říká totéž, když se víra nazývá vítězstvím nad světem [1J 5,4], vítězstvím, jež je arci založeno ve vítězství Ježíšově, dobytém jeho vzkříšením [16,33]. I tato myšlenka má zřetelné paralely u Pavla, na př. Ř 8,37-39. Úhrnem lze říci, že víra je způsobem, jímž člověk už zde a nyní žije v novém věku, v jistotě zproštění na soudu Božím, ve svobodě od hříchu, ve vítězném zápase s pokušeními a mocnostmi starého věku, jedním slovem ve světle [3,19-20; 1J 1,7; 2,9-11], v pokoji a radosti [14,27; 15,11; 17,13], v Ježíši Kristu [15,3nn; 14,20; 17,22n].

6. I v ostatních vrstvách NZ-a je pojetí víry, v základu všude stejné, obohaceno nebo obměněno některými osobitými rysy.

a) V epištole Židům jsou ve známém oddílu 10,32-12,2 zdůrazněny hlavně dvě stránky: víra je jednak trpělivým, poslušným a vytrvalým očekáváním na naplnění zaslíbení Božích, jež se nedá zviklat protivenstvími a neprůhlednostmi života, jednak prohlédáním k pravé skutečnosti Boží a tedy způsobem, jímž poznáváme Boha. Obé je zkratkou vystiženo ve známé větě 11,1: víra je ujištěním o věcech, které jsou předmětem naděje, a důkazem věcí neviditelných. První polovina této věty je předjata v oddílku o smělé doufanlivosti a trpělivosti, která se nemá dát sklíčit a zastrašit temnotou okamžité přítomnosti [10,32-39], a rozvedena zejména v mnoha příkladech vytrvalosti v protivenstvích 11,32-38. Druhá část věty 11,1 je rozváděna výrokem o víře, která chápe stvoření věků slovem Božím 11,3, prohlášením, že víra ve jsoucnost Boží je předpokladem přístupu k Bohu 11,6, i výrokem o tom, že Mojžíš byl utvrzen, jako by viděl Neviditelného, čili že ve víře mu bylo dáno poznati skutečnost Boží, která je přímému vnímání nepřístupná [11,27]. V ostatních výrocích kap. 11. se prolínají obě stránky víry, vytrvalé očekávání eschatologických [budoucích] skutků Božích a zvláštní způsob poznávání přítomné skutečnosti Boží. Nejzřetelněji je snad toto prolínání patrno ve výroku 11,26 o prohlédání k odplatě: odplata sama je budoucí, ale prohlédání k ní je už nyní plným ujištěním a tím i silou přetvářející přítomný život. Pavlovo pojetí víry, která přijímá ospravedlnění, je také naznačeno 11,4.7, ale i při této myšlence, opřené o citát z Ab 2,4, je 10,37-39 zdůrazněno hlavně trpělivé a poslušné očekávání budoucích skutků Božích.

b) V pastorálních epištolách [1Tm, 2Tm, Tt], které v dnešní podobě jsou dílem poapoštolské generace, slova *pistis* se jednou užívá na označení věrnosti lidské [Tt 2,10] a jednou snad i na označení věrnosti Boží [1Tm 1,14], ač srovnání s 2Tm 1,13 ukazuje, že i zde jde spíše o víru lidskou. Výrok, »vím, komu jsem uvěřil« 2Tm 1,12 ukazuje, že i v těchto spisech podstatou víry je osobní oddanost Ježíši Kristu. Subjektivní stránku víry vyjadřují výroky o zůstávání ve víře 1Tm 2,15 a o dobrém boji víry 1Tm 6,12, sr. 2Tm 4,7. Také označení Timotea nebo Tita za dítko [syna] ve víře 1Tm 1,2 Tt 1,4 ukazuje, že víra je chápána jako osobní akt. Pojem víry je však v těchto epištolách ku podivu málo určen učením o ospravedlnění, jehož podstata je Tt 3,5-7 ovšem vyjádřena bez použití slova víra. Vlastně jen výroky 1Tm 1,16 o uvěření k životu věčnému a 2Tm 3,15 o spasení skrze víru jsou jakýmsi ohlasem tohoto pavlovského pochopení víry. V několika výrocích se však víra objevuje jen jako jeden člen v řadě jiných projevů křesťanského života spolu s láskou, čistotou, pobožností, spravedlností, trpělivostí, tichostí a pod. [1Tm 4,12; 6,11; 2Tm 2,22; 3,10]. Něco podobného jsme viděli i v Ga 5,22 a 1K 12,9 [viz svrchu II., 4f], jenže u Pavla je z četných jiných výroků zřejmé, že mu víra nebyla jen jednou z křesťanových ctností, nýbrž zřídlem jeho celého života, což v pastorálních epištolách stejně zřetelné není. - Po objektivní stránce je víra určena předně jakožto víra v Ježíše Krista 2Tm 1,12; 1Tm 1,16 sr. 3,16. Obrat »víra, kteráž jest v Kristu Ježíši« [1Tm 3,13; 2Tm 3,15], má však ještě jinou stránku. Naznačuje, že vírou se vyznačují ti, kteří jsou »v Kristu«, t. j. v jeho lidu, v církvi. V podobném smyslu jsou údové církve nazý-

váni »uvěřivšími« Tt 3,8, a uvolnění vztahu k církevnímu obecenství je označováno za odpadnutí nebo poblouzení od víry [1Tm 4,1; 6,10.21], po př. zapření víry [1Tm 5,8]. Jindy se vírou zřejmě rozumí zvěst, na níž je církev založena, nebo učení, které v ní platí. Sám výraz »učitel pohanů ve víře a pravdě« 1Tm 2,7 má aspoň zčásti tento smysl, podobně výroky o převracení víry 2Tm 2,18 nebo o spletení [přesněji: neosvědčenosti] ve víře 2Tm 3,8. Ještě zřetelnější je to při výroku o živení [»vykrmení«] slovy víry a krásného [»pravého«] učení 1Tm 4,6 a při zmínce o těch, kteří jsou »zdraví ve víře« Tt 1,13. Paralela k pojmu krásného svěřenství [»výborného pokladu«] 2Tm 1,14 a zdravého učení 1Tm 1,10; 2Tm 4,3; Tt 1,9; 2,1 ukazuje, že pojem víry v uvedených výrocích označuje věroučnou formulaci v církvi platnou. Úhrnem lze říci, že se v pastorálních epištolách pojem víry vyvíjí směrem k církevnímu a věroučnému zpředmětnění, při němž hrozí nebezpečí, aby nebyla příliš do pozadí zatlačena stránka osobní důvěry a oddanosti Ježíši Kristu.

c) Proti podobnému příliš neosobnímu a naučnému pojetí víry protestuje epištola Jakubova ve známém oddílu 2,14—26. Jde o víru, která se vyčerpává myšlenkovým přesvědčením o jsoucnosti Boží v. 19 a která se vyjadřuje slovy 14.18, vyhýbá se však osvědčení v životě poslušnosti a lásky 15-17. O takové víře nutno říci, že nemůže spasiti 14, protože je mrtvá 17.26. V tomto smyslu se vypravování o Abrahamovi z Gn 15,6 ve v. 21-24 vykládá tak, že byl ospravedlněn nikoli podobnou mrtvou, jen myšlenkovou vírou, nýbrž skutečnou poslušností, a tedy ze skutků. Slovně to nelze uvést v soulad s výkladem týchž sz slov, jejž podává Pavel Ga 3,6 Ř 4,3nn. U každého z obou autorů je jiné pojetí víry - Jakub nemá v zorném poli skutečné Pavlovo pojetí víry jako osobního a závazného spočinutí v díle Boží lásky v Ježíši Kristu, jež apoštol nazývá vírou skrze lásku dělající, nýbrž toliko její pozdější theoretické skreslení. Mimo tuto polemickou souvislost má ovšem i Jk plnější a kladnější pojetí víry. Tak 1,3 je víra vytrvalostí ve zkoušce, 1,6 a 5,15 modlitebním spolehnutím na Boží moc, 2,15 souhrnným označením křesťanova života.

d) V první epištole Petrově je někdy slovo věřící prostým označením křesťana, jak to odpovídá rozšířenému prvokřesťanskému užití [2,7], avšak proniká tu více než v pastorálních epištolách nebo u Jk hlubší pochopení víry jako osobního doufání v Boha 1,21, jako vytrvalosti v pokušení 5,9, jako trpělivého očekávání Božích spasitelných skutků 1,5. Takováto víra může ovšem být nazvána cestou ke spasení 1,5.9. Je to ohlas Pavlova pojetí podobně jako prohlášení, že víra, nikoli vidění, je způsobem, jímž nyní máme účast na Ježíši Kristu a na radosti v něm dané 1,8.-V druhé Petrově 1,1.5 je stejně jako Ju 3.20 pojetí víry ještě věroučnější a formálnější než v pastorálních epištolách. Také Zj 2,13.19 je víra předně vyznáním, avšak z 13,10 a 14,12 je zřejmé, že nejde jen o myšlenkové přesvědčení, nýbrž o věrné a vytrvalé osobní přiznání ke Kristu uprostřed zkoušek a protivenství.

7. Víra je tedy podle všech hlavních nz svědků zároveň osobní oddaností, cestou života i poznáním pravdy. Základní otázkou je: jak je možné, čím je založeno toto spojení stránek tak rozličných ? Jak to, že osobní život má poznávací důsledky, poznání osobní předpoklady? Částečnou odpovědí je zajisté poukaz na netheoretický, dějový a osobnostní ráz celého biblického, zejména už sz myšlení [sr. *pravda]. I tím však ještě příliš zůstáváme v obecné a tedy v jistém smyslu theoretické oblasti. Plnou odpověď ve smyslu NZ-a, jak je nejzřetelněji vyloženo ve spisech Janových, dá však toliko poukaz na osobu Ježíše Krista, který je zároveň konkrétní pozemskou postavou, požadující naši osobní oddanost a důvěru, i věčným Slovem, skrze něž a pro něž byly učiněny věky a v němž jsou skryty poklady nejhlubší pravdy a moudrosti. Ne jakákoli důvěra a oddanost, ale důvěra a oddanost právě jemu nás podle svědectví NZ-a uvede v podstatnou pravdu života, neboť on jest světlo světa. Už toto poznání samo o sobě je však pohledem víry, nikoli výsledkem vidění a vnějšího důkazu. Není to jinak možné, neboť osobní důvěra v Ježíše a nalezení pravdy v něm jedno jsou. S.

Věštec. Věštění budoucnosti patřilo k nejrozšířenějším praktikám ve starém Orientě a vůbec v oblasti primitivních kultur. Původně bylo spojeno s náboženstvím a kultem. O kněžích se předpokládalo, že mají úzký styk s božstvem a že tedy mohou zvědět jeho tajemství a zajistit jeho pomoc. U Arabů byl kněz zároveň věštcem. Nazýval se *káhin,* což je příbuzné s hebr. *kóhén* = kněz. Kolem svatyň vznikly celé cechy v-ů. O egyptských ‚hadačích a mudrcích' čteme v Gn 41,8; Ex 7,11; Iz 19,3. O babylonských u Dn 2,2, o kananejských v 1Kr 18,19. Věštilo se z letu ptáků, z jater [Ez 21,21], z pohárů, do nichž byla lita voda nebo házeny různé předměty [Gn 44,5], z vrhání šípů [Ez 21,21], z postavení hvězd [Iz 47,13] a pod. Také u Izraelců se setkáváme s věštěním různého druhu. Čteme o *urim a *thumim, o *snech a *viděních a pod. jako o dovolených způsobech, jimiž Bůh zjevoval svou vůli. Bičovi se podařilo prokázat, že prorok *Amos byl původně jatropravcem, t. j. že věštil budoucnost z jater pomocí modelu jater [Bič II., 103.115.153 a spis »Stopy po drobopravectví v Jisráeli«, 1947]. Dokonce čteme, že Daniel se stal hlavou všech mudrců babylonských [Dn 2,48], ačkoli mezi ně patřili hvězdáři, kouzelníci a ‚Kaldejští' [Dn 2,2]. Mudrci od východu pak byli mágové, astrologové [Mt 2,1]. Jakmile však šlo při těchto praktikách o obcházení vůle Boží a hledání pomoci u cizích božstev a démonů, SZ velmi ostře se staví proti nim [1S 15,22n] a vyžaduje smrt pro ty, kteří je provádějí [Ex 22,18; Lv 20,27]. V Dt 18,9nn máme seznam zakázaných způsobů

věštění [viz Bič II., 133]. Mezi nimi je také v. Kral. tak nedůsledně překládají tři různé hebr. výrazy, jež překládají také jinak. Především jde o překlad slova *jidd^{e}'óní* [Lv 19, 31; 20,6; Iz 8,19, v 2Kr 23,24 ‚hadač']. Toto slovo označuje věšteckého ducha i věštce, o němž se předpokládalo, že je ve spojení s tímto duchem. Doslovně toto slovo znamená ‚vědoucí'. Dále tak překládají hebr. *kosém k^{e}sámîm,* jež podle Biče znamená věštění z losů nebo šípů. Je to druh věštění, rozšířený mezi Moabity [Nu 23,23, kde Kral. překládají zaklínání'], Filistinci [1S 6,2, Kral. ‚hadači'] a Babyloňany [Iz 44,25, Kral. ‚hadač']. Ovšem, hebr. výraz může znamenat také vyvolávání duchů zemřelých [1S 28,8, kde je užito výrazu *k-s-m* o vyvolávání věšteckého ducha]. Zdá se, že i nižší druh izraelských proroků se zabýval tímto způsobem věštění [Mi 3,5-11; Za 10,2; Ez 13,6.9, kde Kral. mluví o ‚hádání'; Jr 27,9; 29,8]. Dt 18,10 zakazuje tento druh věštění. Třetí výraz, který Kral. překládají slovem v., je *'ôb,* jež označuje ducha zemřelého, kterého vyvolává zaklinač [1S 28,3.9; 2Kr 23,24. V 1S 28,8 ‚duch věští']. Toto vyvolávání duchů je zakázáno v Lv 19,31; 20,6.27, sr. 1Pa 10,13. Představa byla ta, že duch zemřelého posedne zaklinače jako medium a pak skrze něj mluví [Lv 20,27; ‚šepcí a švehollí', Iz 8,19; sr. 29,4; 1S 28,7]. Král Saul a po něm Joziáš vyhubili věštce v Izraeli [1S 28,3.9; 2Kr 23,24], ale Manasses se neostýchal je podporovat a jejich počet rozmnožovat [2Kr 21,6].

V NZ-ě ve Sk 16,16 čteme o děvečce, mající »ducha věštího«. Oznamovala své věštby břichomluvecky. V řeckém textu se totiž mluví a duchu Pythonově, což je jméno draka, který prý jako hlídač delfské věštírny hnízdil na úpatí Parnasu, kde ho zabil Apollo. Později se toto jméno stalo označením každého věšteckého ducha, pak i břichomluvce, o němž se věřilo, že je posedlý Pythonem.

Věští, stč. = věštecký [Lv 20,27; Sk 16,16]. *Věštec.

Větrové peří = perutě, křídla větru [2S 22,11; Ž 104,3].

Větříček polední *Vítr.

Větší *Veliký.

Vězeň, vězení. Ve vypravování o Josefovi slyšíme po prvé o vězních a vězení. [Gn 39,20. 23; 40,3.5]. Hebr. výraz *bét ha-sóhar,* kterého je užito pouze na tomto místě, znamená ‚okrouhlý dům', tedy nějakou věž, jíž se užívalo za v-í. Kral. překládají ‚věž žalářná' nebo žalář. Někteří vykladači však se domnívají, že jde o nějaký hebraisovaný výraz egyptský. Musela to být rozsáhlá věznice, která měla svého správce [Kral. ‚vladaře']. Jinak je v tomto vypravování užíváno výrazu *mišmár* = vazba [palácové stráže, Gn 40,4.7; 41,10; 42,17 Kral. , vězení', nebo *bét mišmár* = dům vazby, věznice Gn 42,19, Kral. ‚žalář']. Také Filistinci měli věznice, v nichž poutali vězně řetězy a využívali jich k nucené práci [Sd 16,21.25]. V Ex 12,29 je vězení označeno výrazem *bét ha-bôr* = ‚dům jámy' [sr. Jr 37, 16; 38, 6; Za 9,11]. Hebr. *bôr* je v Gn 37,24 přeloženo výrazem cisterna. Šlo tedy v Ex 12,29 o nějaké cisternové vězení, jakého se užívalo hlavně v době římské [hladomorny].

Soudnictví nejstarších dob izraelských se nezmiňuje o věznicích, protože rozsudek býval prováděn hned po vynesení rozsudku. Jen dvakrát se mluví o vězení, vlastně o ochranné vazbě [hebr. *mišmár]*, a to v případech, kdy soudcové čekali na Boží rozhodnutí [Lv 24,12; Nu 15,34]. Teprve v době královské se mluví o žalářích, jež stály pod správou velitele města [1Kr 22,27; v Samaří za Achaba]. Jr 37,15n mluví v dnešním hebr. textu o několika druzích vězení v Jerusalemě: první je označen v hebr. jako ‚dům pout', [Kral. ‚vězení']. Byl to soukromý dům písaře Jonatana, který byl proměněn v žalář [hebr. ‚dům vazby']. Pak se mluví o jámě *[bór,* nejspíš hladomorně] a konečně o nějakých klenutých sklepích, snad celách, [hebr. ojedinělé slovo *chámît].* U Benjaminovy hořejší brány bylo v-í opatřené svíracími kládami [*Kláda], hebr. *bét ha-mahpéket* [= dům klád, Jr 20,2; 2Pa 16,10; sr. Jb 13,27; Sk 16,24], kde byl vězeň nucen sedět ve zkroucené poloze s nohama a rukama sevřenýma kládou. O kládě mluví také Jr 29,26, ale hebr. *sînók* znamená spíš železný obojek na krk, jakého se užívalo na pranýři. Tak měli být trestáni falešní proroci. Po zajetí babylonském měl býti trestán v-m ten, kdo neplnil zákon Boží a zákon králův [Ezd 7,26].

V dobách nz se v-í židovská přizpůsobila nejspíš řeckým a římským vzorům. Josephus tvrdí, že v-í, do něhož byl uvržen Jan Křtitel, bylo na hradě Machaeru [vých. od Mrtvého moře] [Mt 11,2; 14,3.10]. Petr a Jan byli uvrženi židovskými úřady do žaláře obecného [Sk 4,3; sr. 5,18]. Ze Sk 12,4.6 se dovídáme, že vězni byli hlídáni dvojí stráží v žaláři a dvojí před žalářem, t. j. čtyřmi čtveřicemi, jež se střídaly po dvou vždy po třech hodinách. Tento žalář byl nepochybně v paláci Herodesově [Sk 23, 35], jiný na hradě Antonia [Sk 23,10], jiný v Cesareji [Sk 24,27]. V žalářích byli vězněni hlavně nepořádní dlužníci [Mt 12,34]. Apoštol Pavel byl mnohokrát uvězněn [2K 6,5; 11,23; Ef 3,1; 4,1 ;F 1,13; 2Tm 1,8; Fm 13. sr. Sk 20, 23; 2K 11,32; Ko 4,3.18]. Ve Filipách byl uvržen do podzemní kobky [Sk 16,24] v městské věznici. V Římě byl konfinován nejdříve v soukromém bytě [Sk 28,16.30], který si pravděpodobně sám najal. Podle nezaručené tradice byl naposled uvržen do pověstného Mamertinského žaláře na svahu Kapitolina proti náměstí Forum Romanum. V tomtéž podzemním v-í prý byl umučen hladem i Jugurtha. Seděl v něm prý i Petr. Byla to hladomorna, přístupná pouze úzkým otvorem nahoře, kudy byl vězeň spouštěn po provaze. Dno tvořila skála.

Mluví-li se ve SZ o vězních a v-í, myslí se často na válečné zajatce a na zajetí. [Ž 68,19; 69,34; 79,11; 85,2; 102,21; 106,46; 146,7].

Zvláště v zajetí a po zajetí assyrském a babylonském se stali věžňové předmětem modliteb a od zasažení Božího se čekalo vysvobození [sr. 2Pa 30,9]. Jedním z úkolů Mesiášových bylo otevříti žaláře - míněno především na vysvobození z pout hříchu - [Iz 61,1] a vyvésti z něho vězně [Iz 42,7; 49,9]. Neboť Bůh, jenž trestal zajetím, nezamítá na věčnost [Pl 3,31] a nemá v zalíbení, aby potíral nohama svýma všecky vězně v zemi [Pl 3,34]. Pro krev nové smlouvy vypustí vězně z ‚jámy' [Za 9,11n]. Ž 68, jeden ze žalmů zpívaných při novoroční slavnosti nastolovací, kdy truhla úmluvy byla slavnostně vnášena do chrámu [‚na výsost'] v symbolickém vítězném průvodu, doprovázeném zajatci, je křesťanskou církví chápán jako proroctví nanebevzetí Kristova, viz v. 19 [srov. Sk 1,9; Ef 4, 8nn; Ko 2,15]. Obrazně se mluví o žaláři duše [Ž 142,8], t. j. o úzkostech a souženích. Na tomto sz pozadí pochopíme vystoupení Ježíšovo u L 4,18 i jeho rozkaz učedníkům, aby navštěvovali vězně [Mt 25,36nn; Žd 13,3; srov. 10,34]. Snad i Sk 5,19; 12,7; 16,26 je vypravováno jako doklad mesiášské doby.

Pavel mluví někdy o svých spolupracovnících jako o spoluvězních, spoluzajatcích [Ř 16, 7; Ko 4,10; Fm 23]. Je to snad míněno obrazně, takže spoluzajatec možná znamená totéž, co je jinak vyjádřeno výrazem spolusluzebník [Ko 1,7; 4,7]. Jde o ty, které Kristus přemohl a zajal do své služby [srov. 2K 10,5; Ef 4,8. *Jímati]. Pavel ovšem i své skutečné uvěznění spojuje s Kristem a s evangeliem. V tomto smyslu se nazývá ‚vězněm Krista Ježíše' [Ef 3,1; Fm 1.9], vězeň v Pánu [Ef 4,1], mluví o svém ‚v-í pro evangelium' [Fm 13, okovy jež snáší pro evangelium', překlad Hejčlův], pro Krista [F 1,13]. Kristus ho dostal do v-í, kvůli němu je ve vězení, jemu přináší tuto oběť, aby se rozšířilo evangelium. A tak je ‚vězněm v Kristu'. I ve v-í je přítomna Kristova sláva. I v žaláři se osvědčuje jako Boží služebník [2K 6,4n].

Nesnadný je výklad 1Pt 3,19 o *kázání Kristově duchům v žaláři*. Pozadím tohoto výroku je sz představa o *šeól*u [*Peklo], podsvětí, v němž žijí duchové mrtvých [sr. L 16,19.31]. Zdá se, že apoštolové od samého začátku měli víru, že Kristus po své smrti prošel tímto *šeól*em, ale nezůstal v něm, nýbrž byl vzkříšen [Sk 2,24-31]. Také Pavel v Ř 10,7 v navázání na Dt 30,12nn tvrdí, že není nutné prozkoumávat ‚propasti', protože Kristus vstal z mrtvých. Věta o Kristu, že »sestoupil nejprve do nejnižších stran země« [Ef 4,9], byla sice chápána jako předpověď o jeho inkarnaci, tedy o příchodu na svět v těle, ale tentýž obrat máme v Ž 63,10 ve vztahu k *šeól*u, takže i toto místo může být vztahováno na Kristovo sestoupení do podsvětí. Také F 2,8-10 bylo chápáno v tomto smyslu. Na tomto pozadí lze vykládat 1Pt 3,19 [sr. 4,6]. Až do Augustina bylo toto místo chápáno tak, že Kristus kázal duchům oněch mužů a žen, kteří zahynuli při potopě. Jiní vykladači se domnívají, že šlo o kázání padlým andělům [2Pt 2,4; Ju 6], kteří podle Zj 20,7 jsou se satanem, rovněž andělem, uvězněni v podsvětí. Pisatel se dovolává něčeho mezi čtenáři známého. Podle židovské tradice, uchované v knize Enochově, dostal Enoch rozkaz, aby zvěstoval duchům, kteří propásli příležitost k pokání a volají po odpuštění, že nemají naděje na milost. Kristus však, který tu vystupuje na místě Enochově, káže těmto duchům samozřejmě to, co kázal na zemi: milost a odpuštění. Jiní vykladači se domnívají, že Kristus kázal těmto duchům ještě před svým vtělením anebo skrze ústa Noé či Enocha. Ale zdá se, že je to výklad poněkud násilný už vzhledem k v. 22, který naznačuje, že toto kázání se stalo skutkem až po smrti a před vzkříšením Páně. Konečně jsou i vykladači, k nimž patří i prof. Žilka, kteří tvrdí, že omylem opisovačovým snad bylo vynecháno jméno Enochovo, poněvadž předchází v řečtině podobná skupina písmen *‚en'ó'* [v němž], a překládají: »V duchu také Enoch šel a kázal duchům ve v-í«. Ale apokalypsa Enochova nemluví o kázání — což je výraz pro zvěstování evangelia — nýbrž o poselství beznaděje.

Ke Zj 20,7 viz heslo *Tisícileté království.

Věž, stč. věže. K hradbám a opevněním města patřily také samozřejmě i v-e. Jak vypadaly, o tom nás poučují mnohé vykopávky v Palestině [viz Bič I., str. 239nn a vůbec celou kapitolu o stavitelství]. Byly čtverhranné i kulaté. V *Betsanu byly objeveny v-e o rozměrech 23,40x15,37 m, při čemž síla zdí byla 2,30 m. »Na čedičové podezdívce byla stavba cihlová. V přízemku nacházíme 4 místnosti a schodiště. Na užší straně vchod, chráněný dvěma v-mi a z vnitřní strany zajištěný zesílenou zdí. Také severovýchodní roh je věžovitě zesílen« [Bič I., 76]. Badatelé se domnívají, že šlo o panský dům, podoby opevněné v-e. Bič poznamenává, že »kultický charakter takové v-e není vyloučen, naopak, je přirozeno, že právě chrám byl posledním útočištěm před nepřítelem a mohl tudíž býti vybudován zcela v podobě tvrze« [sr. Sd 9,51n; Ž 61,4]. *Babylonská věž. Někde věže stály samostatně před hradbami, ale většinou tvořily součást městských nebo pevnostních hradeb po celé jejich délce, zvláště však u brány a tam, kde se hradby lomily, aby bylo možno napadat útočícího nepřítele i z boku. Králové Aza [2Pa 14,7], Uziáš [2Pa 26,9], Ezechiáš [2Pa 32,5], Manasses [2Pa 33,14] a j. si dávali záležet na tom, aby budovali silná opevnění Jerusalema i jiných měst. Na v-ích hlídali strážní [2S 13,34, 2Kr 9,17]. Byly vhodným místem pro střelbu šípy i házení kamení na nepřítele [2Pa 26,15]. V-e bývaly také někdy věznicí [Gn 39,20; 40,3]. Bůh a jeho jméno jsou nejednou přirovnáváni k útočištné v-i [Ž 61,4; Př 18,10]. U Jr 6,27 jde snad spíš o tavicí pec než o věž [hebr. *báchôn]*. Bůh zřídil proroka k tomu, aby tříbil jeho lid, pozoroval a probádal jeho cesty. Proto se snad ve v. 29 mluví o přetavování stříbra. Ale sr. Jr 1,18.

Také na vinicích byly zřizovány v-e pro hlídače. Stačily pouze sice chýše [Iz 1,8], ale majitel, jemuž na vinici záleželo a jenž očekával několikaletou úrodu, stavěl i zde dřevěnou nebo zděnou v., nahoře s malým přístřeším, odkud byl rozhled na všechny strany [Iz 5,2; Mt 21,33; Mk 12,1].

Vcházení, vcházeti, vjíti. Stč. v-í označuje často místo, kudy se kam vchází, tedy na př. královský nebo jiný vchod do chrámu [1Kr 16,18; Ez 42,9; 43,11]; sloveso v-i může mít vedle obvyklého vejíti někam [Joz 6,1; Př 21, 22; Ez 26,10; Abd 11.13; Mk 6,56; 7,18n; L 9,34; 22,10] význam pohlavního styku [Gn 6,4; Rt 4,13; 2S 3,7; 12,24; 16,22; Př 2,19; 6, 29; Am 2,7]. Důležitý je kultický význam těchto výrazů: o Boží *slávě se praví, že vcházela do domu východní branou [Ez 43,4], oživující Boží duch vešel do suchých kostí [Ez 37, 10], truhla Boží vcházela do města [2S 6,16, sr. Ž 24,9; Ez 44,2], anděl Boží vešel k Marii, aby ji slavnostně ujistil Boží milostí [L 1,28]. Lidé vcházejí do svatyně [2Kr 5,18; Ž 5,8; 73,17; 100,4; 118,19; Sk 3,8]. Tohoto slovesa se užívá hlavně o veleknězi a o kněžích, chce-li se označit jejich kultická služba [Ex 28,29n.35; Lv 16,17; Mt 12,4; L 1,9; Žd 9,25; Zj 15,8]. Předpokladem je ovšem kultická čistota, spravedlnost a svatost [Ž 118,20; Iz 26,2, sr. Ez 44, 25nn; Zj 21,27; 22,14]. Vejít do školy [synagogy] = zúčastnit se bohoslužebného shromáždění [Mk 1,21; 3,1 ;L 4,16; Sk 13,14; 14,1; sr. Mk 11,11; 1K 14,23b; Jk 2,2]. O modlitbě se věřilo, že vstupuje, vchází před obličej Boží [Ž 79,11; 88,3; 119,170]. Pro NZ jsou významné výroky o vejití Izraele do zaslíbené země [Dt 1,8; 6,18; 8,1; 28,6], o vejití do odpočinutí [Ž 95,11, sr. Žd 3,11.18; 4,1nn] a o vejití do největší hlubokosti země jako výrazu naprostého odsouzení [Ž 63,10]. Ostatní obraty jsou pochopitelné ze souvislosti. »V-í i vycházení« [1S 29,6; 2S 3,25; Iz 37,28] = nynější způsob života i zamýšlené podniky, vůbec jednání člověka povšechně [sr. Nu 27,17; Dt 28,6.19; 31, 2; 1S 18,13.16; 1Kr 3,7 a j.]. Bůh zná v-í i vycházení člověka, t. j. sleduje jej po celý jeho život. [sr. Ž 121,8; 139,2]. »V-i ve smlouvu<< [Gn 9,9] = uzavříti smlouvu, »v-i v soud« [Ž 143,2] = začít se soudit, »v-i ve svár« [Př 25,8] = začít spor. »Vejíti v pokušení« [Mt 26,41; L 22,40.46] = upadnouti do pokušení.

V NZ-ě je významný obrat o v-í do *království Božího [do života, v radost Pána], jenž navazuje na sz výroky o v-í do země zaslíbené. Toto vejití do království Božího je vázáno na určité předpoklady: kdo je nepřijme jako dítě, určitě do něho nevejde [Mk 10,15]. Jen ten, kdo ostříhá přikázání, činí vůli Boží, má hojnější spravedlnost než zákoníci a farizeové, má otevřen přístup do života [Mt 19,17; 7,21; 5,20]. Znamená to ochotu vzdát se všeho, co by mohlo narušovat úplnou oddanost Bohu [Mt 18,8n] a ustavičnou připravenost pro okamžik, kdy království Boží přijde ve své slávě [Mt 25,21nn]. Jednou z největších překážek vejití do království Božího je bohatství a majetek [Mk 10,23] a spoléhání na ně [Mk 10, 24]. Není-li člověk dostatečně připraven, může se stát, že bude z království Božího vyloučen, protože neměl ‚svatebního roucha' [Mt 22,12]. Ježíš viděl úkol svůj i svých učedníků v tom, že zvali a připravovali posluchače ke vjití do Božího království. Odtud výzva k posluchačům, aby vcházeli těsnou branou [Mt 7,13]. Učedníci měli dokonce vyvinovat spasitelný nátlak na posluchače, aby vešli [L 14,23], neboť mnozí budou jednou usilovat vjíti, ale nebudou moci [L 13,24], protože už bude pozdě. Zákoníkům, židovským theologům doby Ježíšovy, platí dokonce výtka, že nejen sami nevešli do království Božího, ale svým náboženským příkladem zabránili vejíti těm, kteří už už vcházeli [L 11,52].

Evangelista Jan spojuje náboženskomravní přípravu s přípravou svátostní: kdo se nenarodí z vody a z Ducha [označení křtu jako veřejného přiznání ke Kristu a přijetí jeho svrchovanosti nad sebou], nemůže vejíti do království Božího [J 3,5]. To znamená, že vejití do něho je vázáno na prostřednictví Krista, který je dveřmi [J 10,2.9] ke spáse a záchraně. Podle Sk 14,22 tomuto vejití do království Božího budou předcházet mnohá soužení.

Podle Žd 6,19n; 9,12.24 vešel Kristus tak jako sz velekněz [Žd 9,25] do nebeské svatyně svatých [sr. L 24,26] jako předchůdce »pro nás«, tak jako dříve vešel do světa, aby přinesl dokonalou oběť Bohu. Ve Zj 3,20 zaslibuje vyvýšený Kristus, že k tomu, kdo uslyší jeho hlas a otevře dveře, vejde a bude s ním večeřeti. Je to obraz úplného a dokonalého smíření s Bohem. Pisatel tu snad myslil převážně na sv. večeři Páně, v níž jako v předjímce okouší člověk plné odpuštění a konečné blaženství.

Ostatní výskyty obou výrazů jsou srozumitelné ze souvislosti.

Víčka jsou často souznačnou, básnickou náhradou za oko [Jb 16,16; Ž 132,4; Př 4,25; 6,4.25 ;Jr 9,18].

Viděti [vídati; uzříti; hleděti, pohleděti, prohlédnouti; patřiti, spatřiti, spatřovati], vidění.

1. Jako v češtině, i v biblických jazycích je vidění, nejdůležitější smyslové vnímání, označováno několika slovy rozličného jazykového původu, avšak velmi podobného obsahu. V hebr. je nejobvyklejší *r-'-h,* vzácnější je *ch-z-h,* které se vžilo zejména v povznesenější [básnické] mluvě podobně jako české zříti a které bývá snad právě proto užíváno i na označení zření prorockého. V řečtině je nejčastější *horán* = viděti, spatřiti, pozorovati atd., jakož i *blepein* = viděti, hleděti, býti vidomý a pod. Méně časté je *theórein* — dívati se, *theásthai* = býti divákem, přihlížeti, *atenizein* = napjatě, pozorně přihlížeti, prohlížeti si. Všecky tyto výrazy jsou si však svým smyslem do té míry blízké, ano namnoze záměnné, že je možno přehledně vyložiti biblické pojetí vidění i bez podrobného přihlížení k rozdílům původních výrazů.

Není také nutno probírati sz a nz doklady v přísné a soustavné oddělenosti, protože v hlavních věcech pojetí obou smluv právě při tomto pojmu splývá.

2. Viděti atd. ovšem v prvé řadě znamená prosté zrakové vnímání osob nebo věcí [sr. Gn 37,25; 42,7; Ex 32,19; Sd 11,35; Ž 22,8; Jr 34, 3; Mt 9,23; Mk 11,20; J 4,45; Ko 2,1 a mn. j.]. Někdy je těchto slov užíváno bez předmětu na vyjádření zrakové schopnosti, vidomosti v protikladu ke slepotě [Gn 48,10; Ex 4,11; Ž 115,5;Př 20,12; Iz 42,18; Mt 7,5; 11,5; 12,22; 20,34;J 9,7.11.21; Sk 9,12.17 a j.]. O vidění se však také často mluví v rozšířeném a přeneseném smyslu, tak o jiném než zrakovém vnímání a poznání, také však o myšlenkovém »nahlédnutí«, t.j. úsudku a pochopení [Gn 3,6; 37,20;42,21 ;Ex 8,15; 1S 12,17; Žd 3,19; Jk 2,22 a j.].Jinou obměnou je význam »poznati ze zkušenosti, prožíti«, na př. viděti dobré či zlé věci, život, smrt a pod. [Nu 14,23; Jb 7,7; 9,25;Ž 4,7; 16,10; 49,10; Mt 13,16-17; L 2,26; J 3,36; 8,51; Sk 2,31; Zj 18,7 a j.]. Zvláštní skupinu tvoří výroky, v nichž slova viděti nebo hleděti znamenají dávati pozor, na něčem si dát záležet, něčeho se vystříhat [Gn 24,6; Dt 5,32; 6,3; Mt 8,4; 9,30; 24,4.6; 27,4.24; Mk 1,44; L 8,18; 1K 3,10; 10,12; Žd 8,5; Zj 19,10 a j.].

3. Písmo často nejen o lidech, nýbrž i o Bohu říká, že vidí, hledí, dívá se. Nejde tu ovšem o smyslové vnímání, nýbrž o obrazné vyjádření toho, že Bůh, jedině on, všecko poznává v pravé skutečnosti a hloubce skryté smyslům i myslím lidským. Rozdíl mezi Hospodinem a falešnými bohy je právě v tom, že Hospodin vidí, kdežto modly mají oči slepé [Dt 4,28; Ž 115,5; 135,16]. A rozdíl pohledu Božího od lidského je v tom, že Hospodin nezůstává na povrchu, nýbrž hledí k srdci [1S 16,7]. Bůh vidí nejskrytější věci lidské, lépe než člověk vidí sám sebe [Ž 139,16 v rámci celého Ž 139; Mt 6,4.6.18]. Jen hříšník se ve své pošetilosti domnívá, že ho Hospodin neuvidí [Iz 29,15; 47,10]. Bůh však dobře vidí [Ž 11,4; 94,9; Iz 59,15], a toto jeho vidění je zároveň rozhodnutím o dobrém a zlém [Gn 1,4.10.31; Př 15,3], soudem [Gn 6,12; Ž 35,22; 94,9; Jr 7,11] i slitováním a pomocí člověku [Gn 29,32; 31,42; Ex 3,7; 2Kr 13,4; 20,5; Iz 63,15; Sk 7,34]. Vidí-li tedy Bůh něco, není to pouhé pasivní konstatování toho, co jest, nýbrž pravdivost, přísnost i milosrdenství jeho vidění rozsuzuje a tím i přetváří skutečnost. Používaje jiných slov [věděti, souditi, znám býti], naznačuje apoštol Pavel, že toto svrchované a tvůrčí vidění Boží je ve své nejvlastnější hloubce projevem jeho milosrdného ospravedlnění [1K 4,3-5, sr. 2K 5,11].

4. Slov viděti atd. se užívá také o přijetí Božího zjevení. Jen zřídka se však mluví o tom, že lidé při některé příležitosti viděli Boha. Na dvou místech [Gn 18; 32,24-30] se vypravuje, že se praotcové setkali s Bohem a viděli jej v podobě lidské. Tím se v těchto starobylých příbězích naznačuje, že nešlo o vidění vlastní podstaty Boží, nýbrž o jeho nevlastní projev. Bez bližšího vymezení nebo výhrad čteme o vidění Boha vlastně jen Ex 24,10n, v oddílu nejen starobylého původu, nýbrž také mimořádného poslání: podává se v něm zpráva o základním skutku Božího zjevení, jímž bylo potvrzení smlouvy sinajské pokropením lidu krví obětních zvířat a následující obětní hostinou. Je pochopitelné, že při takovém ústředním oddíle propustila sz tradice obrat »viděti Boha«, aby naznačila mimořádnou blízkost Boží ve chvíli utvrzení smlouvy. Řecký překlad LXX však tuto výpověď již oslabuje. Místo »viděli Boha Izraelského« v. 10 tam čteme »viděli místo, kde byl stál Bůh Izraelský«, místo »viděli Boha« 10: »ukázali se na místě Božím«. V těchto úpravách se uplatňuje obecné sz přesvědčení, že Boha nelze viděti, po př. že člověk nemůže viděti Boha a zůstati živ [Ex 19,21;33,20; Sd 13,22]. Proto se v Ex 33,18-23 říká o Mojžíšovi, že neviděl Boží tvář, nýbrž jen jeho záda; tímto obrazným způsobem se naznačuje, že ani tento přední nástroj a prostředník sz zjevení neviděl Boha bezprostředně a v jeho vlastní podstatě, i když s ním mluvil »ústy k ústům« Nu 12,8. Ani Ex 3,2-16 nejde o vidění Hospodina smyslovým zrakem, nýbrž o setkání s ním ve slovu jeho oslovení a rozkazu. I v řadě jiných míst se sice mluví o tom, že se Bůh »ukázal« člověku, ale hned potom se přechází k tomu, co Bůh promluvil a člověk uslyšel [Gn 12,7; 17,1; 26,2.24; 35,9; 1Kr 3,5; 9,2]. Toto přesunutí důrazu na slyšení je pro SZ příznačné: Bůh se člověku neprojevuje ve své nejvlastnější podstatě, nýbrž zjevuje svou vůli slovem, jímž volá k poslušnosti a víře. [*Slýchán, slýchati.] Výraz »viděti [vidění] Boha« může se v důsledku toho státi názvem pro setkání s Bohem, pro Boží zjevení, při němž vůbec nejde o zrakové vnímání a ve skutečnosti ani o jinaké poznání jeho skryté bytosti, nýbrž o seznání jeho vůle. To platí i o tom oddíle, v němž se nejvýslovněji vypravuje, že prorok viděl Boha, a v němž je v důsledku toho vyslovena i obava ze zahynutí, jež je normálním důsledkem vidění Boha [Iz 6]. Prorok však neviděl Hospodinovu tvář, ano ani jeho postavu, nýbrž jen podolek jeho roucha: tímto obrazem se vyslovuje, že ani tu nešlo o přímé, vlastní vidění. I zde je zdůrazněno slyšení chvalozpěvu serafinského i slov Pána samého. – Spatřování tváře Boží Ž 17,15; 63,3 nutno chápat jako vyjádření blízkosti Boží modlitebníkovi a účastníku chrámové bohoslužby. Vztahovati Ž 17,15 na eschatologické vidění Boha by předpokládalo jinotajné pochopení spánku jako obrazu smrti, což je velice nepravděpodobné. Spíše je takový poukaz na vidění Boha za hranicí pozemského života možný, ač také nezajištěný, ve známém výroku Jb 19,26. - Mluví-li se v SZ někdy o vidění slávy Boží [Ex 16,7; Nu 14, 22; Ž 97,6; Iz 35,2; 66,18], nemíní se tím spatřování jeho podstaty, nýbrž setkání se slavnými skutky Božích soudů a Božího vysvobození [sr. Ex 34,10; Dt 3,21].

[1208] **Viděti, vidění**

Tato sz linie vyúsťuje v NZ v zásadní prohlášení: »Boha žádný nikdy neviděl« [J 1,18, sr. 6,46; 1J 4,12.20], po př. v pojem neviditelného Boha [Ko 1,15; Žd 11,27; 1Tm 1,17]. Protějškem tohoto pojmu je zvěst, že Boha, kterého nikdo neviděl, »vypravil« čili plně zjevil jednorozený Syn Boží, Ježíš [J 1,18], ten, který jest obrazem Božím [Ko 1,15; 2K 4,4] a který samojediný vidí Otce [J 6,46, sr. 5,19; 8,38]. Tímto viděním Otce je Ježíš nad Mojžíše [sr. souvislost s J 1,17!]. Proto může zkratkou říci: »Kdo vidí mne, vidí Otce« J 14,9. Oddanost Ježíši Kristu a *víra v něho je tedy jedinou cestou, jak je v tomto světě možno poznat Boha a ujistit se jeho blízkostí. Bezprostřední poznání, vyjádřené slovem viděti Boha, je člověku zaslíbeno teprve pro budoucí plnost království Božího, je tedy skutečností eschatologickou [Mt 5,8; 1J 3,2, sr. Žd 12,14; Zj 22,4].

5. Od vlastního vidění Boha nutno odlišovat prorocké a jiné podobné zkušenosti, o nichž Písmo obojí smlouvy nejednou užívá vyhraněného výrazu vidění. Do této souvislosti patří i výraz »vidoucí«, jímž bývají označováni proroci jakožto nositelé zvláštní schopnosti postřehnouti skryté věci, zejména budoucí události a obecněji vůli Boží [1S 9, 9-19 o Samuelovi, Am 7,12; 2S 24,11 o jiných prorocích; v hebr. textu nalezneme dvě různá slova, participia obou hlavních sloves znamenajících »viděti«]. Často se mluví o vidění ve snu [Gn 31,10; 41,22; Nu 24,4.16; Mt 1,20; 2,13. 19; Sk 9,10; 16,10; 18,9 a j.], v němž se podle obecného starověkého přesvědčení lidem dostává přístupu k poznání skrytých skutečností. Jindy se myslí na vidění ve vytržení mysli, při němž člověk někdy vidí konkrétní obrazy věštného nebo symbolického významu [sr. Jr 1,11; Ez 43,3; Am 7,8; 8,2; Za 5,1 a j.]. Pojem vidění [viděti] se však může státi technickým termínem pro zjevení dané prorokovi, při němž nemusí vždy jíti o vytržení mysli [sr. Gn 15,1; 46,2; Iz 1,1; 13,1; 21,2; Ez 1,1; 7,26; Da 1,17; 2,19; 7,1; 8,1; Oz 12,10; Jl 2,28; L 1,22; Zj 4,1; 5,1; 6,1 a mn. j.]. Zajímavé je, co několikrát čteme, že prorok »viděl« slova [Am 1,1; Mi 1,1, sr. Zj 1,12]. Souvisí to s tím, že v biblickém zjevení má převahu naslouchání Božím rozkazům a zaslíbením nad vnímáním jeho podstaty. — »Vidění« bývá někdy odlišováno od bezprostředního vnímání jako stupeň méně jistý, ano dvojznačný [Nu 12,8; Sk 12,9, sr. Jb 4,13; 33,15; Ž 89,20 a j.]. Bývají totiž také vidění falešná a lživá [Iz 28,7; Jr 14,14; 23,16; Ez 13,6], která vyplývají z přání a nálad nespolehlivého srdce lidského nebo jsou vyvolána záměrnými praktikami věštců. Pravé vidění naproti tomu ukáže Hospodin prorokovi bez jeho přičinění, ano někdy proti jeho přání [Am 7,1.4.7; 8,1; Ez 40,4]. Předmětem všech těchto vidění nikdy není Bůh sám, nýbrž různé osoby, věci a příběhy takového rázu, jaké se vyskytují v běžné zkušenosti; jsou jimi přímo nebo obrazně zvěstovány výstrahy a povzbuzení nebo ohlašovány skutky a soudy Boží. Stejného v podstatě rázu jsou i vidění, jimiž byli podle Sk vedeni a povzbuzováni apoštolové v důležitých chvílích svého díla [Sk 7,55; 9,10.12; 10,3; 11,5; 12,9; 16,9; 18,9]. Podobný význam mají vidění andělská, která podle evangelií ohlašovala vzkříšení Ježíšovo [Mk 16,5; L 24,23; J 20,12]. - Hlubší a obecnější význam má Izaiášovo povolání viděním slávy Hospodinovy [Iz 6], o němž jsme se zmínili již v odd. 4, protože se v něm mluví přímo o vidění Boha [»Pána«]. -Vidění a zjevení Páně, o nichž mluví Pavel 2K 12,1, jsou zkušenosti chvil mimořádného vytržení mysli, jichž si apoštol zřejmě vysoce váží, aniž o ně opírá svou apoštolskou autoritu nebo svou víru. Od těchto extatických zkušeností zřetelně odlišuje své vidění vzkříšeného Pána 1K 9,1; 15,8, sr. Ga 1,16 [viz odd. 7]. Závažnost tohoto rozdílu nám nesmí být zastřena ani okolností, že se ve Sk 26,19 o damašském setkání užívá výrazu »nebeské vidění«; je to zcela výjimečné, a zjevení Vzkříšeného nemá tím býti odsunuto na úroveň visí. — Podle Mt 17,9 lze však k pravým prorockým viděním přiřaditi setkání tří učedníků se slávou Páně na hoře proměnění. Také o Ježíšově vidění otevřených nebes a sestupujícího Ducha ve chvíli křtu v Jordánu se Mk 1,11 Mt 3,16 užívá obratů, které se svým rázem podstatně neliší od popisů zkušeností prorockých, i když při Ježíšovi nutno předpokládat plnost toho, co u proroků bylo toliko v přípravném náznaku.

6. Protože Ježíš je vrcholným zjevením Božím, jsou ti, kteří ho vidí, kteří se s ním setkají, nad jiné blahoslaveni [Mt 13,16n]. Z téhož důvodu je pro církev nadmíru důležité a podstatné, že jsou tu svědkové, kteří mohou svým svědectvím učiniti ostatní lidi účastníky tohoto setkání. V úvodní větě třetího evangelia se o tom mluví způsobem, který klade důraz na očité svědectví ve smyslu zprávy o tom, co se stalo v dějinné skutečnosti Ježíšově [L 1,2]. Ještě důrazněji je tato stránka historického svědectví vyslovena 2Pt 1,16, tedy v jednom z nejmladších spisů NZ. Naproti tomu »viděli jsme slávu jeho...« J 1,14 zcela jasně naznačuje, že nejde jen o vnímání toho, co bylo při Ježíšovi samozřejmě přístupné každému jeho současníku. Jde o pohled víry, která dovede prohlédnout zahaleností vtěleného Slova a rozpoznat v ní slávu jednorozeného od Otce. Obojí stránka, vnímání vnějšího zjevu Ježíšova i postižení jeho nejvlastnějšího poslání a tajemství jeho osoby, je spojena i ve výroku o vidění a dotýkání Slova života 1J 1,1. I jinde ve čtvrtém evangeliu ukazují výroky o vidění Ježíše na setkání s ním v poslušné a oddané víře [sr. J 6,40; 12,21.45; 14,19]. Někdy se přitom mluví jednak o přítomném [po př. se stanoviska evangelistova minulém] vidění pozemského Ježíše, jednak o budoucím vidění při jeho druhém příchodu, který je ovšem u J nerozlučně spojen s pravou vírou v něho, vzbuzenou Utěšitelem-Duchem [16,10.16-19.22]. - Důležitost očitého svědectví o Ježíšovi, neseného osobní vírou, jež chápe tajemství jeho bytosti

a odevzdává se mu v důvěře a poslušnosti, je však také patrná na celé stavbě synoptických evangelií, která nechtějí býti pouhým dějinným referátem, nýbrž jsou zároveň pamětí církve o Ježíšovi i svědectvím o skutcích Božích v něm učiněných.

7. Zvláštním případem zpráv o vidění Ježíše jsou svědectví o vidění vzkříšeného Pána, která jsou slovem »uzříte« zaslíbena Mt 28,7.10; Mk 16,7. Pojem vidění je v nich důležitější než je na pohled patrno z Kralického překladu, protože slovo »ukázal se«, pro tato svědectví příznačné, lze přesněji přeložit »dal se viděti«; někdy je totéž slovo přeloženo »vidín jest« [L 24,34; Sk 13,31; 1K 15,5-8]. Tento výraz ukazuje, jak máme tato svědectví chápat. Jde o skutečná setkání s živým Pánem, odlišná od pouhého vidění ve vytržení mysli. Setkání se Vzkříšeným není nikdy spojováno se snem nebo s extatickými zkušenostmi. Reálnost těchto setkání zdůrazňuje třetí evangelista, když mluví o doteku těla Vzkříšeného a o tom, že před učedníky pojedl [L 24,39.43]. Není však na druhé straně pochyby, že vzkříšený Pán nevstupoval do zorného pole tak, jak do něho vstupují jiné osoby a věci tohoto světa, takže by jej mohl zásadně vidět kdokoli. Vzkříšený se zjevil toliko svědkům k tomu předem zřízeným [Sk 10,41], každé jeho zjevení čili vidění bylo darem jeho svrchovanosti: on se ukazoval čili dal se viděti tomu a tehdy, komu sám ráčil. Lze říci, že po každé vystoupil ze skrytosti svého zcela jiného, duchovního způsobu bytí [1K 15,44], nevrátil se však k trvalému pobytu v našem prostoru a času. Evangelia projevují málo zájmu o líčení způsobu a povahy těchto zjevení. Všechen důraz soustřeďují na samu skutečnost setkání s ním a na slova posily i příkazu, která Vzkříšený promluvil k učedníkům [Mt 28,18-20; L 24,25-27.36nn; J 20; 21.]. - Také o očekávaném budoucím příchodu Kristově lze užíti slova viděti, ano zdá se, že zaslíbení »uzříte« bylo obzvláště spojeno s t. zv. druhým příchodem [sr. Mt 24,30; 26,64 a paral.; Zj 1,7].

8. Slova vzkříšeného Pána Tomášovi blahoslavení, kteříž neviděli, a uvěřili« J 20,29 ukazují, že víra ve vzkříšení není podle pojetí J založena na smyslovém vnímání a že nemá požadovat důkaz viděním. Dal-li Pán Tomášovi i takové ujištění, je to mimořádný projev jeho milosti, nikoli však pravidlo. Tím se však také zároveň obecně vyslovuje vztah vidění k víře. Výrok J 20,8 [»uzřel a uvěřil«] zakládá na pohled víru na vidění. To je však jen zdání. Druhý učedník přece neviděl nic než nejasné a o sobě dvojznačné skutečnosti: pochopiti, že prázdný hrob a rouška zvlášť svinutá jsou znamení vzkříšení Páně, nebylo možno na základě vidění, nýbrž jen prohlédnutím čili pochopením víry. Jinde pak je *víra stavěna přímo do protikladu proti vidění. Nejjasněji je tomu tak 2K 5,7, i když je zde snad třeba nahraditi slovo »vidění« překladem »oblast viditelných věcí«. Na smyslu výroku se tím nic podstatného nezmění. Podobný smysl mají výroky Ř 8,24; 1K 13,12; 2K 4,18; Žd 11,1-27; 1Pt 1,8. Tento protiklad vidění a víry, tato nedostatečnost vidění jako cesty k Bohu ovšem souvisí s neviditelností Boží, s tím, že vidění Boha je eschatologickým zaslíbením, nikoli možností přítomného věku. S.

Viděti se, stč. často ve smyslu zdáti se, líbiti se [na př. Dt 12,8; Sd 17,6; 2S 15,26; 2Kr 9,15; Jr 26.14; 40,4; Ez 16,50; Dn 11,39; Za 9,8; 11,12; Mk 3,13; Ř 15,26; Žd 12,10], rozhodnouti se [Sk 15,22.28], býti zřejmé [Dt 2,30; 2Pa 6,15; Ezd. 9,15].

Viditelný v protikladu proti věcem neviditelným v Ko 1,16. Je to označení všeho, co patří do oblasti vesmíru [země i hvězdy]. Neviditelnými jsou mocnosti [*Moci], jež sice ovládají tento svět, ale patří do oblasti duchovní [Ef 6,12, sr 2,2] a podílejí se na Boží neviditelnosti [Ko 1,15; 1Tm 1,17; Žd 11,27]. Jsou však Božím stvořením. »Boží neviditelné věci« [Ř 1,20] = Boží neviditelná podstata. *Viděti.

Vidlice. U Jb 40,26 jde vlastně o druh kopí [harpuny], jež bylo vrháno při lovu na velké ryby a mořské ssavce. Při prudkém vrhu vydával nástroj zvonivý zvuk. Odtud jeho hebr. název *silsál,* odvozený od slovesa *s-l-l* —

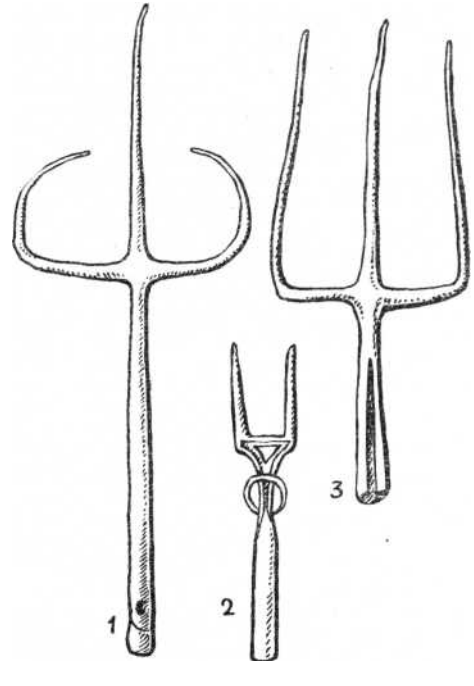

Starověké vidle užívané při chrámových obětech. 1. Z nálezu v Byblosu. Je domněnka, že to snad byl odznak božstva, který držela socha. 2. Kyperský tvar. Nalezeno v Gezeru. 3. Egyptská harpunovitá vidlička z Gezeru. …

zvoniti, svištěti. Hrozný překládá: »Zdali propíchneš kůži jeho bodly a jeho hlavu házecím oštěpem ?« *Rybolov.

Vidlička, hebr. *mizlág,* obyčejně třízubá, jíž bylo obraceno maso v kotli a z něho vytahováno [Ex 27,3; 38,3; Nu 4,14; 1Pa 28,17; 2Pa 4,16; sr. 1S 2,13n, kde Kral. překládají podobné hebr. slovo *mazlég* výrazem hák].

Vidly, hebr. *mach^{a}réšá* v 1S 13,20n, jakýsi krumpáč s částí motykovitou a sekerovitou. Užívalo se ho hlavně ke zkypřování půdy a vysekávání kořenů. Podobné slovo *mach^{a}réšet* v 1S 13,21 je přeloženo výrazem radlice.

Vidoucí. *Prorok. *Viděti.

Vichr, vichřice. *Vítr.

Vika, hebr. *kesach* [Iz 28,25.27], podle LXX, Vulgáty a rabínských výkladů *Nigella melanthium,* černucha neboli černý kmín, jednoletá fenyklovitá rostlina z druhu pryskyřníků *[Ranunculaceae]* s jemně peřenodílnými, štětinkovitými listy. Dosahuje výšky až půl m. Květy jsou velké, v Palestině většinou žluté, zřídka modravé s větším počtem tyčinek. Pouzdernaté tobolky se zbavují aromatických semen mlácením holemi. Užívá se jich na Východě ke kořenění pokrmů a jako prostředku proti nadýmání. Kolem Středomoří je asi 16 druhů této byliny, jež na zeleno slouží ke krmení dobytka.

Vina. Ve SZ-ě jde jednak o překlad hebr. *náká* [= býti bez trestu, Ex 21,19; Nu 5,28; 1S 26,9; Př 6,29; 11,21; 16,5; 17,5; 19,5.9; 28,20; Jr 25,29] a *nákí* [= bez závazků, Gn 44, 10; Ex 21,28; Joz 2,19; 2S 14,9], většinou však o překlad kořene *'-š-m,* jejž Kral. tlumočí výrazy v. [Gn 26,10], hřích [Ž 68,22; Př 14,9], ‚to, čím je kdo vinen', co je povinen [Nu 5,7], *provinění [Nu 6,12; 1S 6,8.17; Jr 51,5], ale také *oběť za v-u [Lv 5,6.15.18; 7,2.7.37], oběť za provinění [Lv 5,19; 7,1.5; 1S 6,3], *oběť za hřích [1S 6,4; Iz 53,10], proviniti se [Gn 42, 21; Ezd 10,19], zhřešiti hříchem [Lv 4,3], býti vinen [Lv 4,13.22.27; 5,2n] a pod. Původně jde o dluh, který je člověk povinen splatit, nebo o škodu, kterou způsobil a má nahradit. Vzhledem k Božím rozkazům [sr. Ex 20; Dt 4,1n; Mi 6,8] se cítí člověk Božím dlužníkem i tehdy, když šlo nejen o zkrácení Božích práv a nároků [Nu 5,6n], nýbrž i o zkrácení práv bližního [Lv 6,5]. Ovšem, teprve tehdy, když lidská vůle vstoupila do vědomého odporu proti Bohu a jeho příkazům, stává se v. objektivní skutečností. Sz oběti za v-u nebo hřích měly za účel prohloubiti vědomí v-y a bázeň před Božím hněvem [Lv 5,16n; 6,1nn], i když se vztahovaly převážně, ne-li výhradně, na porušení předpisů kultických, na poskvrny z nepozornosti a z neznalosti. Ezechiel v předpisech pro nový chrám pamatuje na oběť za v-u velmi často [Ez 40,39; 42,13; 44,29; 46,20]. Posléze *'-š-m* označovalo vše, zač je člověk odpovědný a co nebylo odstraněno zadostučiněním. Pod vlivem prorockého kázání jsou *hřích, vina a trest ve SZ-ě tak úzce spojeny, že nelze jednati o jedné z těchto složek, aniž by se člověk nezabýval s oběma zbývajícími. Pro v-u užívají sz pisatelé, a zvláště proroci, různých obrazů. Člověk ji táhne za sebou [Iz 5,18], nemůže se jí zbavit [Gn 4,13], je shromažďována u Boha [Gn 15,16], svázána v uzlíčku [Oz 13,13], zapisována do knihy [Ž 90,8; Oz 7,2]. V. je přirovnávána ke stěně, jež odlučuje od Boha [Iz 59,2]. Není-li odstraněna, rozjídá se na všecky, kdo patří k provinilci, jako nakažlivá nemoc. Proto vědomí v-y provází zvláště poexilní židovstvo při pohledu na minulost Božího lidu [Ezd 9,5nn; Iz 64,4nn]. SZ zná ovšem také subjektivní vědomí v-y. Pěkně to vyjadřuje vypravování o ráji a pádu člověka, kdy zhřešivší Adam a Eva se skrývají před Hospodinem [Gn 3,8]. Přímo je to vyjádřeno obraty »těžce padnouti na srdce« [1S 24,6; 2S 24,10], »srdce mne zahanbuje« [Jb 27,6]. Zvláště vypravování o provinění Davidově [2S 12,13-22] ukazuje, jak v. doléhá na srdce hříšníkovo jako těžké břímě [sr. Gn 42, 21n]. Kající žalmy pak vyjadřují nesnesitelnou palčivost v-y [Ž 6,3n; 32; 40,13; 51,10; 139,7nn; sr. Iz 48,22].

V NZ-ě jde o překlad pěti řeckých výrazů: *aitia* [= provinění, Mt 27,37; Mk 15,26; J 18, 38; 19,4.6; Sk 23,28; 28,18]; *adikós* [= nespravedlivě, 1Pt 2,19]; *paraptóma* [= přestupek, Ef 2,1]; *ofeiléma* [= dluh, provinění, Mt 6,12]. V modlitbě Páně jde o dluh, který má člověk vůči Bohu [sr. Mt 18,23nn; L 7,41nn]. L 11,4 nahrazuje toto slovo výrazem hřích. V Ř 5,16 jde o řecké *krima* [= soud], jak naznačuje Karafiátův překlad. Žilka tlumočí: »Zde se soud nad jedním hříchem stal odsouzením, tam se přes mnohé poklesky dar milosti stal ospravedlňujícím činem«. *Hřích. *Obviňován, -í.

Vinař, vinice, víno, vinobraní. 1. Mluvíli bible o víně, myslí obvykle na vinnou révu [*Vitis vinifera,* sr. Zj 6,6], ale ve 2Kr 4,39 jde o tykev [Kral. .rév polní']. Vinná réva patří k nejstarším pěstovaným rostlinám, víno pak už v předhistorických dobách mělo význam nejen jako nápoj, nýbrž jako součást obětního kultu [sr. Sd 21,20nn]. Má se za to, že vinná réva pochází ze záp. Asie, kde byla pěstována jižně od Kaspického moře [sr. Gn 9.20n]. Také Egypt proslul vinařstvím [Gn 40,9nn; Ž 78,47], jak o tom svědčí mnohé skulptury z nejstarších dob, znázorňující vinice, vinnou révu, obsypanou hrozny, vinné lisy a výrobu vína. Půda a podnebí palestinské byly příznivé pro pěstění révy [sr. Gn 14,18]. Už kolem roku 2000 př. Kr. se zmiňuje uprchlý Egypťan Sinuhe o krásných vinicích palestinských. Vykopávkami pak byly objeveny mnohé staré vinné lisy. V bibli čteme o vinicích v Jezreel [1Kr 21,1], zvláště však v kopcovitých krajích kolem Hebronu, Siloe a Sichem [Nu 13,23n; Sd 9,27; 21,20; Jr 31,5]. Proslulé byly hrozny v údolí *Eškol v hornatém Judstvu [Nu 13,24], hrozny cyprové na vinicích v Engadi u Mrtvého moře [Pís 1,14], dále vinná réva v Ezebon, Sibma a v Eleale za Jordánem [Iz 16,8nn; Jr 48,32] a na Libánu [Oz 14,8]. Josephus Flavius chválí vinice ko-

lem jezera Genezaretského, talmud pak vynáší jakost hroznů v pobřežní rovině Saronské. Pís 8,11 praví, že Šalomoun měl vinici v teplém Balhamonu [*Bál, 7] na úpatí Hermonu. Izraelec dovedl dobře rozlišovat mezi různými vinnými odrůdami a záleželo mu na tom, aby pěstoval jen nejušlechtilejší druhy [Iz 5,2; Jr 2,21].

Vinice byly zakládány většinou na úbočích nebo vrcholcích kopců [Iz 5,1; Jl 3,18], a to terasovitě, bylo-li to možné. Ale také v rovinách a údolích, kde bylo dosti vody, bývaly vinice [Nu 13,24]. Pozemek byl nejdříve dobře připraven a zbaven kamení; pak byl obehnán živým plotem nebo kamennou zídkou proti liškám a jiným škodlivým zvířatům [Nu 22,24; Ž 80,8-13; Př 24,30n; Pís 2,15; Iz 5,5]. Hlídač přebýval na vinici v chýši nebo nízké věži, odkud byl dobrý rozhled. Mimojdoucím bylo ovšem dovoleno natrhat si hrozny k utišení žízně, nesměli však nic odnášeti [Dt 23,24]. Kdo poškodil něčí vinici, musel dát náhradu z vlastní vinice [Ex 22,5]. Přímo na v-i byl zřízen vinný lis [*Pres] s nádrží ve skále na vytlačené víno [Iz 1,8; 5,1-7; Mt 21,33-41]. Na práci ve v-i bývali najímáni dělníci, kteří jednak okopávali jednotlivé révy, jednak čistili půdu od plevele a prořezávali révu [Lv 25,3; Př 24,30n; Iz 5,6; Mt 20,1-16; J 15,2]. Na rozdíl od našich vinic nebyla réva podpírána tyčkami, nýbrž nechala se plazit a rozrůstat po zemi [Iz 16,8; Ez 17,6]. Proto může žalmista přirovnávat vyvolený lid k vinnému keři, který byl od Hospodina nasazen na judských horách, pokryl jejich vrcholky a svými úponky dosahoval až k moři [Ž 80,9-12]. Jen ratolesti s hrozny byly podpírány koly. Možná však, že šlo o určitý druh révy. Někdy sloužily za opěru vinné révy fíkovníky, jež byly často sázeny na vinicích [sr. 1Kr 4,25 a j.]. Bylo zakázáno oseti vinici zároveň s obilím. Když někdo neuposlechl, připadla obojí úroda kněžím podle rabínského výkladu Dt 22,9.

Hrozny počínají uzrávat v srpnu, v příznivějších polohách dříve, v jordánské rokli třeba už v červnu. První tři léta však se nesměly sklízet; úroda čtvrtého roku byla zasvěcena Bohu [Lv 19,23nn]. Kdo založil novou vinici, byl osvobozen od vojenské služby na první čtyři léta [Dt 20,6]. Snad to mělo povzbudit Izraelce k zakládání vinic, snad za tím byly i důvody náboženské, jež nám dnes už nejsou dost průhledné. Bible mluví hlavně o červeném víně [Gn 49,11; Dt 32,14; Iz 63,2; Zj 14,19n], jež bylo nazýváno krví hroznu. Dnes však je v Palestině a v Hebronu pěstováno téměř výlučně bílé víno. Hrozny byly pojídány čerstvé i sušené [Nu 6,3; Dt 23,24]. Sušené byly tlačeny v jakési bochníky [1S 25,18; sr. 1Pa 16,3. *Flaše]. Vinobraní začínalo v polovici září. Byla to radostná slavnost náboženská, plná veselí a křiku [t. zv. slavnost stánků, Lv 23,34; Dt 16,13, v níž splývaly starokananejská slavnost vinobraní s izraelskou slavností novoroční], při níž paběrky měly zůstat ‚chudému a příchozímu' [Lv 19,10]. Zralé hrozny byly sbírány do košů [Kral. ‚puten', Jr 6,9] a vsypávány do vinných lisů, kde je jeden nebo několik dělníků podle velikosti lisu šlapalo nohama [Neh 13,15; Jb 24,11]. V Egyptě a snad i v Palestině se šlapači vína drželi provazů, upevněných nad jejich hlavami. Při své práci si zpívali do taktu [Sd 9,27; Iz 16,10; Jr 25,30; 48,33]. Neubránili se tomu, aby nepotřísnili svá roucha stříkající šťávou [sr. Iz 63,1nn], jež byla chytána do nádrže, umístěné pod lisem, a pak plněna do kožených měchů [Joz 9,4; Kral. u Jb 32,19 mluví o sudech, u Mt 9,17 o nádobách, ač v obou případech jde o měchy] nebo kamenných nádob, v nichž se mošt vykvasil, načež byl stáčen do jiných nádob [Jr 48,11n]. Část moštu byla svařováním zhuštěna na syrup nebo med [hebr. *dᵉbaš],* jenž byl hojně vyvážen do okolních zemí [Ez 27,17].

Hebrejština má pro víno několik výrazů, z nichž *tîrôš* [Nu 18,12; Neh 10,37; Iz 62,8n; 65,8] označuje nové, čerstvé víno, mošt. Jde vlastně o hroznovou šťávu, právě vytlačenou, jež ovšem záhy začala kvasiti [Jl 2,24; 3,13; Oz 4,11. *Mest]. Také hebr. *'ásîs* [= něco šlapáním vytlačeného, ať jde o šťávu hroznů nebo granátových jablek] označuje mošt [Iz 49,26;

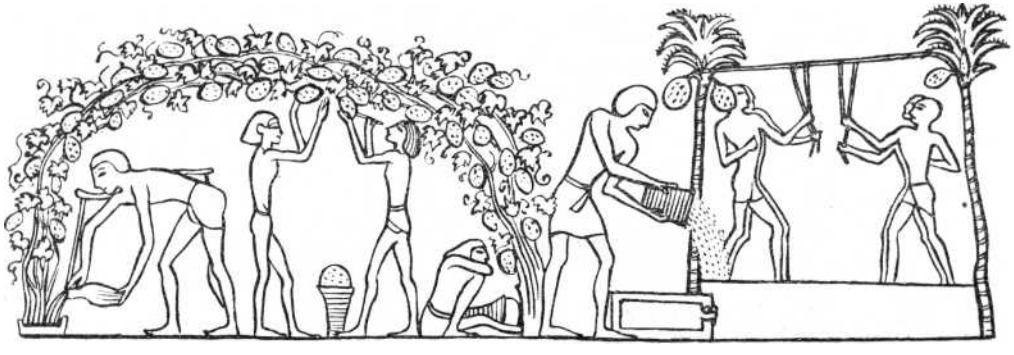

Egyptský obraz vinice, pravděpodobně v domácí zahradě. Otroci zalévají a uřezávají hrozny. Vpravo šlapací lis mezi dvěma datlovými palmami. Dole je nádržka na vytlačenou šťávu. Z hrobu v Thebách.

[1212] Vinař, vinice, víno

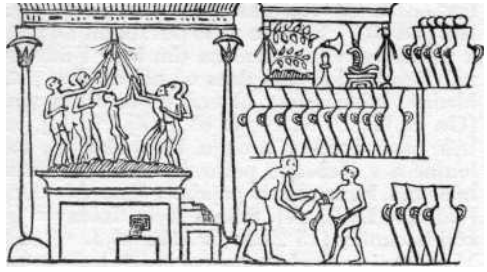

Egyptský vinný sklep. Vlevo šlapací tis v dřevené konstrukci, vpravo kvasné nádoby. Nahoře lehátko a židle v pokojíku majitele sklepa. Z hrobu v Thebách.

Am 9,13]. Plinius prohlašuje mošt za velmi škodlivý žaludku. Nejoblíbenější však bylo staré v-o [L 5,39]. Dobře vykvašené v-o se hebr. nazývalo *jajin;* z příbuzného semitského kořene bylo odvozeno řecké *oinos* a lat. *vinum.* V Gn 9,21 jde o vykvašené v-o. Také o svátcích velkonočních se užívalo vykvašeného v-a. Připravovaná a různým kořením upravovaná, po případě s vodou smíšená v-a měla zvláštní hebr. označení: *mesek* [Kral. ‚v-o kalné', Ž 75,8], *mimsák* [Kral. ‚strojené v-o', Př 23,30; sr. Iz 65,11] a *mezeg* [Kral. ‚nápoj', Pís 7,2; ‚v-o strojené', Pís 8,2]. V-o se odlišuje od ‚silného nápoje' [hebr. *šékár,* Nu 28,7], jenž byl vyráběn kvašením šťávy různého ovoce [Kral. ‚nápoj opojný, opojující', Iz 28,7; 29,9] nebo medu. Zvláště jinak osvěžující šťáva z datlí podléhá už během dne silnému kvašení a proměňuje se ve velmi opojný nápoj. Jiný výraz pro opojný nápoj je *sôbé'* [odvozeno od kořene, znamenajícího nadměrné pití při pohanských bohoslužebných slavnostech, Iz 1,22; Na 1,10] a *š^{e}márîm,* jež označuje vinnou ssedlinu, kvasnice [Jr 48,11; Sof 1,12; u Iz 25,6 překládají Kral. ‚v-o vystálé'].

V-a se užívalo jako léku [L 10,34; 1Tm 5,23] nebo jako utišujícího prostředku [Mk 15, 23], ale také ke zvýšení nálady [Př 31,4nn]. Také u Izraelců tvořilo součást oběti [Ex 29, 39nn; Lv 23,13; Nu 15,5; 28,14; Oz 9,4], i obětních hostin [Dt 14,26]. Lehké v-o pak od nepamětných dob bylo obvyklým nápojem

Jiný egyptský způsob lisování hroznů. Z hrobu v Beni Hassan.

v krajinách kolem Středozemního moře a v biblických zemích [2Pa 2,15; Neh 5,18; Mt 11,19; 1Tm 3,5].

Chléb a v-o a obilí a v-o byly obrazem spokojeného, klidného života [Neh 5,15; Ž 104, 14n; Př 4,17]; jimi byl uctíván host [Gn 14,18; Sd 19,19]. Zvláště společné hostiny se neobešly bez v-a [Jb 1,13.18; J 2,3]. Bible sice pokládá v-o za dar Boží [Gn 27,28; Ž 104,15; Iz 55,1; Oz 2,8n.22; Jl 2,19.24; Am 9,13] a sedění pod vlastním vinným kmenem a fíkem bylo jí výrazem Boží přízně [1Kr 4,25; Mi 4,4; Za 3,10] a bezpečnosti [2Kr 18,31; Iz 36,16], avšak varuje před opilstvím, jež patřilo k vyvrcholení různých pohanských slavností, a jeho následky [Př 20,1; 21,17; 23,20; 29,35; Iz 5,22; Oz 4,11; Ab 2,5] a odsuzuje je jako hřích [1S 1,14nn; Iz 5,11-17; 1K 5,11; 6,10], skutek *těla [Ga 5,21; Ef 5,18; 1Pt 4,3]. Výstražným biblickým příkladem byl Noe [Gn 9,21], příkladem hodným následování Daniel [Dn 1,8.16].

Nazarejci měli zakázáno pití vína po dobu svého slibu [Nu 6,3n; Sd 13,4; Am 2,12. *Nazarejský]. Mezi důvody této abstinence je uváděno také to, že požívání v-a patřilo k dionysovským kultům, běžným v zemi pod jménem Bálovým. Rovněž Rechabitští [*Rechab] byli stálou připomínkou střízlivosti [Jr 35] života na poušti [Dt 29,6]. V-o patrně pokládali za dar Bálův [sr. Oz 2,8, kde se prorok snaží ukázat, že v-o je darem Božím, ne Bálovým]. Kněží měli zakázáno píti v-o a jakýkoli opojný nápoj v době, kdy přisluhovali ve svatyni [Lv 10,9; Ez 44,21]. Zdá se, že Ezechiel se snažil vyloučit v-o z obětní služby [sr. Ez 45,24n; 11,14n s Ex 29,40] nejen pro nebezpečí opilství, ale hlavně proto, že v-o mělo důležitou úlohu v pohanských kultech. Pokládalo se za nedůstojné králů a soudců, aby se oddávali v-u, když seděli na soudcovské stolici [Př 31,4n, sr. Kaz 10,17; Iz 28,7n]. Bylo vůbec zvykem mísiti v-o s vodou, zvláště o velkonoční slavnosti. Odtud snad pochází starokřesťanský zvyk ředit také v-o při večeři Páně. Při každé větší hostině byl ustanoven správce, který určoval poměr vody a vína a dbal na to, aby žádný host nepil nad míru [sr.J 2,9n]. 1Tm 3,3; 1Pt 1,7; 2,3 výslovně žádá od pracovníků v církvi, aby nebyli pijany v-a. V Ř 14,21 prohlašuje Pavel, že jest dobré ‚nejíst masa a nepíti v-a, aniž na čemž se uráží bratr tvůj, aneb horší, anebo zemdlívá'. Jan Křtitel byl nazarejský [L 1,15; sr. Nu 6,3; Sd 13,4.7], ale o Ježíšovi se pravilo, že v-o pil [Mt 11,18n; L 7,33n]. Podle Mk 2,18-22 ospravedlňuje Ježíš své počínání tím, že jeho přítomnost znamená radostný čas. Ježíš byl víc než nazarejský; proto se na něho nevztahovala ustanovení sz o nazarejcích. To nové, co přinesl, nelze spojit s tím starým, dosavadním [Mk 5,22; sr. L 5,39].

Dt 32,32 mluví o vinném kmeni Sodomském a Gomorském, jenž přináší jedovaté a hořké hrozny. Místo lze vykládat obrazně. Ale Josephus popisuje ovoce, rostoucí u někdejší Sodomy, jež prý připomíná hrozny, ale uvnitř jsou prý seménka, chutnající jako popel [Válka

židovská IV. 8,4]. Badatelé se domnívají, že jde o plazivou rostlinu *Citrullus colacynthus,* jejíž ovoce je krásné na pohled, ale v plné zralosti obsahuje jen množství drobných semen, uložených v rostlinném prachu. *Tykev.

2. Obrazné užití výrazů v-ř, v-ice, v-o. Izrael je často přirovnáván k vinnému kmeni ať zdravému nebo planému, zvrhlému a prázdnému, a k vinici [Ž 80,8-17; Iz 5,1-7; 27,2nn; Jr 2,21; 12,10; Ez 15,1-6; 17,5nn; 19,10nn; Oz 10,1]. Je jistě v duchu staré tradice, když na makkabejských mincích byl Izrael znázorňován vinnou révou a v syrské Apokalypse Baruchově je réva obrazem Mesiáše. V Ekklesiastiku [24,17nn] je Moudrost přirovnávána k révě. V mandejské literatuře a vůbec v orientálních náboženstvích je réva obrazem nebeských bytostí. Ž 128,3 přirovnává manželku k vinnému kmeni.

Na sz pozadí lze chápati podobenství Ježíšovo o pronajaté vinici u Mt 21,33; Mk 12,1nn; L 20,9 [sr. Iz 5,1nn] a obrazné výroky u J 15, 1-8, jež snad navazují jednak na ustanovení večeře Páně, jednak na obraz Izraele jako vinice. Ježíš je jediným pravým vinným kmenem; neboť jest zdrojem života lidu Božího, pravého Izraele, který žije vírou v něho. Všecky ostatní zdroje zdánlivého života nejsou skutečné, pravé. Ježíš Kristus a věřící žijí v nejužším obecenství. Věřící jsou úplně závislí na Kristu. Tak jako ratolesti révy nemohou nésti ovoce, nemají-li podílu na míze vinného kmene, tak ani učedníci nemohou nésti ovoce Ducha, nejsou-li spojeni s Kristem. Je to podobný obraz jako když Pavel mluví o těle Kristově a jeho údech. Ale podobenství Ježíšovo nadto zdůrazňuje Boží péči o ratolesti. Bůh je vinař, který od své církve odřezuje vše, co je neplodné, a přiřezává svou kázní zdravé ratolesti, aby jejich ovoce bylo vydatnější.

Boží milost bývá přirovnávána k v-u a mléku [Iz 55,1], jež budou součástí hodů ve dnech spásy [Iz 25,6]. Božská Moudrost nabízí chléb a v-o [Př 9,5; sr. Ž 16,5; 23,5; 116,13, kde se mluví o kalichu spásy]. V-o je však také obrazem Božího hněvu a trestání [Ž 60,5; 75,9; Iz 51,17.22; Jr 25,15n.27n; 49,12; Pl 4,21; Ez 23,31-35; Ab 2,16]. Snad se tu myslí na stav opilé zmatenosti, způsobené Božími tresty. Boží soudy jsou často přirovnávány ke šlapání hroznů [Iz 63,2nn.6; Pl 1,15], z nichž všechna životní síla je vymačkána. Babylonské svůdné neřesti a přepych jsou u Jr 51,7 přirovnávány k v-u, jímž Hospodin opojuje národy až k bláznění. Podobně ve Zj 14,8.10; 16,19 [snad také Mk 14,36] se mluví o kalichu hněvu a prchlivosti Boží [sr. Zj 19,15].

Bylo už poukázáno na to, že u Mt 9,17; Mk 2,22; L 5,37n je evangelium přirovnáváno k novému v-u, jež nelze uschovávat ve starých měších, t. j. v zastaralých formách židovského zákonicí ví, jež není ani s to je okusit a vyzkoušet, natož mu přijít na chuť [L 5,39].

Ve zprávách o ustanovení *Večeře Páně se sice nemluví o v-u, ale o ‚tomto plodu vinného kmene' v souhlase s židovskou formulací díků nad vínem, kde se rovněž mluví o plodu vinného kmene. Ježíš připomíná, že bude po druhé píti z kalicha až »v království svého Otce« [Mt 26,29; sr. Zj. 19,9; Mt 22,1nn]. *Večeře Páně. Snad také J 2,1nn [4,46], jak se někteří domnívají, lze vysvětliti ve vztahu k Večeři Páně, o níž sice u J není výslovné zmínky, ale J 6 zřejmě navazuje na chléb poslední večeře, zatím co prý J 2 navazuje na víno této slavnosti. Vykladači vidí v šesti štoudvích pro očišťování symbol nutnosti očištění od hříchu. Ale voda sama není s to je očistiti. Oddíl prý odkazuje na krev Kristovu, jež jediná může zbaviti hříchu [sr. Žd 9,9nn]. Voda byla nahrazena v-em, jež je prý znamením krve Kristovy a tak symbolem skutečného očištění. Jiní vykladači vidí ve vodě obraz Zákona, ve víně obraz Ducha, ač v evangeliu Janově nelze nikde najíti podklad pro toto přirovnání.

Vinen, viniti, vinník. Tak překládají Kral. ve SZ-ě převážně kořen *'-š-m* [= nésti odpovědnost, Lv 5,2nn; Jr 50,7; vyznati vinu, Oz 5,15; přiznati vinu, 2S 14,13], o němž viz heslo *Vina. Totéž sloveso překládají Kral. také výrazy uvoditi na sebe vinu [Ez 25,12], prohřešiti se [Oz 13,1], hřešiti [Oz 4,15], býti obviněn [Jr 2,3] a pod. Nesnadný je překlad Sd 21,22. Izraelci doporučili pozůstatkům kmene Benjaminova, aby se zaopatřili ženami při náboženské slavnosti v Sílo. Pro případ, že by otcové a bratři těchto uloupených žen volali Benjamince k odpovědnosti, měli Izraelci připravenou odpověď: »Slitujte se kvůli nám nad Benjaminci [Karafiát: »Slitujte se nám nad nimi«], neboť za války jsme opominuli uchovati pro ně dostatek žen, aby pokolení nevyhynulo. A jestliže jste se spolu s námi přísahou zavázali, že žádný z nás nevydá své dcery Benjaminským [Sd 21,1.7], neprovinili jste se proti této přísaze, protože jste vy jim svých dcer nedali. Byly přece uloupeny« [Karafiát: »Však jste vy jim nedali jich, abyste nyní vinni byli«]. Oz 10,2 překládají Kral. »Klade díly srdce jejich, pročež vinni jsou«. Jiní překladači tlumočí: »Jejich srdce je rozdělené« a odkazují na 1Kr 18,21 a Mt 6,24. Ale hebr. *chálak* [= rozděliti se, 1Kr 16,21] může znamenat také býti hladký, licoměrný, pokrytecký [sr. Ž 55,22, kde je užito téhož slovesa]. Karafiát v tom smyslu překládá: »Úlisné jest srdce jejich, nyní vinni jsou«.

V Lv 17,4 je užito hebr. slovesa *chášak* [= připočísti k tíži]. Tomu, kdo obětoval vola, beránka nebo kozu jinde než před stánkem úmluvy, bude prolitá krev připočtena k tíži [Kral. »vinen bude krví«] jako neospravedlnitelné prolévání krve, jehož následkem bylo vyloučení z pospolitosti vyvoleného lidu. V Ex 34,7 a Sd 15,3 je užito slovesa *náká* [= býti čist, bez viny, bez odpovědnosti]. Ex 34,7 jest snad lépe překládati: »Nenechává docela bez trestu, ale navštěvuje nepravost...«. Hebr. *jákach* u Jb 39,32 znamená činiti předhůzky, výčitky, volati k odpovědnosti.

V NZ-ě řecké *hypodikos* v Ř 3,19 označuje toho, který je zavázán činiti to, co je právně uznáno jako norma, který však to nečiní a tak propadá soudu a trestu. Vůči Bohu jsou všichni dlužníky, provinilci, tedy hříšníky [sr. L 13,4 s 13,2, kde *ofeiletés* = dlužník, vinník ve v. 4 je souznačné s *hamartólos* = hříšník ve v. 2; podobně je tomu u L 11,4, kde *hamartia* = hřích je uvedeno v souvislost s vinníkem: »Kdo se proviňuje proti nám«]. »Býti vinen [řecky *enochos*] tělem a krví Páně« [1K 11,27] = proviniti se proti tělu a krvi Páně. Ten, kdo přistupuje ke sv. večeři nehodně, t. j. bez náležité přípravy, lehkomyslně, neuctivě a ve vzdorném duchu, proviňuje se tak, jako ti, kdo ukřižovali Ježíše Krista [sr. Žd 6,6]. Těhož řeckého výrazu *[enochos]* je užito u Jk 2,10 [Hejčl: »Kdo by celý Zákon zachovával, ale prohřešil se v jednom jeho příkazu, prohřešuje se proti všem«]. Sk 19,38 překládá Žilka: »Zasedají soudní dvory a jsou tu místodržitelé; ať si to vyřídí vzájemnou žalobou«. Ostatní místa jsou srozumitelná ze souvislosti.

Vinice, *Vinař.

Viniti. *Vina. *Vinen.

Vinník. *Vina. *Vinen.

Vinný kmen. *Vinař.

Víno. *Vinař.

Vinobraní. *Vinař. *Slavnost, c).

Víra. *Věřiti.

Viseti [2S 18,9n; Sk 28,4]. Sloveso viseti má nábožensko-theologický význam v Ga 3,13, kde Pavel navazuje na sz ustanovení v Dt 21, 22n. *Trest. *Ukřižování. Kristus nás vykoupil z kletby Zákona, tím, že se za nás podrobil kletbě, když se dal pověsit na kříž. Podle Zákona každý, kdo visel na potupném kůlu [dříví], byl pod Boží kletbou. Ale Kristus jako poslušný Syn Boží nemohl být v očích Božích proklet, a tak zrušil kletbu Zákona, právě v tomto případě. Poněvadž pak Zákon tvořil jeden uzavřený celek, zrušení jednoho jeho ustanovení znamenalo zrušení celé jeho platnosti. Tak ti, kteří až dosud byli pod *Zákonem, byli osvobozeni, vykoupeni z jeho moci, pokud jsou »v Ježíši Kristu« [Ga 2,20]. Kletba Zákona se stala smrtí Kristovou požehnáním pro věřící.

Vítěz, vítěziti, vítězství. *Přemoci. V 1S 15,29 je Hospodin označen jako V-z Izraelský, t. j. jako ten, v němž Izrael dochází vítězství [sr. 1Pa 29,11], triumfu. Kral. tak překládají hebr. výraz *nésach,* jenž znamená slávu, sílu, důvěru [sr. Pl 3,18, kde tentýž výraz je přeložen slovem síla]. Luther překládá výrazem ‚Hrdina v Izraeli‘, angl. bible ‚Síla Izraelova‘. Pro Izraelce vítězství v boji bylo vítězstvím Božím [Ex 17,11; Ž 144,10]. Je příznačné, že Akvilův a Theodotionův překlad SZ-a chápou nadpisek *la-m^{e}nassé^{a}ch* [Kral. »přednímu z kantorů, zpěváků«] v 55 žalmech ve smyslu »k vítězství«; chtěli snad tak vyjádřit své přesvědčení, že modlitebná píseň vede k vítězství víry. Dnešní slovníky naproti tomu spíše navrhují překlad »k liturgickému přednesu«. Jasnosti o původním smyslu tohoto výrazu nelze zatím dosíci.

Mt 12,20 v navázání na Iz 42,1-4 mluví o vítězství služebníka Božího, Krista, nad bezprávím. Kristus neustane, dokud nedopomůže právu k vítězství, dokud nepřivede spravedlnost k moci. Skrze Ježíše Krista jako Pána bylo podle 1K 15,54nn dáno věřícím vítězství nad peklem a smrtí. Pavel tu navazuje na Iz 25,8 a Oz 13,14. Kde je přemožen hřích, jemuž byla vyražena zbraň překonáním Zákona [sr. Ř 7; Ga 3-4], tam je překonána i hrůza smrti, onoho čtvrtého jezdce ze Zj 6,8. I když moc smrti a jiných nepřátelských fysických sil doposud panuje, ten, který je povolán k nesmrtelnosti, může být jist, že smrt, ten poslední nepřítel, je už přemožen, protože Kristus už zvítězil [J 16,33; Zj 3,21] mocí své smrti na kříži [Zj 12,11]. I smrt patří k světu. Kdo věří v Syna, přemáhá *svět [1J 5,4], ano, už nyní zvítězil [1J 2,13n; 4,4]. NZ ovšem nezastírá, že věřící mohou na čas v bojích tohoto světa podlehnout [Zj 11,7] - ale věřící ví, že zvítězil »lev ten, kterýž jest z pokolení Judova« [Zj 5,5], Beránek, kterému patří konečné vítězství [Zj 17,14]. S ním je k vítězství povolán i zdánlivě poražený věřící [Zj 2,7.11.17.26; 3,5.12.21; 15,2]. Toto konečné vítězství bude ovšem zřejmé teprve tehdy, až přijde nové nebe a nová země [Zj 21,2.7]. Ale u víře v toto konečné vítězství se stává věřící už nyní ve všech těžkostech a porážkách dokonalým vítězem, ano, víc než vítězem [Ř 8,37n, kde je užito řídkého slovesa *hypernikán* = skvěle vítěziti, zvítěziti nad všechno pomyšlení].

Osobním předpokladem tohoto vítězství je pokoj Kristův [Kral. podle přijatého, recipovaného textu: pokoj Boží], který vládne [vítězí] a rozhoduje v našich srdcích, t. j. v samém nejvlastnějším jádru našich bytostí. Pokoj je tu tak, jako ve SZ-ě »souhrnným označením spasení Božího, jehož podstatou je smíření, pokoj s Bohem. Tento pravý pokoj je zakotven v povolání Božím, jímž jsme byli vštípeni v jedno tělo církve Kristovy« [J. B. Souček, Výklad Ko, str. 73n]. Sr. F 4,7.

Vítězství. *Přemoci. *Vítěz.

Víti, provívati, čistiti obilí házením lopatou proti větru, přesívati [Rt 3,2; Jr. 51,2].

Vítr. Izraelci rozeznávali v. podle čtyř světových stran [Jr 49,36; Zj 7,1], jež odpovídaly čtyřem stranám nebeským [Dn 7,2] : země totiž měla podle izraelských představ podobu kotouče, plujícího v oceánu, nad nímž se klenulo nebe. Tam, kde se nebe dotýká země, jsou prý komory [Kral. ‚poklady‘], naplněné větry, nad nimiž podle Zj. 7,1 vládnou čtyři andělé, zdržující jejich svévolné vanutí. To, co naplňovalo mysl starého orientálního člověka úžasem, byla nezměrná síla a zdánlivá nepravidelnost větru [Kaz 1,6; 11,4n; Ju 8]. Učedníci Ježíšovi se divili, že i v. i moře poslouchají jejich mistra [Mk 4,41; sr. Ž 107,29] a básník popisuje Boha jako toho, jenž »sebral v. do svých hrstí« [Př 30,4]. Podle Am 4,13 je Bůh stvořitelem větru, jenž je jeho poslušným nástrojem [Gn 8,1;

Nu 11,31 ;Jb 28,25; Ž 78,26; 107,25; 135,7; 148,8; Iz 11,15; 29,6; Jr 4,11nn; Am 1,14]. Snad i na některých místech, kde Kral. mluví o ‚duchu‘, nutno čísti v. [Ž 104,4; Ez 37,9; sr. Žd 1,7], neboť hebrejské *rûᵃch* = v. i duch. Jinde zase tam, kde Kral. mají vítr, je lépe překládat duch [na př. Jl 7,7]. Rolníci využívali větru k čištění obilí od plev a slámy [Jb 21,18; Ž 1,4]. Rovněž mořeplavci museli čekat na příznivý vítr, aby se jejich plachetní lodi rychleji pohybovaly mořem [Sk 27,4.13nn. 18.40].

Severní [půlnoční] v. býval chladný [sr. Jb 37,8n] a příznivý rostlinstvu [Př 25,23; Pís 4,16]. Často přináší vláhu, někdy však je bouřlivý [Ez 1,4] a bez deště. Jižní [polední] v. byl horký a vysušoval úrodu [Jb 37,16; Ž 78,26; Iz 21,1; Za 9,14; L 12,55]. Východní vítr vanul ze syrské a arabské pouště [Jb 1,19; Jr 13,24]; na jaře byl velmi horký, vysušoval potoky a ničil rostlinstvo [Gn 41,6.23.27; Ex 10, 13.14.21; Jb 38,24; Ž 78,26; Iz 11,15; Ez 17, 10; 19,12; 27,26; Oz 13,15; Jon 4,8]. Tentýž v. je míněn v Ž 1 1,6, kde Kral. mluví o ‚duchu vichřice‘. Při jeho vanutí nabývá ovzduší žlutavě šedé barvy, slunce je hnědočervené. Dusivý vzduch zavání sírou. Jen v zimě v období mezidešťovém [v září a říjnu] je tento v. příjemný, protože přináší oteplení. Západní v. vane v Palestině hlavně v létě od Středozemního moře a přináší rosu a vláhu [Ex 10,19; 1Kr 18,43nn; Ž 147,18]. *Euroklydon. Ve Sk 27,12 čteme o v-u nešporním, t. j. jihozápadním.

V Př 1,27 [bouře]; 10,25; Iz 5,28; 17,13; 21,1; 66,15; Oz 8,7; Am 1,14 [vichřice]; Jb 21,18; Ž 83,16; Jr 4,13; Na 1,3 [vichr] je míněn větrný vír, smršť, jež jsou vhodným obrazem náhlého a prudkého útoku velmocí [Assyrie, Babylonie a Sýrie] právě tak jako náhlého a ničivého Božího soudu [Ž 18,11; 58,10; Iz 17,3; 66,15; Na 1,3; Za 9,14; sr. Mt 7,24nn]. Rovněž ve 2Kr 1,1.11; Jb 38,1; 40,1; Ž 107,29; Iz 40,24; 41,16; Jr 23,19; 30,23; Ez 13,11.13 a j. jde o smršť, ač je v hebrejštině užito jiného výrazu.

Pomíjitelnost člověka nebo model je často přirovnávána k větru [Ž 78,39; Iz 41,29; Jr 5,13] nebo k trávě a ke květu, jež usychají v horkém větru [Ž 103,15n], nebo k plevám před větrem [Ž 1,4; 35,5; 83,14; Iz 40,7; 57,13] »Míti za dědictví v.« [Př 11,29] = vyjíti na prázdno, nemíti žádného užitku. »Pracovati u v.« [Kaz 5,16] = pracovati do větru = pracovati bez výsledku. V. tu je obrazem všeho prázdného, klamavého, pomíjitelného. Jb 16,3 mluví v tom smyslu o slovech, v 15,2 o umění povětrném. »Hltati v.« [Jr 2,24; 14,6] = větřiti pach potravy. »Pásti se větrem a honiti v. východní« [Oz 12,1] = živiti se marnými nadějemi a honiti se za nedostižitelnými cíli, nebo honiti se za něčím nebezpečným a ničivým [na př. modlářstvím a spojenectvím s pohanskými národy]. »Mluviti u větru« [1K 14,9] = mluviti do vzduchu, naprázdno. »Ne jako v. rozrážeje« [1K 9,26] = Ne jako bych bil do vzduchu bez cíle.

Vjití, vjíti. *Vcházeti.

Vkopati = vykopati [Mt 21,33; Mk 12,1]. *Pres. *Vinař.

Vkořeniti (se) = zapustit kořeny [Jb 5,3; Ž 80,10; Iz 27,6; Jr 12,2], zakořeniti se. Ap. Pavel spojuje obraz vkořenění a budování [Kral. vzdělání] v Ko 2,7 [sr. 1,23; 2,5; Ef 2,20n; 3,18; 4,16; 1K 3,9nn; Ju 20; L 6,47n]. Být vkořeněn v Krista je stav, který se stal základní skutečností křesťanova života; Kristus je kořenem a základem toho, co z něho vyrůstá a na něm se staví. Kristus skrze víru musí přebývat v srdci. Pak je člověk zakořeněn v lásce a opřen o ni. Na této skutečnosti možno teprve budovat další poznání a rozvíjet a rozvádět to, co je v Kristu dáno, se zřetelem k nově se vyskytujícím otázkám a nebezpečím [sr. J. B. Souček, Výklad Ko, str. 49].

Vkydnouti = hoditi, vmésti [Mal 2,3].

Vládař, nč. vladař, ten, jenž něco řídí, je nad něčím ustanoven, něčím vládne. *Správce. Gn 39,21 mluví o v-i nad žalářem, 1Kr 4,6 o v-i královského domu, Šalomoun měl 3300 v-ů nad robotami [1Kr 5,16] vedle 12 v-ů, jimž rozdělil zemi k daňovým účelům [1Kr 4,7] a pod. Když Nabuchodonozor po vyvrácení Jerusalema opustil Judstvo, ponechal v zemi Godoliáše, aby v jeho jménu spravoval podmaněný lid [Jr 40,5; 41,2]. Po návratu ze zajetí byli Židé spravováni perskými v-i, kteří, ač Židé, byli perskými úředníky [Neh 5,14; Ag 1,14]. N.

V NZ Kraličtí slovem v. překládají tituly všech římských místodržitelů, ať už to byli t. zv. prokonsulové v provinciích senátorských nebo legáti [místodržící vyšší hodnosti] a prokurátoři [nižší hodnost] v provinciích císařských. *Cyrenius byl římským legátem [vladařem] nad Syrií [L 2,2] v době narození Ježíšova, stejně *Pilát prokurátorem nad Judstvem v době jeho smrti [Mt 27,11]. Za života Pavlova slyšíme o v-i [prokurátorovi] *Felixovi ustanoveném od císaře Klaudia [Sk 24,1nn] a *Festovi [Sk 24,27], jenž byl vyslán do Judstva císařem Neronem. Na Kypru byl prokonsulem Sergius Pavel [Sk 13,7n.12], v Achají Gallio [Sk 18,12].

Ježíš myslí na císařské místodržitele Mt 10,18; Mk 13,9; L 21,12. Autor 1Pt 2,13n napomíná věřící, aby byli poddáni všelikému lidskému zřízení, mezi něž počítá i v-e, místodržitele. XX

Vladařství, vládnouti [Kral. vládařství], správcovství [L 16,2n], panování, plná moc [Mk 13,34; řecky *exúsia*]; majetek, vlastnictví [Gn 17,8; 47,11; Nu 32,5.32; 35,28; Joz 22,4; 2Pa 31,1; Ž 2,8; Ez 44,28; 45,8; 46,16.18, hebr. *ʼᵃchuzzá,* od slovesa *ʼáchaz* = zmocniti se; dostati přídělem a ujmouti se ho; Sk 2,45; řecky *ktéma;* Sk 7,45, řecky *kataschesis* = majetnictví půdy, území]; zmocniti se, vzíti v držení [hebr. *járaš,* Gn 22,17; Nu 33,53n; 36,8; Dt 1,8.21; 2,24; Lv 20,24; 1Kr 21,15; Ž 37,22], míti v majetku [Lv 14,34; Nu 35,8,

hebr. *'áchaz;* L 14,33; 18,12], obdržeti jako dědičný podíl při dělení losem [Nu 35,8; Ez 47,14, hebr. *náchal.* *Dědic, dědictví], přijmouti jako dědičný úděl [Mt 25,34, řecky *kléronomein],* býti vládcem [řecky *archein* Mk 10,42], poroučeti [1Tm 2,12, řecky *authentein* = panovati], říditi [Jk 3,3, řecky *metagein* = vésti jiným směrem].

O Bohu se praví v Gn 14,19.22, že vládne nebem a zemí. Užito je tu hebr. slovesa *káná* = založiti, stvořiti. J. Hirsch překládá: »Požehnán budiž Abram Bohem Nejvyšším, stvořitelem nebe a země«. Podle Ez 44,28 neměli kněží vlastniti půdu [sr. Nu 18,20; Dt 10,9; 18,In; Joz 13,14.33], protože Bůh sám byl jejich vladařstvím, vlastnictvím, podílem. Viz heslo *Dědic, dědictví.

U L 21,19 je užito řeckého slovesa *ktásthai* = získati, dosáhnouti [Sk 22,28], zjednati [sr. Sk 8,20], takže Žilka překládá: »Svou vytrvalostí získáte své životy [duše]«. Škrabal: »Svou trpělivostí zachráníte své duše« [pro věčný život]. Téhož slovesa je užito také v 1Te 4,4 takže lze překládat: »Každý ať se naučí získávat svou manželku v posvěcení« [*Osudí]. Manželství má u věřících vznešenější cíl než jen ukojení tělesných tužeb. Má oběma sloužit ke vzrůstu svatosti. Jiní překladači však myslí na svatý a čestný styk s vlastní ženou [Žilka], jiní osudím myslí na obraz těla a překládají: »Každý z vás ať se naučí ovládati své tělo v posvěcení a ve cti«.

V 1K 7,30 a 2K 6,10 je užito řeckého slovesa *katechein* [= zadržovati, zdržovati; překážeti; podržeti si, ostříhati; míti]. 1K 7,30 překládá Žilka podle smyslu celého oddílu: »Kteří kupují, jako by nelpěli na svém majetku«. Křesťan má mít věci tohoto světa, jako by jich neměl, t. j. má od nich být v nejhlubším smyslu svoboden, nemá se v nich ztrácet a skládat v nich všecko své doufání [J. B. Souček, Výklad 1K, str. 87]. Neboť věřící má víc než všecky poklady tohoto světa. Má stálou radost z Ducha sv. [sr. Ř 5,3; 14,17; 1Te 5,16], má bohatství, jež může rozdělovat [sr. Jk 2,5], má vše, co patří dětem Božím [1K 3,21n], takže o něm platí, že je jako nemající, a »přece mající vše zabráno« [2K 6,10 v překladu Žilkově].

O ďáblu se v Žd 2,14 praví, že má v-í smrti, moc [řecky *kratos]* nad smrtí: užívá jí jako svého nástroje [sr. 1K 15,24.26].

Vlachy, stč. jméno Italie. V 5. stol. př. Kr. byla Italií označována jen nejjižnější část poloostrova Apenninského, ale od dob Augustových se tak nazýval už celý poloostrov, jehož hlavní město *Řím ovládalo tehdy větší část známého civilisovaného světa. V NZ-ě se mluví o vlašské kohortě [Kral. ‚houf', Sk 10,1], jíž byla svěřena Syrie. Akvila a Priscilla pobývali nějaký čas v Italii [Sk 18,2]. Pavlovo odvolání k císaři ho přivedlo do Italie [Sk 27,1.6; 28,13.16]. Výraz „bratří z Vlach' v Žd 13,14 naznačuje, že křesťané byli nejen v Římě [Sk 28,14], ale také v ostatních částech Itálie.

Vlas, -y. Ve starém Orientě panovaly různé zvyky při úpravě vlasů. Egypťané holili své hlavy; jen v době smutku si nechávali v-y vyrůst. Také staří Babylonci si holili hlavy a někdy nosili i paruky. Assyřané však nosili dlouhé v-y, splývající až na ramena. Také Izraelci si libovali v delších v-ech, jež splétali do umělých pletenců [Sd 16,13.19] a jednou za čas přistřihovali [sr. Nu 6,5; 2S 14,26]. Kněžím bylo holení hlavy zakázáno; směli si v-y jen »slušně přistřihovati« [Ez 44,20]. Ez 5,1 mluví dokonce o holičích. Bylo zakázáno stříhati v-y ‚okrouhle' [Lv 19,27], t. j. zaokrouhlovati je.kolem spánků a tak napodobovati pohanský zvyk. Arabové to dělávali ke cti boha Orotala [Bakcha]. Jiní vykladači se domnívají, že Lv 19,27 se týká vyholování v-ů na místě, kde se vousy stýkají s v-y [sr. pejzy polských Židů]. Bujné vlasy byly ozdobou mužů [2S 14,26], pleš byla hanbou [2Kr 2,23]. Izraelské ženy nosily dlouhé v-y [Pís 7,5; Zj 9,8; 1K 11,14], svázané stuhou nebo upletené v copy s různými ozdobami a úpravou [2Kr 9,30; Iz 3,24; 1Tm 2,9; 1Pt 3,3. *Křtaltování]. Někdy i muži si posypávali v-y zlatým práškem, aby na slunci zářily. Josephus Flavius [Starožitnosti 8,7.3] to výslovně uvádí o jezdcích Šalomounových. Je přirozené, že v zemích, kde sluneční žár vysušoval pokožku, mužové i ženy změkčovali v-y olejem [Ž 23,5; Mt 6,17; Mk 14,3]. Josephus Flavius vypravuje o Herodovi Velikém, že si barvil v-y na černo, aby zakryl své stáří. Izraelští kněží měli zakázáno dělati si jakoukoliv lysinu [tonsuru?] na hlavě [Lv 21,5], nejspíše proto, že dělání lysiny bylo zvykem u pohanských kněží. Žádný Izraelec pak nesměl vyholovati obočí mezi očima na znamení smutku [Dt 14,1]. I tu šlo o zákaz pohanského zvyku, jehož smysl je nám dosud nejasný. Zato zajatá žena, kterou si některý Izraelec vybral za manželku, musela si oholit hlavu a ořezat nehty a tak truchlit nad ztrátou svého otce a matky. Potom teprve mohlo dojíti k sňatku [Dt 21,11n]. U Ezd 9,3 čteme o tom, že na znamení smutku docházelo někdy k holení hlavy a vytrhávání v-ů. Malomocný, u něhož kněz zjistil uzdravení, měl povinnost nejen oholiti v-y s hlavy, ale s celého těla, i vousy, aby mohl podstoupiti obřad kultického očišťování [Lv 14,8]. Také nazarejec [*Nazarejský], který ukončil dobu svého slibu, oholil svou hlavu [Nu 6,18], kterou si po dobu svého slibu nestříhal [Nu 6,5]. *Brada.

U Mt 10,30; L 12,7 ujišťuje Ježíš své učedníky, že Bůh má sečtený i každý jejich v. Chce tím naznačit Boží neskonalou péči, jež vylučuje všechen strach před tím, že by mohl člověk kdy vypadnout z ruky Boží, byť přišlo utrpení nebo i smrt. »Žádného z vás v. z hlavy nespadne« [Sk 27,34] = nikomu se nestane nic zlého. »Nemůžeš jednoho v-u učiniti bílého« [Mt 5,36] = nemáš moc nad svou hlavou, ba ani nad jediným v-em. Proto nesmíš přísahat při své hlavě. Není to tvůj majetek, nýbrž Boží.

Vlaský. [Sk 10,1]. *Vlachy.

Vlastně, -í, stč. = jako vlastnictví, cele,

naprosto [Nu 3,9; 8,16], právě [Ez 24,2 »právě tohoto dne«], tak jak náleží, upřímně [F 2,20] ; pravý skutečný, osvědčený [1Tm 1,2; Tt 1,4]. F 4,3 překládají Žilka, Hejčl, Škrabal »vzácný Synzygu«, »vzácný spolupracovníku«. Ostatní výskyty těchto výrazů jsou srozumitelné ze souvislosti.

Vlastnější. Karafiát překládá Př 18,24 přesněji než Kral.: »Kdož má přátely, (i) ke škodě [skrze ně] přichází, ale jest milovník vlastnější, než bratr«. Výraz v. jest překladem hebr. *dábék* = přilnouti, pevně se přidržeti [sr. Gn 2,24; 34,3; 2S 20,2 a j.]. Sr. Př 17,17; 27,10.

Vlaštovice, známý u nás stěhovavý pták, který v rychlém letu lapá hmyz a slepuje hnízda z hlíny co nejblíže lidskému obydlí. V Palestině žije dodnes několik druhů vlaštovek. Kral. tak překládají dva hebr. výrazy: *d^e^rôr* [odvozeno z kmene *d-r-r* = nepřetržitě běžeti, prudce vyrážeti; svoboda], naše vlaštovka *[Hirundo rustica],* vyskytující se v Palestině od března až do počátku zimního období. Podle Ž 84,4 hnízdila také v chrámě jerusalemském ve společnosti vrabce a jiných drobných ptáků [sr. Př 26,2]. U Iz 38,14 a Jr 8,7 je tak přeloženo hebr. *'ágûr,* jež snad podle rabínských výkladů znamená jeřába [zorava].

Vléci se. [Ž 91,6] = plížiti se.

Vlhkost, hebr. *lásád* = životní míza, morek [Ž 32,4]. Židovští vykladači myslí na tuk.

Vlk, hebr. *z^e^éb* [*Zéb]. Palestinský v. je odrůdou evropského *canis lupus* a vyskytuje se po celé zemi, ale neloví ve smečkách, nýbrž jednotlivě, protože je v Palestině více vhodné potravy a mírná zima. V bibli právě tak, jako v celé starověké literatuře je v. obrazem nebezpečné dravosti. Za dne se skrývá a teprve v noci vychází na lov [Sof 3,3]. Benjamin je přirovnáván k dravému v-u, aby tak byla vystižena bojovnost tohoto kmene [Gn 49,27]. Většinou však srovnání s v-em není pochvalou. Kousaví koně Kaldejských jsou přirovnáni k v-ům [Ab 1,8], jerusalemští soudcové k v-ům večerním [Sof 3,3], judská knížata jsou nazývána v-y, uchvacujícími loupež pro mrzký zisk [Ez 22,

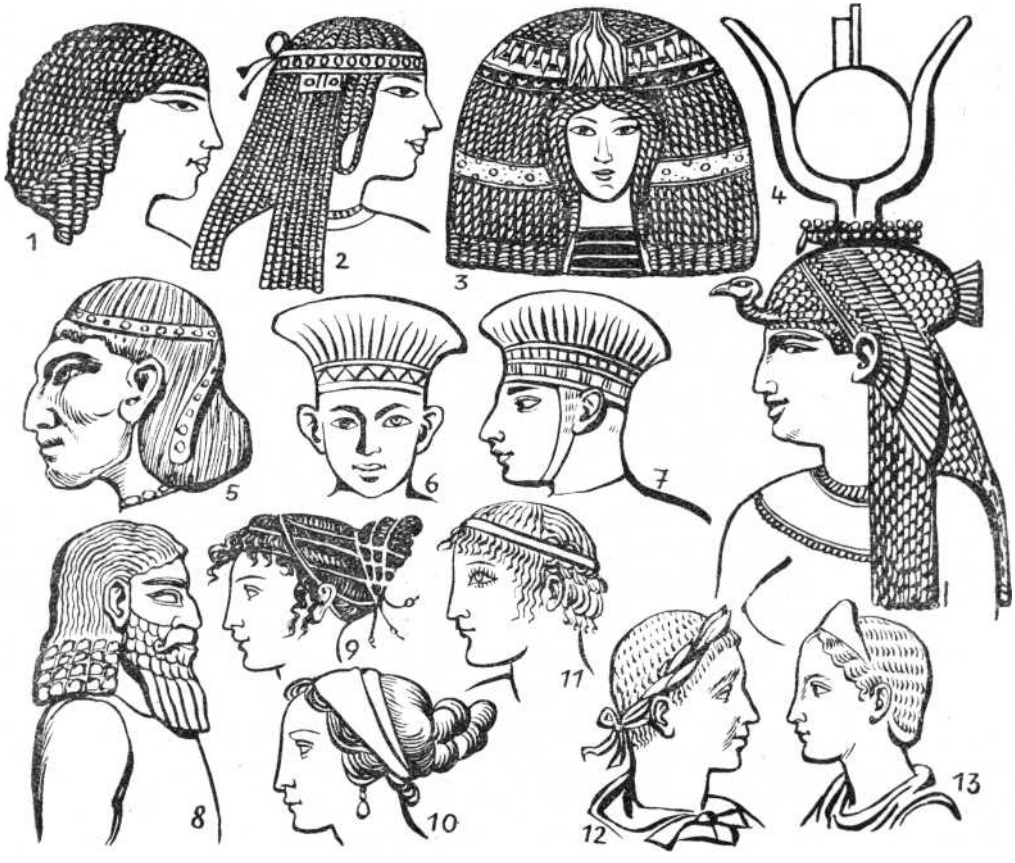

Starověký způsob úpravy vlasů. 1—4. Egyptské paruky. 5. Amorejský způsob. 6—7. Paruky filistinských vojáků (snad udělané z chlupů nebo žíní). 8. Assyrský účes. 9—10. Řecké ženské účesy. 11. Řecký mužský účes. 12—13. Římský způsob z doby císařství.

27]. Jr 5,6 líčí strašlivý Boží soud nad Judou, při němž v. večerní, lev a pardus mají přední úlohu. Snad není nevhodné na tomto místě připomenout, že postava v-a se vyskytovala ve starověké mythologii často jako obraz démonických mocí.

Výrok Sir 13,20 [»jaký spolek míti může vlk s beranem a hříšník s pobožným?«] je vhodným rámcem pro líčení mesiášského pokoje, v němž v-i a beránci budou žíti v míru [Iz 11,6; 16,25].

U Mt 7,15 varuje Ježíš před falešnými proroky, kteří přicházejí v rouše ovčím, t. j. budí dojem, jako by patřili k církvi Kristově, ve skutečnosti však jsou ničivým prvkem v církvi. Rozeznat je lze jen podle výsledku jejich působení, k němuž patří i zvěstování [Mt 12,33nn; L 6,43nn]. Mnozí z nich se sice mohou vykázati mnohými velkými činy [L 7,21nn], ale před Kristovým soudem neobstojí, protože nečinili vůli nebeského Otce; jejich nitro neslo špatné ovoce a působilo rozklad v církvi. Právě proto vyzývá Pavel pastýře církve, aby po jeho odchodu bděli nad svým stádcem a chránili je jak před nositeli falešného učení, kteří vniknou do církve, tak před těmi, kteří povstanou v církvi [Sk 20,28-31] a jsou smrtelným nebezpečím pro víru.

Ježíš u Mt 10,16; L 10,3 předpovídá svým učedníkům, že ve své misijní práci budou bezbranní jako ovce mezi v-y. Proto mají být opatrní [*Opatrně] a sprostní [*Sprostně] jako holubice. Učedníci mají s touto skutečností počítat a nepokládat ji za výjimku [Mt 10,17nn].

U J 10,11n označuje Ježíš sebe za jedině dobrého pastýře [sr. Ž 23; Iz 40,11; 53; Ez 34; Jr 23], který dává, nasazuje svůj život za ovce [sr. J 15,13; 1J 3,16; Mt 20,28], kdy v., obraz smrtelného nepřítele, jenž se snaží zničiti duše [sr. Mt 10,16; L 10,3; Sk 20,29], ohrožuje stádo. Tak dobrý pastýř dokazuje, že jemu ovce patří, kdežto nájemník při nebezpečí hledí zachránit svůj vlastní život. Právě v takovém nebezpečí poznávají ovce, kdo je pastýř a komu náležejí. Godet se domnívá, že nájemníky jsou míněni kněží, kteří nebyli s to postaviti se proti zhoubným útokům synedria a farizeů. Ale není třeba pojem nájemníka takto zužovat. Ježíš tu prostě myslí na svou vykupitelskou smrt, jež zachránila život učedníků před nejúkladnějším nepřítelem [J 10,11-17], a dává příklad těm, kteří se měli stát pastýři jeho ovcí [J 21,6].

Vlna. Až na nepatrné výjimky jde v bibli o ovčí vlnu, z níž se tkala látka na oděvy. V. patří k nejhorším vodičům tepla a proto se jí za všech dob užívalo k hotovení látek i pokrývek. Nejjemnější vlna pochází z osmiměsíčních ovcí a beranů [Př 27,26]. Několik dní před střiží, jež patřila k radostným výročním slavnostem [1S 25,2; 2S 13,23; *Střihati], byla zvířata důkladně umyta, a když jim vlna vyschla, byla v. stříhána a tříděna podle jakosti, při čemž byly dodatečně vytahovány nečistoty, kusy trávy a pod. Nato byla v. pečlivě prána mýdlovou vodou a sušena. Načež byla mykána [= čechrána, třásněna], česána a spřádána v niti. O Mésovi ve 2Kr 3,4 čteme, že musel dávat izraelskému králi 100.000 skopců s v-ou. Podle Ez 27,18 kupci z Damašku obchodovali v Tyru vlnou běloskvoucí [sr. Iz 1,18; Dn 7,9; Zj 1,14]. V. patřila také mezi věci, jejichž prvotiny musely být odváděny kněžím [Dt 18,4]. Jde tu nikoli o první ovci z vrhu — ta byla obětována i s v-ou Hospodinu [Dt 15,19], — nýbrž o část vlny ostatních ovcí. Zákaz v Lv 19,19; Dt 22,11 se netýkal »roucha z rozdílných ovcí«, nýbrž spíše setkaného z vlny a příze, tedy rozdílného materiálu, jenž se nesměl směšovat. Tato látka se tu nazývá *šá'atnéz,* což je asi slovo egyptského původu. Snad se takového roucha užívalo v egyptském kultu.

Vlouditi se, vkrásti se. V Ga 2,4 Pavel o judaistech [křesťanech původu židovského, kteří trvali na dodržování ceremoniálního zákona Mojžíšova] říká, že se jako lživí bratři nepozorovaně vetřeli a nepoctivým způsobem vkradli do sborů, jím založených, aby tam špehovali a štvali proti němu. Téhož slovesa, *pareiserchesthai,* užívá o Zákoně, který podle něho nezaujímá hlavní místo ve spasitelném plánu Božím, nýbrž jen dodatečně přistoupil, aby rozmnožil hřích [Ř 5,20]. Pavel tu ovšem nemyslil, že se Zákon vloudil kradmo a nečestným způsobem, nýbrž má za to, že vedle mocí, jež ovládají svět [hřích a smrt na jedné straně, spravedlnost, milost a život na druhé straně], má jen podružnou úlohu, svěřenou od Boha: Zvýšiti vědomí viny.

Vložiti. *Vkládati.

Vně, venku [Mt 12,46; 26,69; Zj 22,15 a j.], na vnější straně [Ex 29,14; 33,7 a j.; Jb 31,32 a j.], na ulici [Gn 24,31; L 13,25; J 18,16] a pod. Obrat »kteříž jsou vně« u Mk 4,11 označuje ty, kteří nepatří ke stoupencům Ježíšovým, 1K 5,12n; Ko 4,5; 1Te 4,12; 1Tm 3,7 ty, kteříž nebyli křesťany; myslí se tu zvláště na pohany.

Vnitř, vnitřek, vnitřní. V 1K 5,12 myslí Pavel na ty, kteří jsou uvnitř církve na rozdíl od těch, kteří patří ještě k pohanstvu. Církev tvoří podle Pavla semknutou, od ostatních lidí oddělenou novou pospolitost [sr. 1K 10,32]. »Vnitřní člověk« [Ř 9,22] je pavlovským označením duchovní stránky člověka, jež vědomě myslí, cítí a jedná, tedy to, co bible nazývá *srdcem, *svědomím [Ř 2,15], *myslí [Ř 7, 23.25], *duchem. Je to vlastní podstata člověka, jehož skutečné já [Ř 7,17.20], které je sice schopno míti zvláštní libost v zákoně Božím, je přístupné Božímu zjevení, je oslovitelné Bohem a je si vědomo Božího nároku na sebe, ale není schopno pro svou porušenost hříchem prakticky provádět Boží vůli [Mt 7,15; 23, 25-28; Mk 7,21; L 11,39n]. Teprve ten, kdo je v Kristu, stává se i po vnitřní stránce novým stvořením [2K 5,17; Ga 2,20], jež je schopno skrze působení závdavku Ducha [2K 5,5] denně růst a sílit [Ef 3,16]. Zevnitřní, tělesný člověk se ponenáhlu stravuje, protože patří

k tomu pomíjitelnému, ale vnitřní člověk se obnovuje den ze dne [2K 4,10nn.16; Ef 4, 16]. Pavel tu myslí totéž, co 1Pt 3,4, když mluví o skrytém člověku srdce [člověk skrytý v nitru]. Nerozhoduje to, co je vnější. Ani u Žida nerozhoduje o jeho židovství obřízka tělesná, nýbrž to, zda je Židem uvnitř, svým srdcem [Ř 2,29].

Praví-li se v Ž 45,14, že dcera královská je slavná u vnitřku, myslí se tím na její královské komnaty, v soukromí, nejen venku, když se ukazuje lidem. Tak tomu rozumí i Kral. V Poznámkách připojují: »I v tom obecném a všedním oděvu, v němž po domácku chodí a nejen když v svátečním rouchu se připraví aneb ven jde.« Mnozí vykladači však myslí na krásu jejího srdce.

Sof 1,11 překládá Karafiát: »Kvělte [vy], kteříž bydlíte ve stupě« a dovolává se Př 27,22. *Stupa. Hebr. *maktéš* znamená dřevěný hmoždíř a pak i skalní prohlubeninu, vydlabaný kámen, z něhož vyvěrá voda [sr. Sd 15,19, kde je užito téhož slova], ale zde jde spíše o jméno určité části Jerusalema, snad část Sýrařského údolí, v němž se soustřeďoval určitý druh obchodů. Možná však že jde pouze o symbolické jméno, jež naznačuje, co čeká obyvatele obchodníky v Jerusalemě.

Vnitřnost, nitro člověka [Ž 5,10; 22,15; 40,9; 62,5; 64,7; 103,1; 143,4; Jr 31,33], jeho vnitřnosti, zvláště *střeva a ledviny [*ledví], [Jb 19,27; 30,27; 38,36; Ž 109,18], hlubina [Ž 18,2; 36,2; 51,8; Př 20,27] a pod. U Jb 38,16 jde o nejhlubší propasti moře. Hrozný myslí na dno moře.

Vnuknouti, vložiti do srdce myšlenku, podnět[J 13,2].

Voda patřila k nejcennějším statkům na Východě vůbec, v Palestině pak zvlášť [Př 25, 25; Jr 17,8], protože průměr ročního deště činí 76 cm, a to ještě jen od měsíce dubna do října. V letním žáru bylo jediným osvěžením pro rostlinstvo rosa [Gn 27,28; Dt 33,13; Ž 133,3], pro lidi v. buď studniční nebo cisternová. Jen málokteré řeky palestinské mají vodu po celý rok [Jordán, Jarmuk, Jabbok, Císon], většina t. zv. potoků měla v-u jen v době dešťů. Není divu, že bible mluví o vodách nestálých [Jr 15,18; sr. Iz 58,11]. A tak všechno záleželo na tom, aby studnice byla dostatečně hluboká [našly se prastaré studnice přes 20 m hluboké], a cisterny pro dešťovou v-u dobře udržované, aby se z nich nadržovaná v. neztrácela [Jr 2, 13]. Každá vesnice měla svou cisternu a každý dům svoji nádrž pro dešťovou v-u. Cisterny byly přikryty velkým kamenem. Zasypati cisterny nebo studně na východě znamenalo učiniti krajinu neobyvatelnou [Gn 26,15n; 2Kr 3,19.25; 2Pa 32,3n]. Bylo obecným zvykem v Orientě nechávati u cesty nádobu s vodou pro pocestné. Odepření v-y bylo přísně odsuzováno [Gn 24,17n; J 4,7]. Pro stáda ovšem musela být v. kupována [Gn 24,19nn; Nu 20, 19]. Není divu, že nedostatek *studnic a cisteren vyvolával časté spory [Gn 26,15nn; Ex 2,16n] a že hojnost v-y byla symbolem požehnání mesiášské doby [Iz 58,11; dále sr. Iz 12,3; 55,1 s J 7,37n; 4,14]. Od nejstarších dob bylo zvykem umělé zavodňování pomocí primitivních vodovodů [Ez 17,7.10; »brázdy«]. Zvláště v římské době bylo založeno několik povrchových vodovodů, v nichž v. protékala z rybníků [2S 2,13; 4,12; Neh 3,16] nekrytými koryty. Ve starších dobách z důvodů vojenských byly stavěny podzemní chodby z měst k pramení mimo město, aby byl přístup k v-ě i v době obležení. Takové chodby byly nalezeny v Gezeru, [viz Bič I., 63], v Gabaonu, *Mageddu, *Gibleamu, Rabbot Ammonu a v Jerusalemě [viz Bič I., 260n]. Je známo, že Joáb vnikl touto chodbou do Jerusalema [Kral. ‚žlabem‘, 2S 5,8]. Za obležení byla v. odměřována [odtud název ‚voda soužení‘ u Iz 30,20; sr. 1Kr 22,27], Čerpání v-y pro domácí potřebu bylo vyhrazeno většinou ženám [Gn 24,11nn; J 4,7]. Na daleké cesty byla brána v. v kožených vacích [Gn 21,14 mluví o ‚láhvici‘].

V. hořká, posvátná v. [Kral. ‚v. svatá‘] v hliněné nádobě, smíšená s prachem s podlahy svatyně [Nu 5,17n] a určená ke zjištění viny nebo neviny ženy, obžalované vlastním mužem z cizoložství, nebylo-li pro toto obvinění svědků. Zdá se, že šlo jen o případ podezření z mimomanželského těhotenství. Obviněná žena byla přivedena do svatyně, kde jí kněz odkryl hlavu, vložil do ruky suchou oběť z ječné mouky [t. zv. oběť horlivosti nebo řevnivosti, hebr. *minchat k^e^ná'ôt,* Nu 5,18], avšak bez oleje a kadidla; sám pak držel v ruce hliněnou nádobu s hořkou v-ou [hliněná byla proto, aby ji po obřadu mohl rozbíti], jíž smyl proklínání, napsané na kusu kůže nebo papyru [Nu 5,19-22]. Prohlásil, že se ženě nic nestane, je-li bez viny; jestliže se však skutečně dopustila cizoložství, všecko prokletí, napsané na kůži nebo papyru, postihne její lůno a břicho. Žena na to řekla: Amen. Kněz jí dal vypíti hořkou v-u, načež pozdvihoval její obětí směrem k oltáři a její část hodil na oltář. Byla-li žena vinna, zhořkla jí voda v ústech a kletba se splnila. Neměla-li viny, v. nepůsobila. Žena byla prohlášena za čistou a byla schopna dalšího početí. Podstatou této praktiky »Božího soudu« byla vlastně přísaha; šlo o starobylý symbolický úkon, jehož účinnost byla přenechána Bohu [Nu 5,11-31].

V. ž i v á [J 4,10-14; 7,38], pramenitá, tekoucí [Lv 14,6], která nikdy nevysychá. Obrazně se živou v-ou míní dary Ducha sv., kterými je obdařen každý, kdo věří v Ježíše Krista, netoliko ke své spáse [J 4,14; 5,24nn], nýbrž i ku pomoci jiným, »tak aby šlechetným obcováním, činěním i napomínáním i jiným k dobrému sloužili, padlé pozdvihovali a užitky srdce svého jako řeka i jiné zalévali« [Kral. v Poznámkách]. Sr. J 6,35; Iz 44,3; 55,1; 58,11; Jl 2,28; Zj 7,17; 21,6.

V. života [Zj 22,17], v podstatě totéž co v. živá, t. j. obrazné popsání Ducha sv., který žíznící po milosti Boží [sr. Mt 5,6] a po spasení osvobozuje od hříchu a tudíž i smrti, a to skrze

Ježíše Krista, jenž je dárcem života. Sr. Iz 55,1; Za 13,1.

V. očištění, očišťování [Nu 8,7; 19,9. 13.21; 31,23]; očistná v., jež patřila mezi nejdůležitější prostředky kultického očišťování. Zvláště kněží se museli povinně umývat před bohoslužebnými obřady [Ex 30,17nn]. »I roucho se přepralo nebo obléklo jiné [Gn 35,2]. V určitých případech se účinek v-y zesiloval přidáním popela z červené jalovice, která se spálila s cedrovým dřevem, *yzopem a karmazínem [červcem dvakrát barveným, Nu 19]. Touto ‚svěcenou' v-ou se očišťovalo vše, co přišlo do styku s mrtvolou, třetí a sedmý den. Při vyléčeném malomocenství se uzdravený po mnoha jiných obřadech též pokropil jakousi červenou v-ou, jenže zde se do ní nechala nakapat krev jednoho vrabce a pak se v ní omočilo cedrové dřevo, yzop a karmazín [Lv 14, 4nn]. Máme tu jistě ohlasy velmi starých obyčejů, které se uchovaly, aniž je kdo dovedl vysvětliti. « [Bič II., 138n]. Ale ještě Ez 36,25nn užívá obrazu kropení v-ou k popisu očištění, které způsobí Hospodin.

O úlitbě v-y čteme v 1S 7,6. Snad byla symbolem zármutku nad hříchem [sr. Ž 22,15] anebo bezmocnosti [2S 14,14]. - Při novoroční slavnosti byla slavnostně nošena v. do jerusalemského chrámu a vylévána k oltáři za vytrubování a klanění. Tímto symbolickým aktem se snad měla zajistit potřebná vláha [Bič II., 162].

V-y sváru, odpírání. *Meribah [Ex 17, 1-7]. O jiné místo jde snad v Nu 20,3.13.24; 27,14; Dt 32,51; Ž 106,32; Ez 47,19; 48,28; sr. Ž 81,7; 95,8n. Leželo někde u Kádes Barnea.

U J 3,5 je v. symbolem křtu. Ježíš tu patrně myslí na křest Janův, který křtil v-ou ku pokání [Mt 3,11]. Pokání tu znamenalo naprostý odvrat od dosavadního způsobu náboženského myšlení i života, jak mu rozuměli zbožní lidé doby Ježíšovy; nejde tu jen o lítost nad osobními vinami a odvrat od základního směru, jímž kráčel tehdejší veřejný náboženský život, a o návrat k Bohu; odvrat od spoléhání na to, že člověk pochází z Abrahama, že se zúčastňuje Bohem předepsaných bohoslužeb, že má Zákon i zaslíbení, slavné náboženské dějiny a proslulou theologickou tradici [Mt 3,7nn], Voda tu znamená pochování a potopení ne toho, co doposud platilo za špatné, nýbrž právě toho, co doposud platilo za nejlepší. Nikodém se musí podrobit tomuto křtu dříve, než může být pokřtěn Duchem svatým k novému životu. V. je průchodiskem, Duch je vstupem do království Božího. *Vinař, víno.

1J 5,6.8 v souvislosti s důkazem, že Ježíš Kristus, a nikoli gnostické tajemné obřady [mysteria], jest jedinou cestou k věčnému životu, praví, že Ježíš Kristus přišel skrze v-u a krev. Nejen s v-ou, ale s v-ou a krví. V. tu je obrazem Ježíšova křtu [J 1, 31.33n], krev symbolem výkupné smrti na kříži [J 1,29]. Obojí pak je polemikou proti gnostikům, kteří učili, že ve křtu Kristus sice vstoupil na Ježíše, ale před utrpením a smrtí jej opustil, protože trpícího Mesiáše - Boha pokládali za rouhání a nutnost smírčí smrti neuznávali. 1J však prohlašuje smrt Kristovu za něco vyššího než křest. Proto zdůrazňuje: »Nejen s v-ou, ale s v-ou a krví«. Je to téměř totéž, co symbolicky naznačuje J 19,34, kde v. a krev jsou důkazem výkupné a smírčí smrti Kristovy. Při tom snad jde o poukaz na křest a večeři Páně, křest jako působivé, základní, očistné uvedení do nového života [J 3,3nn], sv. večeře Páně jako vrcholná, hříchy odpouštějící oběť [1J 1,7; J 6,51. 53-58; 15,2n]. Proti gnostickým mystériím staví 1J křesťanské svátosti, jež výkupný život Ježíše Krista zpřítomňují, ovšem jen pod svědectvím Ducha sv. Má tedy 1J tři svědky [sr. Mt 18,16; 2K 13,1] pro pravdu evangelia: Ducha, vodu a krev [1J 5,7n], kteří však ve skutečnosti jsou jedno, protože v. a krev bez Ducha sv. nepůsobí. V. a krev odkazují na Ducha sv. a Duch sv. potvrzuje svědectví v-y a krve.

Vodnatelný, člověk, stižený nepřirozeným nahromaděním tekutiny v kterékoli dutině těla nebo tělesné tkáni [L 14,2].

Vojensky, v uspořádaném šiku [Ex 13,18; Joz 1,14], táborem, válečně, nepřátelsky [Neh 3,17], jako oblehatel [Ž 53,6], jako obhájce [Ž 34,8].

Vojna. *Válčení.

Vojsko. K tomu, co bylo řečeno o v-u v hesle *Válčení, je třeba ještě upozorniti na obraty ‚nebesa i země i všecko v. jejich' [Gn 2,1], ‚v. nebeské' [1Kr 22,19; 2Pa 18,18; 2Kr 17,16; 21,3.5; Dn 4,32; 8,10 a j.]. Jde tu o starověkou představu semitskou, podle níž nebe a všecky nebeské bytosti, andělé [1Kr 22,19; Ž 148,2; L 2,13] a hvězdy [Dt 4,19; 2Kr 23,5] byly zahrnuty pod pojem zástupů, v-a Hospodinova [Ž 33,6]. Chce se tím vyjádřit, že všecko stvoření, všecky síly přírodní jako vítr, blesk, studeno i horko, vše živé i neoživené musí vykonávat poslušně vůli Boží. LXX proto správně vykládá výraz Hospodin zástupů řeckým výrazem *pantokratór* = všemohoucí stvořitel. Toto nebeské v. je ovšem mnohotvárné: jednu skupinu tvoří nebeské bytosti, andělé [Gn 28, 12n; Oz 12,4n; Ž 89,6nn], jinou skupinou jsou hvězdy, uspořádané v určitých řádech [Iz 40, 26; 45,12], jiným oddílem jsou přírodní síly [Neh 9,6]. Hospodin posílá meč, hlad a mor jako své bojovníky [Jr 29,17], dává slunce, měsíc, hvězdy, rozděluje moře [Jr 31,35], vše ho poslouchá na slovo. Řekové viděli vesmír jako *kosmos,* krásu harmonie; Římané označovali vesmír jako *universum,* dokonalou jednotu, Izraelcům v jejich básnické představivosti se vesmír jevil jako uspořádané, nesmírné vojsko, rozdělené na pluky a poslušné Božích rozkazů.

Ale právě proto, že šlo o stvoření, nesměl Izraelec propadnout pohanskému uctívání tohoto nebeského v. [Dt 4,19; 17,3; Jr 8,2; 19,13; Sof 1,5; Sk 7,42]. Neboť i v. nebeské jednou

pomine a nebesa budou svinuta jako kniha [Iz 34,4].

Čtenáře NZ-a může zajímat také organisace římského v-a. Bylo rozděleno na legie, každá pod šesti tribuny [hejtmany, Sk 21,31], kteří veleli podle pořadí. Legie byla rozdělena na 10 kohort [Kral. zástupů, Sk 10,1] a každá kohorta zase na tři manipuly po dvou setninách od 50-100 mužů podle síly legie. Legie měla tedy 60 setnin [centurií], z nichž každé velel setník [centurio; Mt 8,5; 27,54; Sk 10,1n]. Kromě toho byly pomocné kohorty [»zástupy«] na legiích nezávislé. Jedna z nich se jmenovala ‚vlašská' [Sk 10,1]. Sídlem římského v-a v Palestině byla *Cesarea. Toto celé vojsko skládalo se z pomocných kohort, nikoli z legií.

Praví-li Pavel podle kral. překladu 2K 11, 28, že ‚v. na každý den povstává proti němu', myslí tím na denní naléhavé povinnosti vedle starostí o všecky sbory. Původní text slova v. neužívá. Někteří překladači [Škrabal a j.] mají zato, že tu Pavel popisuje denní nával návštěvníků.

Volati, volání. *Křičeti. *Kázání, kázati. Ve SZ-ě je tak překládáno pět hebr. výrazů, nejčastěji *kárá'* [= volati, na př. Gn 41,43; Ex 32,5; 1S 3,5; Ž 3,5; 4,2.4; 17,6; 147,9; Př 1,21.24.28; 8,1; Pís 5,6; Oz 11,2.7 a j.; přivolávati, provolávati, Iz 6,3n a j.], pak *zá'ak, sá'ak, s^{e}áká* [= křičeti, na př. Sd 10,10.14; 1S 7,8; 12,10; Oz 7,14; Jl 1,14; Jon 1,5; volání o pomstu, Jb 16,18 a j.; křikem vymáhat, Gn 41,55; Ex 5,9 a j.], *š-v-', šav'á* [= volati o pomoc; volání o pomoc, na př. Jb 24,12; 38,41; Ž 18,42; 34,16; Ab 1,2], *rinná* [= plesání, prozpěvování, na př. Ž 30,6; 1Kr 22,36; naříkání, na př. Ž 17,1; 61,2; 88,3 a j.]. Může při tom jít o hlasité vyhlašování Božího poselství [Iz 40,6, sr. Mt 3,3; Mk 1,3; L 3,4; J 1,23] nebo poselství králova [Iz 36,13], jindy však jde o zoufalý křik utištěných a znásilňovaných k Bohu, volání o pomoc [Ex 22,22nn; Nu 20, 16; Sd 3,9.15; 4,3; 6,6n; 10,10, sr. Dt 24,15; Mal 3,5; Jk 5,4]. Nevinně vylitá krev Abelova volá k Bohu o pomstu [Gn 4,10, sr. 1Kr 21, 19nn] stejně jako půda vymrskaná nesvědomitým hospodářem [Jb 31,38]. Jb 16,18nn si přeje, aby pro jeho v-í o pomstu nebylo odpočinutí [Kral. ‚nechť nemá místa'], protože je přesvědčen, že má v nebesích svědka, který vykoná soud [sr. Dt 32,43; Iz 26,21; L 18,7]. Nejčastěji však výrazy v-i, v-í označují úpěnlivé modlitební prosby [Ž 3,5; 4,4; 17,6; 88, 2.14 a j.]. Vyslýchá-li Bůh v-í mladých krkavců po potravě [Ž 147,9], jak by neslyšel úpěnlivé prosby člověka?! [sr. L 18,8; Zj 6,10]. Bůh si přeje, aby prorok k němu volal a slibuje mu, že se ohlásí a oznámí vysvobození ze zajetí a příchod Mesiášův [Jr 33,3nn]. Ale viz také heslo *Křičeti.

V NZ-ě je tak přeloženo sedm řeckých výrazů, nejčastěji *krazein, anakrazein* [= křičeti, vykřiknouti, hlasitě zvolati, na př. Mk 3,11; 9,26; Mt 20,30; 27,50 a j.], *boé* [= v-í o pomoc, Jk 5,4], *boán* [= hlasitě volati, zvolati, na př. Mt 3,3; L 18,7; J 1,23, sr. Mk 15,34; L 9,38 a j.] *fónein*, *prosfónein* [= přivolávati, zavo-

lati k sobě, mluviti, na př. Mt 27,47; Mk 10,49; J 11,28; sr. L 6,13; 13,12; 23,20; Sk 22,2], *kalein* [= volati jménem, nazývati; přivolati; zváti, na př. Mt 9,13; Mk 2,17; povolati, Ga 5,8. *Povolán, povolání] a *kéryssein* [= hlásati jako herold, kázati, Zj 5,2. *Kázání, kázati]. *Křičeti. I v NZ-ě jde o přivolávání pomoci [Mt 9,27, sr. 20,30n; 15,22n; Mk 9,24], o radostné plesání a prokřikování [Mt 21,9.15; Mk 11,9; L 19,40; J 12,13; Zj 7,10], ale také o výkřiky nenávisti a vzrušení rozčileného davu [Mk 15,13n; sr. L 23,18; J 18,40; 19,12; Sk 19,34], o vydávání svědectví, vyhlašování a slavnostním prohlašování [J 1,15; 7,28.37n; sr. 12,44n; Zj 18,2], o rozkazu [Zj 7,2; 14,45, sr. 19,17] a pod.

U Mk 15,34 jde o Ježíšovo modlitební v-í na kříži. Není to v-í o pomstu nad nepřáteli, kteří ho přivedli na kříž, nýbrž v-í po Bohu v době největší úzkosti a osamocenosti. Ale už to, že toto v-í bylo citátem ze Ž 22,2, ukazuje, že je to výraz synovské sebeodevzdanosti, nikoli zoufalosti. Anebo, jak to vyjadřuje Stauffer [TWNT I., 627]: »Tento křik, v němž člověk to poslední, co má, vydává Bohu, tento smrtelný výkřik starého člověka, je podle starokřesťanského přesvědčení již prvním výkřikem nového člověka, jenž se ohlásil k životu v hodině smrti Syna Božího«. Sr. 2K 13,4; Ga 4,4nn.

Ř 8,15 a Ga 4,6 ukazují na to, že věřící, kteří přijali Ducha sv., stali se dítkami Božími, a proto vzývají Boha názvem ‚Abba, Otče'. Snad tu jde o počátek modlitby Páně. V tomto zvolání jsou vyjádřeny jistota a radost, s nimiž se na Boha obracejí ti, kteří jsou vedeni Duchem. Řeč otroků zní docela jinak.

Volavka, hebr. *^{a}náfá* [Dt 14,18], jež Kral. v Lv 11,19 překládají výrazem *kalandra. V případě, že je v. správný překlad, jde o brodivého ptáka značné velikosti [86—106 cm] z rodu *Ardeidae.* Mají dlouhý, tvrdý, na špici jemně pilovitý zobák, dlouhé, holé nohy, přizpůsobené brodění, a dlouhá křídla. Ocas z 10 — 12 per složený jest krátký a zaokrouhlený; peří velmi husté a měkké se prodlužuje na temeni, hřbetě a na prsou. Živí se hlavně rybami, plazy, obojživelníky, měkkýši a červy. Je uvedena mezi ptáky kulticky nečistými. V Palestině se vyskytuje ponejvíce v bažinách u jezera *Chúlé* nad Genezaretským mořem. Je to druh barvy fialové *[Ardea bubulcus]*. V. obecná, popelavá *[Ardea cinerea]* se zdržuje u Jordánu u potoka Císonu a na palestinském pobřeží. Vedle toho žije v Palestině t. zv. *Ardea purpurea* [= v. červená] a ještě jiné druhy, na př. bílá s nádherným peřím [*egretta,* rajka]. Při stěhování tvoří v-y šikmou čáru nebo šipkovitý útvar. Někteří vykladači bible však se domnívají, že nejde o v-u, nýbrž o husu; jiní myslí podle hebr. slovesa *'ánaf* na nějakého zlobivého ptáka, snad papouška, jak uvádí arabský překlad SZ-a.

Volen, voliti, vyvolen, vybrán, vybrati [1Pa 9,22].

Volný, stč. = svobodnou vůli mající, ponechaný sám sobě; rozpustilý [Př 29,15].

Vonné věci. Hebr. *n^e^kó't* [Gn 37,25; 43, 11] označuje pryskyřici tragantovou, jež je vylučována trnitým kozincem masilským *[Astragalus traganta, gummifer*]. Je to luštinatý nízký keř. Květy jsou přisedlé, většinou žluté, někdy bílé nebo fialové. V žáru východního slunce celý povrch kozince vylučuje lepkavou šťávu, jež je stírána látkou nebo chomáčem nití. Užívá se jí ke ztužení krepu a kartounu a k výrobě voňavek.

Hebr. *b^e^sámîm [bósem]* označuje voňavé koření a dřevo [Ex 25,6; 1Kr 10,10; 2Pa 9,9; Pís 4,14.16; 8,14; Iz 3,24], zvláště mirru, skořici, puškvorec, *kasii a pod. [Ex 30,23n]. Dovážely se zvláště z Arábie [1Kr 10,2; Ez 27,22]. Pís 5,13; 6,1 myslí snad na galádský *balzám. Sr. 2Kr 20,13; Iz 39,2. V chrámu jerusalemském bylo celé skladiště těchto v-ých věcí [1Pa 9,29]. Užívalo se jich také k přípravě mrtvého těla k pohřbu [2Pa 16,14].

Hebr. *sammîm* [= vůně] označuje aromatické látky, jichž se užívalo k výrobě kadidla [Ex 30,7; 35,15; Lv 4,7; 16,12; Nu 4,16], zvláště balzámu, *onychy a *galbanu [Ex 30,34].

V Gn 50,2 je užito hebr. *chánat* = balzamovati. U Iz 43,24 jde o vonnou *třtinu.

V NZ-ě jde o řecké *aroma* [= voňavka], jež obsahovalo mirru a aloe [Mk 16,1; L 23,56; 24,1; J 19,40], a o *amómon* [botan. *Cissus vitiginea],* indickou kořennou rostlinu, příbuznou vinné révě [Zj 18,13].

Vor. Hebrejština má pro v. dva výrazy, jejichž rozdíl nelze zatím přesně určiti. V 1Kr 5,9 a 2Pa 2,16 jde o plavení dříví po moři.

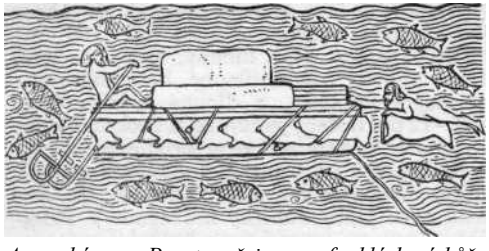

Assyrský vor. Po straně jsou nafouklé kozí kůže. Reliéf z Ninive.

Vosk. [Ž 22,15; 68,3; 97,5; Mi 1,4, sr. Iz 64,1]. Míněn je včelí v., který se rozpouští při 80° C. U Jb 38,14 jde o pečetní v. *Pečeť.

Voziti se po zemi v Ž 73,9 doslovně z hebrejštiny »jejich jazyk se prochází po zemi«, obrazně ‚sekýruje zemi'. Vychloubači, o nichž mluví žalmista, velkohubí lidé v bohosloví i v politice [Kral., blázniví'], mluví o všem, o nebeských i zemských věcech; nesnesou ani zjevení ani odchylné mínění [Duhm]. Luther překládá: »Co mluví, musí znít jako s nebe; co říkají, musí platit na zemi«.

Vozní, stč. tažný. Kůň v. = tahoun. Ve 2Kr 7,14 jde o dvoje spřežení koňů [Karafiát], podle Geseniova slovníku o dva vlečné vozy s přistrojenými koňmi. Stejně Luther.

Vozník, stč. = tažný kůň, 2S 8,4; 1Pa 18,4. Hebr. *ákar* [= vyhubiti, zničiti, učiniti neplodným], které Kral. a jiní překládají výrazem podřezat žíly [Joz 11,6.9], může tedy také znamenat učiniti nepotřebným. Ve 2S 8,4; 1Pa 18,4 může jít také o vozy [hebr. *rékeb*], nikoli o koně. Bič II., 30 upozorňuje na to, že koně měli důležitý význam ve slunečním kultu [sr. 2Kr 23,11; Ž 20,8; 33,17; 76/7]. V 1Kr 10,29 a 2Pa 1,17 jde však o válečné vozy [hebr. *merkábá*]. Viz Karafiátův překlad! *Vůz.

Vpád v Ž 144,14, znamená průlom, vlom, trhlinu [v městské hradbě], kudy mohl vpadnout nepřítel. Na ostatních místech jde o nepřátelský loupežný nájezd, pustošení [1S 27,8; 2Pa 28,18; Jb 1,15; Jr 48,12 a j.].

V posledním času. *Čas. *Den, c.), d.) *Eschatologie. *Konec. *Nejposlednější. *Poslední.

Vrabec, vrabeček. Hebr. *sippôr* označuje jakéhokoli ptáka, který cvrliká [Ž 84,4; Př 26, 2], ptactvo [Ž 8,9; 148,10; Ez 17,23]. Někdy je tímto hebr. výrazem označen i dravec [Jr 12,9] jako havran nebo vrána anebo i větší pták, jehož maso bylo pokládáno za kulticky čisté a tudíž poživatelné [Lv 14,4; Neh 5,18]. Jde o ptáky, žijící na horách [Ž 11,2] nebo v městech [Ž 84,4], kde si stavějí hnízda v blízkosti lidských příbytků [Dt 22,6]. Výraz *sippôr* zahrnoval i hrdličku a holuba [Gn 15,9n], takže v Lv 14,2-20 nemusí jít o v-e, nýbrž o jakéhokoli kulticky čistého ptáka.

Náš v. domácí *[Passer domesticus]* je rozšířen všude, kde člověk pěstuje obilí, také v sev. Africe, záp. Asii a v pobřežních krajích palestinských. V jordánském údolí se vyskytuje i v. italský a španělský. V jerusalemském okolí se zdržuje v. polní, u Mrtvého moře v. moábský. Ve střední Palestině je hojný v. skalní *[Petronia stulta]*. Cestovatelé vypravují, že v., který ztratil druha nebo družku, často sedá osamoceně na střechách a naříká [sr. Ž 102,8]. Badatelé však mají za to, že jde o modrého drozda *[Turdus cyanus],* jehož domovem je sev. Italie, sev. Afrika a střední Asie. Staví si hnízda na střechách a vydává plačtivý zvuk.

V NZ-ě jde o překlad řeckého výrazu *struthion* [Mt 10,29n; L 12,6n]. Dodnes na trzích v Jerusalemě a v Jaffě [Joppen] jsou prodáváni zabití drobní ptáci různého druhu [vrabci, konipásci a skřivani], navlečení na dlouhých šňůrách nebo dřevěných špejlích, často už oškubaní.

Vraný, černý [jako vrána]. Černá barva byla pro antického člověka obrazem něčeho smutného, strašného a nešťastného [sr. Zj 6,12]. Také v kultu měla černá barva tento význam. Apokalyptický kůň, přinášející neštěstí, byl v. [Za 6,2.6; Zj 6,5].

Vrata. *Brány města byly opatřeny dřevěnými v-y [Joz 20,4], v nichž byla někdy umístěna menší vrátka, jež se otvírala večer po

uzavření města opozdilcům [1S 21,13]. Podobně u vrat chrámových bývaly menší dveře [1Kr 6,33]. V nejstarších dobách bývala v. poměrně malá [Sd 16,3] a zavírala se dřevěnými závorami. Později však byly brány větší a v. byla pobíjena měděným nebo železným plechem, aby je nepřítel nemohl zapálit [Iz 45,2]. ‚V. věčná' [Ž 24,7.9] = starobylá. V. jsou někdy obrazem široké tlamy [Jb 41,5], jindy horských průsmyků [Za 11,1].

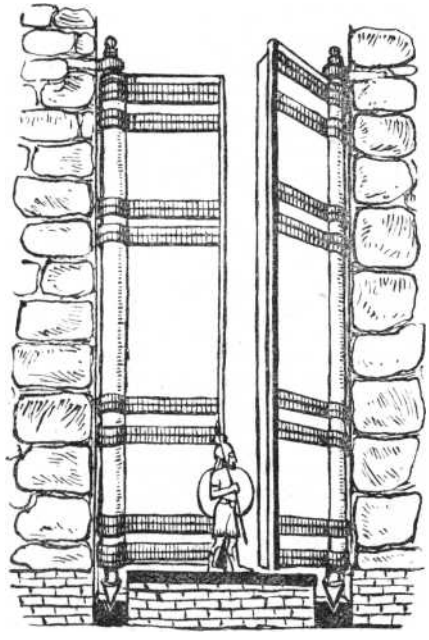

Z nálezu bronzových vrat z Balavatu a z jiných archeologických zbytků zrekonstruovaná podoba assyrsko-babylonských vrat. Podle Gallinga.

Vratidlo, u tkalcovského stavu válec, na němž byla navinuta osnova, po případě druhý válec, na nějž se navinovalo notové plátno [Sd 16,13; 1S 17,7; 2S 21,19; 1Pa 11,23; 20,5]. *Tkadlec, tkáti.

Vrátná, -ý. V-í, kteří hlídali městské brány, jsou nazýváni v kral. překladu ‚branní' [2S 18,26; 2Kr 7,10], u chrámu a soukromého domu v-í [1Pa 9,22; Mk 13,34; J 18,16n]. Když David organisoval levity pro službu u stánku úmluvy, oddělil z nich 4 tisíce jako v-é, jež rozdělil v třídy, střídající se v povinnostech dveřníků [1Pa 23,5; 26,1-19]. Také ovčinec měl své dveřníky [J 10,3].

Vražda, vražed(l)ník, vražed(l)ný. Podle bibl. podání hned po potopě vydal Bůh ustanovení, že skrze člověka bude vylita krev toho, kdo vylil krev člověka [Gn 9,6], s odůvodněním, že člověk byl stvořen k obrazu Božímu. Krevní mstitel, nejbližší příbuzný zavražděného, měl za povinnost zabíti vražedníka [Nu 35,19]. Jestliže však ten, který někoho zabil, dostihne *města útočištného, byl na čas chráněn před krevním mstitelem v tom případě, když se dopustil zabití neúmyslně [Nu 35]. Šlo-li však o skutečného vraha, nepomohlo mu nic, že se chytil oltáře. Měl býti od něho odtržen a vydán smrti [Ex 21,14; sr. 1Kr 2,28-34]. V útočištném městě byl uprchlík podroben výslechu, při čemž ho museli aspoň dva lidé usvědčiti z vraždy [Nu 35,30; Dt 17,6]. Byl-li usvědčen z úmyslné vraždy, nebylo od něho přijato žádné výkupné [Nu 35,31]. Byl odevzdán krevnímu mstiteli [Nu 35,19.31; Dt 19,12]. Dokázal-li svou nevinu, bylo mu poskytnuto právo asylu do smrti nejvyššího kněze. Potom už krevní mstu nebylo lze uplatnit. Podle Ex 21 ubití svobodného člověka k smrti bylo trestáno smrtí [v. 12], stejně jako úmyslná vražda [v. 14], za ubití otroka následoval trest, jestliže následovala smrt ihned [v. 20]; ze-mřel-li však až za několik dní, byl vrah beztrestný [v. 21]. Zabil-li někdo svobodného člověka neúmyslně, mohl hledati útočiště v nejbližším vyhrazeném městě [v. 13].

Ten, kdo olupuje svého otce, je podle Př 28,24 *tovaryšem vražedníka [sr. 19,26; Mk 7,11]. Podle Př 29,10 v-ík nenávidí *upřímného. Sr. Sapientia 2,12: »Protož úklady čiňme spravedlivému, nebo nevhodný jest nám, a na odpor se staví skutkům našim; k tomu vyčítá nám hříchy proti Zákonu a roznáší hříchy obcování našeho« [2K 6,14]. Podle 1J 3,15 je v-íkem i ten, kdo nenávidí svého bratra [sr. Mt 5,21n]. Neboť vražda má sídlo v srdci [Mt 15,19; Mk 7,21], je skutkem těla [Ga 5,19.21] a prozrazuje příbuzenství s ďáblem, který je vražedníkem od počátku [J 8,44; sr. 1J 3,12; Gn 3,1; 1J 3,8; Ř 5,12]. Není divu, že 1Pt 4,15 považuje téměř za samozřejmé, že křesťan nebude trpět jako vražedník nebo zloděj nebo zločinec a pod., proti nimž stojí Zákon [1Tm 1,9; sr. Desatero, jehož postup je v seznamu neřestí přibližně zachováván]. Ve Zj 9,20n; 21,8; 22,15 stojí vražedníci v jedné řadě s modláři, traviči, smilníky, zloději, zbabělci [Kral. »strašlivýni«], nevěrnými, poskvrněnými [Kral. »ohyzdnými«], čaroději, lháři, necudnými a pod., pro něž je připravena druhá smrt, ohnivé jezero.

V Ž 26,9; 55,24; 59,3; 139,19 se mluví doslovně podle hebrejštiny o mužích krve, lidech, kteří prolévají krev; Ez 22,2; 24,6.9 je označen Jerusalem jako město krve [sr. Ez 23,37; Iz 1,15.21; 4,4]. Snad se tu myslí jednak na vraždu, spáchanou na Zachariášovi [2Pa 24, 21; Mt 23,37; L 13,34], jednak na krutost tehdejšího panstva [sr. Mi 3,10n; Iz 1,17.23; Ab 2,12]. U Na 3,1 jde o označení Ninive. Assyrské pomníky dotvrzují toto označení: vidíme na nich zajatce, za živa napichované na koly, stahované z kůže, stínané, vláčené k popravě na řetězech, zavěšených na jejich rtech, oslepované samotnými králi, zavěšované na křížích a pod.

Vrbí, stč. = vrba. Ez 17,5 překládá Kara-

fiát správněji než Kral.: » Vzavši, vsadila je [jako] vrbí při vodách mnohých«. Jde tu o překlad hebr. *safsáfá.* Je to strom botanického rodu *Salix* [vrba]. Také hebr. *'arábá* je překládáno výrazem v., ačkoli jde spíše o strom *Populus Eufratica,* topol. Izraelcům bylo rozkázáno, aby při slavnostech stánků si vystavěli chýše z v. a jiných stromů [Lv 23,40]. V. rostla i v Palestině u potoků jako u nás [Iz 44,4]. Podle Jb 40,22 [v hebr. v. 17], je v. úkrytem i mohutného hrocha [Kral. slona]. Na v. zavěšovali zajatí Izraelci v Babylóně své harfy [citary Ž 137,2]. I tu snad jde o topol, nikoli o smuteční v. *[Salix Babylonica,]* jak se domnívají někteří vykladači. *Arabim.

Vrci, vrhu, -žes, stč. = vrhati [Mt 17,27], vhoditi [Mk 12,42], odhoditi [Mt 5,29n], hoditi [Ex 4,3; Mt 15,26] a pod. Ž 72,16 jest lépe překládati se Zemanem: »Bude přebytek obilí v zemi, na vrcholu hor se vlní jako Libanon jeho úroda«.

Vrch, vrchol [Gn 11,4; 28,12 a j.], vrcholek [2S 5,24 a j.], temeno [Nu 23,9; Dt 32,49; 2S 14,25; Ž 7,17; 68,22; Iz 3,17 a j.], sráz [L 4,29] a pod. ‚V. studnice' [Gn 29,2n.10; 2S 17, 19] = otvor studnice. ‚Vody se jim až do v-u nalévá' [Ž 73,10] = dává se jim hltat plným douškem voda. Stoupenci nešlechetníků, o nichž je řeč ve v. 9, se k nim hrnou a hltají plným douškem u nich vodu, t. j. přijímají jejich zlé zásady. ‚Hojiti po vrchu' [Jr 8,11] = hojiti povrchně, jen tak nedbale, halabala. K Žd 11,21 viz *Hůl, hůlka.

Vrchní. ‚V. příbytek domu' [Sk 1,13], řecky *hyperoón,* v. patro domu hned pod střechou, po případě komora na ploché střeše [hebr. *'alijá,* 2Kr 4,10n; sr. Sk 9,37,39; 20,8]. Snad jde o tutéž síň, kde byla slavena poslední Večeře [L 22,12, řecky *anagaion* = v. síň], jak o tom svědčí někteří starokřesťanští znalci.

‚V. věci' [Ko 3,1], to, co jest shůry, svrchu. »Kristus sedí po pravici Boží; ti, kteří jsou Kristovi, náležejí již vlastně do jeho říše, jež je jejich pravou vlastí [F 3,20], a proto ji mají hledat, t. j. také spoléhat na její skutečnosti a pravidla. Tento kladný příkaz má arci též svou důležitou zápornou stránku: neřídit se ve své mysli tím, co je na zemi... Apoštol tímto příkazem nemíří na běžné hmotařství, nýbrž na tu duchovnost, která hledá podmínky plného života v svémocných asketických předpisech« [J. B. Souček. Výklad Ko, str. 64].

Vrchnost, -i. Ve smyslu nejvyšší pán [o Bohu v 1Pa 29,11, sr. 1Tm 6,15], vládce [na př. Jerusalema, Ezd 9,12]; ten, který má moc [Kaz 10,5]. V hebrejštině je užito pokaždé jiného slova. U L 20,20 je tak označen římský prokurátor, u L 12,58 židovský soudní úředník. V Ř 13,1n jde o státní orgány [sr. L 12,11; Tt 3,1],

V 1K 15,24 jde o duchovní bytosti, které ohrožují člověka, ale nakonec budou zbaveny moci [sr. *Knížatstvo. *Moci]. 2Pt 2,10 je tak označen snad Boží majestát, jímž pohrdají bludaři [sr. Ju 8].

Vrchoviště, počátek pramene, pramen [Dt 33,13; Jb 8,17; Ž 74,15; Př 5,15; Kaz 12,6; Pís 4,12.15; Jr 51,36; Oz 13,15].

Vroucí. U Kaz 8,11 jde o srdce přeplněné myšlenkami na zlo. Nz-ího řeckého podkladu *zeein* se užívá o prudce vyvěrajícím prameni, o prudce kvasícím víně, přeneseně o prudkém vzkypění mysli [sr. Jb 32,19], o vření hněvu Božího soudu [sr. Ez 24,5]. Ř 12,11 předpokládá u věřících, vedených Duchem sv., plné rozvinutí křesťanské životní energie. Duch sv. působí u věřícího, jenž se nestaví proti jeho ponoukání [1Te 5,19], mocné vzepjetí všech duchovních schopností [sr. Mk 2,22]. Příkladem takového vzepjetí byl Apollos ve Sk 18,25. Nejde tu jen o výmluvnost [o níž je ostatně řeč už ve v. 24], nýbrž o překypující horlivost v poznané pravdě.

Vrovnati se = vyrovnati se, připodobniti se [2S 23,23; Jb 28,17; Př 3,15; Kaz 7,30; Ez 31,8].

Vrše, stč. = rybářská síť [z proutí], Ez 12,13; 17,20; Mk 13,47.

Vrtkati, stč. = býti na rozpacích, v pochybnostech, rozpakovati se. 2K 4,8 překládá Žilka: »Nevíme si rady, ale nejsme bezradní«, Hejčl: »Býváme v nesnázích, ale nezoufáme«. Sr. Sk 25,20; Ga 4,20, kde je užito téhož řeckého slovesa.

Vrtkost, vrtký, stč. vrtkavost, vrtění, nestálost, neposednost [Kaz 4,16]; vrtkavý, nestálý [Př 5,6], na obě strany ostrý [Př 17,20].

Vřed je uveden s neštovicemi jako šestá *rána egyptská [Ex 9,8-11; sr. Dt 28,27.35]. Může být různého původu. Na východě byl nejčastěji příznakem *malomocenství [Lv 13, 18n]. Také Job trpěl v-y [Kral. *nežit nejhorší, Jb 2,7]. V parném podnebí palestinském zvláště v období dešťů se vyskytovaly v-y velmi často na lidech i zvířatech. Některé druhy mohly vésti k t. zv. *pyaemii* [talovitosti krve], při níž choroboplodné zárodky přecházejí do krve a vyvolávají v-y po celém těle a v posledku i záhať [thrombus], t. j. ucpání cévy. Je to nemoc těžká a životu nebezpečná. Touto nemocí trpěl patrně král Ezechiáš [2Kr 20,7; Iz 38,21]. Placka z utřených fíků mohla sice nemoci ulehčit, ale rychlé uzdravení bylo způsobeno zásahem Božím. Jestliže podle L 16,20 psi lízali v-y Lazarovy, znamenalo to, že se už nemohl ani bránit jejich dotěrnosti.

Sedm ran, popisovaných ve Zj, je obdobou ran egyptských: sr. Zj 16,2 s Ex 9,9n; Zj 16,3 s Ex 7,17-21; Zj 16,4 s Ex 7,19-24; Zj 16,10 s Ex 10,21; Zj 16,12 s Ex 8,3; Zj 16,17 s Ex 9,23.

Vřes, hebr. *'ar'ár* [Jr 17,6] a *'áró'ér* [Jr 48,6]. Mohlo jít o jalovec *[Juniperus oxycedrus],* který roste v skalnatém Edomu [*Sela] na srázech skal a nedostupných vrcholcích, nebo o v. *[Erica verticillata]*, který však roste jen na svazích Libanonu.

Vřeteno je asi 30 cm dlouhá tyčka, dole zašpičatělá, nad špičkou zatížená kamenným

kotoučkem, t. zv. přeslenem, nahoře opatřená kovovým očkem. V-em se pravou rukou rychle točilo a levou se z kůžele potahovalo vlákno [vlněné, lněné nebo konopné], jež upevněno na v-o se rotací stáčelo v niť, která se současně na v-o navíjela. V novější době bylo v-o součásí kolovratu [Př 31,19].

Vsi Jairovy. *Jair 1. *Ves.

Vskakovati, veskočiti s nepřátelským úmyslem, podniknouti útok [Jb 30,14]. U Sof 1,9 nejde o narážku na 1S 5,5, nýbrž o násilné vnikání do cizích domů z rozkazů knížat a královských synů s úmyslem drancování.

Vstáti. *Povstati. Ve smyslu zdvihnouti se [na př. z lože, Sk 12,7], zvláště o uzdravených nemocných [Mt 8,15; 9,6n; Mk 2,12; 9,27; L 4,39; sr. Sk 14,10 a j.], o těch, kteří chtěli promluvit [Mk 14,57.60; L 10,25; Sk 5,34; 13,16 a j]. Zvláštností biblického slohu, zvl. ve SZ-ě, je, že slovesem v. je uvozován počátek nějakého jednání, rozhodnutí [Gn 21,32; Sd 13,11; 1Kr 19,8.21; 2Pa 22,10; Mt 8,26, 9,19; Mk 2,14; 7,24; L 15,18.20; J 11,29; Sk 8,27 a j.] nebo výzva k uposlechnutí [Gn 13,17; 19,15; Nu 22,20; 1Kr 17,9; Ez 3,22; Jon 3,2; Mt 2,13.20; Mk 14,42; L 17,19; J 14,31; Sk 8,26; 9,6 a j.] a k odvaze [Mt 17,7, sr. Sk 9,8 a j.].

Vstáti z mrtvých. *Vzkřísiti. *Vzkříšení.

Vstaviti, vložiti, položiti, nasaditi [Ex 29, 9; Lv 8,9.13; 2Kr 11,12; Ž 21,4; Mt 27,29 a j.].

Vstoupiti, vystoupiti [po žebříku Gn 28, 12; na horu Mt 5,1; 14,23; 15,29 a j.; na loď Mt 14,22; na plochou střechu domu L 5,19; na strom Pís 7,8; L 19,4; do země výše položené, na př. z Egypta do Palestiny Gn 13,1 a pod.]. Do Jerusalema se vždy vystupovalo 2S 24,18 právě tak jako do svatyně Ex 34,24, takže se výraz v-i stal přímo kultickým výrazem [L 18,10; 19,28; J 2,13; 7,14; Sk 3,1]. Jerusalem i pro křesťany měl význam nikoli jen zeměpisný; byl sídlem pracírkve [Ga 2,1n] á v-i do Jerusalema znamenalo navštíviti bohoslužebné shromáždění apoštolské církve. Někdy stačilo samotné sloveso v-i a každý čtenář věděl, že šlo o návštěvu a účast na bohoslužbách v Jerusalemě. Nejpatrnější je to na Sk 18,22 v překladu Škrabalově: »Když přijel do Caesareje, vystoupil [do Jerusalema], pozdravil církev a sestoupil do Antiochie«. Podobně Hejčl-Sýkora. Vzniklo to tak, že jak Jerusalem, tak svatyně stály na vyvýšených místech, takže se k nim vystupovalo. Sloveso v-i se stalo odborným názvem pro vstup do svatyně, chrámu, do blízkosti Boží bez ohledu na zeměpisné nebo výškové určení.

Odtud padá určité světlo na místa, kde se mluví o vstoupení do nebe [Dt 30,12; 2Kr 2,11; Kaz 3,21; Am 9,2]. Kristovo nanebevstoupení je popisováno různými výrazy a slovními obraty: býti vzat do nebe [Sk 1,2.11], býti vzat v slávu [1Tm 3,16], býti zvýšen, vyvýšen pravicí Boží [Sk 2,33; 5,31], posaditi [se] na pravici Boží na nebesích [Ef 1,20; Žd 1,3], seděti na pravici Boží [Žd 10,12], vstoupiti v nebe [J 3,13], k Otci [J 20,17], v-i vysoko nade všecka nebesa [Ef 4,8nn] a pod. Tyto výrazy a obraty byly ovšem tvořeny v době, kdy vládla ptolemaiovská astronomie [*Nebe], takže se setkáváme s prostorovými představami [Sk 1,11; F 3,20; 1Te 1,10]. Ale už obrat ‚na pravici Boží' naznačuje nikoli místo, nýbrž spoluúčast na svrchovanosti Boží. Ve svatodušním kázání uvádí Petr Ž 110,1 jako důkaz, že to byl Kristus, a nikoli David, který vstoupil na nebesa [Sk 2,34]. Ježíš Kristus, který sestoupil s nebe [J 3,12n] a tak se dobrovolně zbavil božské slávy [F 2,7], vstoupil zase tam, kde dříve byl [J 6,62, sr. Ef 4,8-10]. Jeho nanebevstoupení je vstoupením k Otci [J 20,17]. Už za pozemského života byl ve stálém styku s nebeským světem [J 1,52, sr. Gn 28,12]. Preexistentní Kristus sestoupil na zem a zase vstoupil do nebe [Ř 10,6n]. Na celé řadě míst vzkříšení a nanebevstoupení nejsou rozlišovány jako dvě oddělené události [sr. Sk 2,32n; Ř 8,34; Ef 1,20; F 2,9; Ko 3,1; 1Tm 3,16; 1Pt 3,22], ale je theologický rozdíl mezi tím, řeknu-li, že Ježíš Kristus se podílí na svrchovanosti Boží nad nebem i zemí, ač obě skutečnosti spolu úzce souvisí. Vypravování o nanebevstoupení Kristově jako o odlišné události od vzkříšení je vlastně jen u L 24,50nn a ve Sk 1,9-11. Při tom však slova »a nesen jest do nebe« u L 24,51 jsou vynechána v nejdůležitějších rukopisech. Žilka překládá: »Vtom, co jim žehnal, vzdálil se od nich. Oni pak vrátili se do Jerusalema s velikou radostí...«. Ve Sk 1,9nn se praví, že Ježíš Kristus před očima učedníků »vzhůru vyzdvižen jest, a oblak vzal jej od očí jejich« [sr. 2Kr 2,11]. Podle přesvědčení prvotní církve měl vzkříšený "Kristus ‚duchovní tělo' [*Vzkříšení, 1K 15,44]. V tomto vzkříšeném duchovním těle se ukázal několikrát apoštolům, při čemž pokaždé se »vzdálil od nich«. A jediný rozdíl mezi nanebevstoupením a kterýmkoli předcházejícím ‚braním se od nich' byl v tom, že nanebevstoupení bylo v řadě poslední ze zjevení vzkříšeného Krista. Byl to jakýsi symbol pro apoštoly, že je ukončena řada zjevení vzkříšeného Krista, »jimiž Pán shromáždil jádro své církve a založil svědectví, na němž tato církev může a má státi až do skonání světa, to jest do jeho druhého příchodu, jsouc živa jistotou, že tento Pán jest jí neviditelně, ale skutečně přítomen« [J. B Souček, Utrpení Páně, str. 258]. Nanebevstoupení Páně je vstoupením do slávy Boží. Oblak, který Krista zahalil, je zřejmě symbolem Boží přítomnosti [sr. Ex 13,21n; 33,7-11; Nu 10,33]. Ukončení viditelného styku s ukřižovaným Kristem znamenalo počátek nového způsobu tohoto styku a nového působení ve prospěch lidstva. Nanebevzatý Kristus je Králem, jehož svrchovanosti podléhá všecko [sr. Ef 1,20n; F 2,9nn; Žd 1,3n; 1Pt 3,22; Zj 5,11nn]. Ale nanebevzatý Kristus je také Předchůdcem; v něm lidská přirozenost dosáhla svého cíle, a to, že jej Otec přijal, je zárukou našeho přijetí v něm [sr. J 14,3; Ef 2,6;Žd 6,20; 10,19nn].

Nanebevzatý Kristus je i Knězem, který oroduje za nás [sr. Ř 8,34; Žd 4,16nn; 7,25n]. Jeho oběť na kříži zůstává trvale v platnosti před Bohem [Žd 7,23nn; 9,24; 1J 2,1n; Zj 5,6]. Na tomto přesvědčení stojí nejen prvotní církev, ale celá existence křesťanské církve vůbec.

Podle Sk 10,4 i modlitby a almužny vstupují před Boha, aby se na ně rozpomenul. Sr. Jk 5,4. *Volati. ‚Vstupovati na mysl, srdce' [Jr 51,50; Ez 11,5; L 24,38; Sk 7,23] = silně zaměstnávati mysl, srdce; zmocniti se mysli, srdce.

Vstrčiti, zastrčiti [o meči]. Ale 2S 20,8 lze s Karafiátem překládat: »Meč, visící na bedrách jeho v pošvě své, kterýž vypadl, když on [Joáb] vyšel vstříc«. Podobně anglická bible. LXX překládá: »Vyšel [totiž meč] a padl". Joáb si připravil pošvu tak, aby z ní meč vypadl. Podle jiných šlo o šťastnou náhodu, které Joáb ihned využil.

Vstříc, naproti [Gn 18,2; 46,29; 1S 18,6; 2S 6,20; 2Kr 1,3; 5,21; Ž 59,5; Iz 21,14 a j.]. V NZ-ě je užito řeckého výrazu *apanthésis,* který označuje oficiální vítání vysoce postavené osoby a její slavnostní uvedení do města [sr. Mt 25,6]. Podle 1Te 4,17 věřící, kteří vyjdou z bran světa, budou zároveň se zmrtvýchvstalými uchváceni v oblacích do vzduchu, aby slavnostně uvítali a přivedli Krista a jeho andělský průvod [sr. Mt 25,6], aby s ním patrně sestoupili na svět k uskutečnění království Božího [sr. Mt 24,31].

Vstupovati. *Vstoupiti. *Přicházeti.

Vše; všecken; všecko; všickni, nověji všechen atd. Tyto výrazy mají v bibli nábožensko-theologický význam všude tam, kde stojí ve vztahu k Bohu, jenž stvořil nebe a zemi [Ž 104; Jr 51,15] a ‚všecky věci, kteréž jsou na ní' [Dt 10,14]. On stvořil v-o, činí v-o [Př 26,10; Kaz 11,5; Iz 44,24; 66,2; Jr 10,16], dílem jeho rukou jsou všichni [Jb 34,19], v-y věci učinil moudře [Ž 104,24], je nadějí všech končin země [Ž 65,6], jemu v-o náleží, v jeho ruce je duše všelikého živočicha a duch každého těla lidského [Jb 12,9n], obživuje v-o [Neh 9,6], v-o na něj očekává [Ž 104,27; 145,15], v jeho knihu jsou zapsáni v-i oudové člověka [Ž 139,16] a pod. Tento Pán a Stvořitel všeho se soustředil ovšem především na Izraele: ačkoli Bohu patří v-a země, chce míti z Izraele svůj vlastní, oddělený lid mimo v-y lidi [Ex 19,5; Lv 20,24.26; Dt 7,6; 14,2 a j.]. Proto musí tento lid ostříhat všech jeho ustanovení a příkazů po v-y dny svého života [Dt 6,2; Joz 1,8; 2Pa 33,8; Neh 10,29]. Izrael vůči Bohu tvoří jeden celek: proto se kult a jeho účinky týkají všeho Izraele [Lv 16,21; 2Pa 29,24] právě tak jako Boží hněv a soudy [Dt 4,3 a j.]. On vyprošťuje Izraele ze všech zlých věcí a úzkostí [1S 10,19]. Ale Bůh vyvolil Izraele, aby se skrze něho zjevil všechněm národům [Gn 12,3; 1Kr 8,41nn] jako soudce [Gn 18,25; 1Kr 9,7; Iz 66,16] i jako Spasitel [1Kr 8,43.60; 1Pa 16,23n]. Jeho díla a divy mají být všude rozhlašovány [1Pa 16,9.14]. Neboť on je Bohem všech království země [2Kr 19,15, sr. 5,15]. Jemu není podobného na vší zemi [Ex 9,14], je větší nade všecka božstva [Ex 18,11]. Všem, kteří ostříhají jeho smlouvy, jsou všecky jeho stezky milosrdenství a pravda [Ž 25,10], všichni, kdo v něho doufají, jsou blahoslavení [Ž 2,13; 5,12; 25,3]. On je dobrotivý všechněm [Ž 145,9], jeho spasení uvidí všecky končiny země [Ž 98,3] právě tak, jako v-i činitelé nepravosti podlehnou jeho hněvu [Ž 5,6]. On zpytuje v-a srdce [1Pa 28,9; sr. Jb 34,21n]. V-a výlučnost Izraelova, plynoucí z jeho vyvolení, přechází v universalismus, zvláště v knihách Jb a Jon a ve všech pozdějších knihách SZ-a. Bohu patří v-o, panuje nade vším [1Pa 29,11n; Jr 27,5; Dn 4,29]. On je první a poslední [Iz 44,6; 48,12], t. j. on má ve všem první a poslední slovo. *Všemohoucí. *Vševědoucí. On dal člověku panství nade vší zemí [Gn 1,26; 2,19; 9,2n; Ž 8,7], právě proto, že mu v-o patří, ale o všech lidech platí, že jsou před ním hříšníky a propadli smrti [Gn 6,5. 12n; Ž 14,3; Iz 53,6; 64,6; Jr 17,9]. Ale právě proto se bude jeho spása týkati všech a jeho slávou bude naplněna všecka země [Ž 22,28; 72,19; Iz 25,8; 45,22; 52,10; 54,5; Jr 31,34].

Podobně je tomu v NZ-ě, v němž však převládá stránka, týkající se vykoupení člověka a lidstva. Věřící mají jediného Boha Otce, z něhož všecko pochází, a jednoho Pána Ježíše Krista, jímž všecko povstalo a oni skrze něho [1K 8,6, sr. Ř 11,36; Ef 3,9; 1Tm 6,13]. Bůh stvořil v-o; vedle něho není žádné samostatné moci; on je nade všemi [Ř 9,5], on dává všechněm život i dýchání i v-o [Sk 17,25n]. Všichni jsou tu pro něho [1K 8,6, Kral. podle jiného rukopisu ‚my v něm'], jsou na něm závislí a musejí ho být poslušni. V-o k němu směřuje [Ř 11,36, Kral. chybně: ‚v něm jsou všecky věci']. Při tom NZ přenáší toto přesvědčení zároveň i na Krista, jenž se zúčastnil stvoření, zvláště pak je původce nového stvoření ve spasitelném díle [J 1,3; Ko 1,15-18]. On je *prvorozený veškerého tvorstva, cílem a vzorem stvoření, pro něhož a podle něhož bylo v-o stvořeno. On je také prvorozený z mrtvých, t. j. podle něho a pro něho nastane vzkříšení z mrtvých. Bůh dal v-o v ruku Synovu [J 3,35; 13,3; 17,2; sr. Mt 11,27; L 10,22]. Za svého pozemského života se sice této moci vzdal, aby mohl vykonat své spasitelné dílo [2K 8,9; F 2,5-8; sr. Mt 11,29], ale po svém zmrtvýchvstání se ujal opět své moci [Mt 28,18, sr. 22,44; Sk 2,34n; 1K 15, 25nn; Ef 1,20nn; Žd 1,13; 2,8; 10,12n]; stojí nad všemi nebeskými bytostmi [Ef 1,21; F 2,9nn; Ko 2,10.15; 1Pt 3,22].

I podle NZ-a všechen svět propadl Božímu soudu, protože nechce uznat svou závislost na Bohu. V-i jsou pod hříchem [Ř 3,9], v-i zhřešili [Ř 3,23], na v-y přišla vina pro Adamův pád [Ř 5,12.18], v-i jsou poddáni marnosti [Ř 8,20; Ga 3,22], slouží tělu [Ř 1,24nn; 7,7n] a v-i vzdychají po spáse [Ř 7,24; 8,19nn]. Jedinou

cestou k vysvobození je vítězství Kristovo. Právě proto pověřil Kristus misijním úkolem svou církev [Mt 28,18nn]. Neboť v-o tělo má uzřít spasení Boží [L 3,6], především ovšem v-en dům Izraelský [Sk 2,36], ale s ním v-o stvoření [Mk 16,15; Ko 1,6.20.23], aby Kristus byl všecko a ve všech [Ko 3,11] a všecko stvoření vzdávalo mu čest [Zj 5,13]. Pak teprve Kristus vzdá své království Bohu a Otci, aby Bůh byl všecko ve všech [1K 15,24.28]. Vpravdě to znamená uskutečnění nového stvoření [Zj 21,5].

Všelijak, všelijakým způsobem, cokoli, něco [Nu 22,38], všemožně [2S 23,5], úplně [1Kr 7,1], všemi způsoby [Ř 3,2], ve všem [2K 9,11], cele [Ef 4,15], naprosto [1Tm 1,15; 4,9]. V záporu: vůbec ne [Mt 5,34].

Všelijaký, všeliký, veškerý, každý [Gn 1,21; Ex 22,9; Ž 25,22; Iz 58,6; Mt 4,23; 7,19; 2K 1,3; 3,19; Ko 1,28 a j.], celý [J 16,13], všecky druhy [Ř 7,8] a pod.

Všemohoucí. Ve SZ-ě jde vesměs o překlad výrazu *'él šaddaj* [Kra]., Bůh silný všemohoucí, Gn 17,1; 28,3; 35,11; 43,14; 48,3; 49,25; Ex 6,3; Nu 24,4; u Jb jedna třicetkrát; Ž 68,15; 91,1; Iz 13,6; Ez 1,24; 10,5; Jl 1,15]. Význam výrazu *šaddaj* je neprůhledný. Fr. Delitzsch se domnívá, že je odvozen z assyrského *šadû* = hora; přeneseně ‚vznešený'. Podle Gn 17,1; Ex 6,3 se Bůh zjevil praotcům pod tímto jménem, když ještě nebylo známo jméno Jahvé. LXX je někdy překládá výrazem *pantokratór* = Všemocný, Ševládce, jímž zpravidla opisuje vazbu Hospodin zástupů. Tento překlad se dostal i do NZ-a.

I v NZ-ě je výrazem v-í označen Bůh, chce-li se zdůraznit jeho moc [sr. 1Tm 6,15]. Při tom vstupuje všemohoucnost Boží do zvláštního vztahu ke spáse [Mt 19,26; Ř 14,4; 2K 6,18; Ef 1,19; 2Tm 1,12]. Bůh právě na Kristu ukázal svou moc, vzkříšiv jej z mrtvých [2K 13,4]. V tom smyslu má Bůh ve Zj stálý přívlastek v-í [Zj 1,8; 4,8; 11,17; 16,7.44; 19,6]. *Moc, mocen, mocný.

Myšlenka všemohoucnosti, jak jí rozumí křesťanská dogmatika, je obsažena už v Gn 18,14, kde se podle hebr. textu praví, že nic není od Boha odděleno tak, aby toho nemohl dosáhnout [sr. L 1,37]. Obrat, že ‚není ukrácena ruka Hospodinova' [Nu 11,23; Iz 59,1] ukazuje tímtéž směrem. Zvláště stvoření nebe a země je dokladem Boží všemohoucnosti [Ž 33,6-9]. Podle Dt 32,39 není nikoho, kdo by mohl vytrhnouti z ruky Hospodinovy. Jediným omezením Boží všemohoucnosti je jeho rada: Bůh činí vše, co se mu líbí [Ž 115,3; 135,6]. Podle Jana Damascena [De fide orthodoxa I., 8] je Bůh moc [dynamis], jež nemůže býti ničím měřena leda jeho vlastní radou. Nejde tedy o sílu přírodní, nýbrž o sílu, jež je závislá na Boží radě nebo zalíbení.

Všetečně, všetečnost, všetečný, stč. opovážlivě, nerozvážně; nerozvážlivost, opovážlivost, zbrklost; smělý, opovážlivý. Ve SZ-ě je tak překládán výraz *zûd* [= vříti], jenž v určitém tvaru znamená jednati násilně, bezbožně, vzpurně, zvláště když šlo o úmyslné přestoupení zákazu [Dt 1,43, sr. 17,13; přeloženo ‚pyšně' v Ex 21,14]. Hebr. *má al* = jednati zrádně, nevěrně [Joz 22,22]. Hebr. *chinnám* = bezpodstatný, falešný [Př 24,28].

O lásce se v 1K 13,4 praví, že není v-á. Je tak přeloženo sloveso *perpereuesthai* = počínati si chvastounsky, honosivě [Škrabal: »Láska se neholedbá«]. V 1Tm 5,13 jde o překlad výrazu *periergos* = zvědavý, všetečný, starající se o věci, do kterých člověku nic není. V 1Pt 4,15 je tak přeložen výraz *allotri[o]episkopos,* který se nevyskytuje v klasické řečtině. Pisatel předpokládá, že věřící budou pro své křesťanství trpět, ale varuje, aby se označení mučedník nedávalo tomu, kdo byl odsouzen pro vraždu, zlodějství, zločin anebo všetečnost. Zmíněný výraz může znamenat toho, kdo šilhá po cizím majetku [‚nepožádáš' na rozdíl od ‚nepokradeš' v Desateru], anebo nevěrného správce svěřeného majetku, anebo konečně toho, který se plete do věcí, do kterých mu nic není. [Luther překládá: »Který zasahuje do cizího úřadu«]. Někteří vykladači myslí na udavačství, denunciantství, proti němuž císař Trajan vydal přísné zákony. Škrabal překládá: »Rušitel jiných«, Hejčl: »Buřič«, Žilka: »Pletichář«.

Vševědoucí. Jde o Boží vlastnost, kterou nemůžeme plně vystihnout, právě tak, jako jeho všemohoucnost. Bůh jako všudypřítomný ví prostě všecko; poněvadž jeho oči procházejí všecku zemi [Za 4,10; sr. Jb 28,24], proniká také do podsvětí, šeolu, pekla [Jb 26,6; Př 15, 11], především do srdce člověka a jeho myšlenek [1Kr 8,39; Ž 11,4; 33,15; 51,8; 94,11; Jr 11,20; 17,10; Am 4,13]. Zná všecky hříchy člověka, jako by je měl zapsané v knize nebo složené ve vaku [Jb 14,17; Oz 7,1n; 13,12; Mal 3,16]. Hospodin zná ovšem i budoucí věci v životě jednotlivce [Ž 139,4nn] i vyvoleného lidu a ostatních národů. Je to t. zv. rada Hospodinova [Iz 5,19; 14,26; 19,17; 28,29; Jr 49,20; 50,45; Mi 4,12 a j.], již lze nazvat předurčením, protože pro něho je už skutečností [Am 3,7; Iz 41,22-24; 43,10-13; 44,6-8; Jr 1,5].

Stejně mluví o vševědoucnosti Boží i NZ. Duch Boží zpytuje všecky věci [1K 2,10], jemu jsou od věků známa všecka jeho díla [Sk 15,18], zná všecky naše potřeby dříve, než mu o nich povíme [Mt 6,8]; před ním je všecko stvoření nahé a odkryté [Žd 4,13; 1J 3,20]. Vědění Boží nemá jiných hranic kromě Boha samého [1K 2,1 On]. Ale právě tak, jako při všemohoucnosti Boží [*Všemohoucí] rozhoduje i tu jeho vůle a spasitelné zaslíbení, jež Boží vševědoucnost činí plodnou ve prospěch světa a člověka [*Předuložiti Sk 2,23; 4,28; Ef 1,5.9.11]. Boží dobrá vůle způsobuje, že to, co Bůh ví, se stává skutkem. Jeho vševědoucnost se přeměňuje v předzvědění.

Vštípiti. Ve smyslu naroubovati v Ř 11,17. 19.23n, ve smyslu zasaditi [o rostlinách, potom také o národech, kterým Bůh vykázal určité

místo, 2S 7,10; Ž 44,3; *Štípiti]. V Ř 6,5 je užito řeckého výrazu *symfytos* = srostlý. Žilka překládá: »Jestliže jsme srostli s obrazem jeho smrti, srosteme též s jeho zmrtvýchvstáním.« Jde o tak úzké spojení s Kristem, uskutečněné křtem (v. 4), že se na nás spasitelně vztahuje nejen jeho smrt (jejím obrazem je křest), nýbrž i jeho zmrtvýchvstání. S Kristem věřící zemřel, s ním vstane i z mrtvých.

Všudypřítomnost Boží není sice přímo bibl. výrazem, ale je v Písmě předpokládána. Vyplývá z duchovní podstaty Boží, která ovšem nebyla za všech dob a všemi plně chápána a zdůrazňována. Máme v bibli také stopy názoru, že Bůh je vázán na určité místo anebo určitou svatyni, po případě na nebesa [Gn 21, 17; 22,11; 28,12.17], a žalmisté a proroci obrazně mluvili o Božím paláci, trůnu, chrámu na zemi i na nebesích [Ž 18, 7; 104,3; Iz 6,1nn; 66,1; Am 9,6; Ab 2,20], ale vždy mocněji pronikala myšlenka, že Bůh se neváže na žádné místo [Sd 5,4; 2S 7,7; Jr 7,4.12; Oz 8,14; Mi 3,11; Sk 7,49], že ho ani nebesa nemohou obsáhnout, i když ze své milosti nechává svou slávu, své jméno přebývati v jerusalemském chrámě [1Kr 8,26-53; Ž 11,4; 42,3.5; 43,4; 84]. Podle Iz 6,3 je všecka země plná Boží slávy. Bůh naplňuje nebe i zemi [Jr 23,23n], působí mezi babylonskými zajatci právě tak jako kdysi v Palestině [Ez 8,1nn; 13,1nn.17nn], doprovází svůj lid všude [Iz 43,2], jeho oči procházejí vší zemí [Za 4,10], není mu možno uniknout [Am 9,2-4]. Nejúchvatněji je vyjádřena myšlenka v-i Boží v Ž 139,5-10. Učení o v-i Boží tedy znamená, že není místa, jež by mohlo Boha uzavřít anebo ze sebe vyloučit; není pro něj rozdílů prostorových ani časových. Praví modlitebníci se nemusejí modlit v Garizim nebo v Jerusalemě, ale v duchu a v pravdě [J 4,21nn]. Podle Sk 17,27n není Bůh daleko od žádného z nás. Jsme drženi jeho v-í. Totéž se praví v podstatě i o Ježíši Kristu v Ko 1,16n. Sr. Mt 18,20.

Vtipně, -ný, stč. = důvtip, nápad, důmysl [Zeman překládá Ž 139,6: »Tak úžasná znalost je pro mne příliš vysoká, nestačím na ni«]; moudrého srdce [Ex 35,10.25.35], důvtipný [Dt 1,4]; umělecký [Ex 31,4]. ‚Vtipně složené básně' [2Pt 1,16] = smyšlené báje, vychytrale vymyšlené pověsti. ‚Rozumný bude vtipnější' [Př 1,5] = nabude moudrých zásad. Sr. Mt 13,12; Mk 4,25; L 8,18. Hebr. výraz, který je tu tak přeložen, *tachbúlôt,* je odvozen od slova *chébel* [= lodní provaz, míra]. Obrazně je ho užíváno o moudrých zásadách, jimiž se člověk může spravovati v životě. Totéž slovo je v Př 11,14; 12,5; 24,6 přeloženo výrazem rada.

Vtržen. Ve 2K 12,2.4 o prorockém, visionářském vytržení mysli [sr. Ez 11,24; Sk 10,10; 22,17; Zj 1,10].

Vůbec = do jednoho, bez výjimky [Jb 24,4].

Vůči, stč. = v oči, do obličeje [Oz 5,5; 7,10].

Vůdce. Ve SZ je tak překládáno nejméně osm různých výrazů, jež označují toho, kdo stojí v čele, ať jako král nebo kníže [1S 10,1; 1Kr 11,34], nebo náčelník a vojevůdce [Sd 10, 18; 11,6.11], vynikající bojovník [1Kr 9,22] nebo místodržitel [Ezd 6,7; Dn 3,27] nebo důvěrník [Ž 55,14; Př 2,17; Jr 13,21; Mi 7,5] nebo prostě jako vůdce na cestě [Nu 14,4]. »Budeš nám za vůdce« v Nu 10,31 zní v hebr.: »Budež nám místo očí«. Izraelec nazýval Boha svým vůdcem [2Pa 13,12; Ž 48,15]. Jeremiáš vidí v Bohu vůdce — důvěrníka své mladosti [Jr 3,4]. Mesiáš byl ustanoven za Vůdce a učitele národů [Iz 55,4]. Proroci ovšem varovali před spoléháním na v. [Mi 7,5, hebr. důvěrníky], protože v-ové bývají svůdcové [Iz 9,16].

V NZ-ě jde o čtyři různé výrazy, z nichž *hodégos* znamená toho, kdo ukazuje na cestu, kdo je v-m na cestě [Sk 1,16]; myslí se tu zvláště na v. slepců [Mt 15,14b], což Ježíšovi dává příležitost, aby farizeje nazval slepými v-i slepých [Mt 23,16.24], kteří se lidu vydávají za duchovní v., ale protože sami cestu spásy neznají, nemohou uvésti než do zkázy. Podobně Pavel mluví o Izraelcích vůbec, kteří se holedbali vůdcovstvím pohanů v náboženských a mravních věcech [Ř 2,19]. Zde výraz v. nabývá významu učitele.

Ježíš varuje učedníky, aby se nedali nazývat v-i [řecky *kathégétés* = v.-učitel, Mt 23, 10]. Snad se tu myslí na to, co Pavel vytýkal později Korinťanům [1K 1,12]. Křesťané mají jediného v., Ježíše Krista. Křesťanské vůdcovství záleží v pokorné, sebeobětavé službě [L 22,26].

V Žd 13,7 je tak přeloženo řecké *hégúménoi* [= ti, kdo vedou]. Totéž slovo je ve v. 17 a 24 a překládá se výrazem správce. Jsou to duchovní vůdcové, jimž Bůh svěřil duchovní péči ve sborech. K nim jsou počítáni i ti, kteří zakládali sbor a už zemřeli [snad jako mučedníci]. Pisatel epištoly je staví za vzor víry a vybízí čtenáře, aby na ně s úctou vzpomínali. Vykladači zde vidí počátek starokřesťanské úcty k úřadu duchovních.

Táž epištola označuje Krista výrazem *archégos* [původně »začínající«, průkopník, potom zakladatel a tudíž ochránce města; původce, ale také politický nebo vojenský vůdce, ve Sk 5,31 se v tom smyslu mluví o Kristu jako o knížeti (Žilka: v-i) a spasiteli; ve Sk 3,15 je nazýván dárcem — *archégos* - života, Žilka: vůdce k životu]. Podle Žd 2,10 je Kristus v-em spásy v tom smyslu, že mnohé ze synů přivádí a přivedl k nebeské slávě, jež je cílem spásy. Právě svým utrpením se stal původcem spasení. Podobně v Žd 12,2 je nazýván původcem [vůdcem], zakladatelem a dokonavatelem víry a jejích mravních důsledků. Právě jako smrt, při níž projevil bezpodmínečnou lásku k Bohu a naprostou důvěru v něj, je příčinným předpokladem křesťanovy víry.

Vůkol a vůkol [ze stč. v-okol], kolem dokola, na všech stranách [Ž 12,9; Ez 40,30].

Vůl, hebr. *šór* = býk. Volů Izraelci neměli, protože Zákon zakazoval vyklešťování zvířat

[Lv 22,24]. Často pak jde o označení hovězího dobytka bez ohledu na pohlaví [Ex 20,17], takže množné číslo volové znamená obecně dobytek. O Abrahamovi čteme v Gn 12,16; 21,27, že měl ovce a voly a osly, též oslice a velbloudy ve velkém množství. Rovněž současník Abrahamův Abimelech měl ovce a voly [Gn 20,14]. Také v Egyptě byl pěstován hovězí dobytek [Ex 9,3]. Volů se užívalo jako dnes k polní práci, zvláště k orbě [Dt 22,8; 1Kr 19,19], ale také k nošení břemen [1Pa 12,40] a k dopravě vozů [Nu 7,3; 2S 6,6], k mlácení obilí, při čemž zvířata byla poháněna po mlátě s nakupeným obilím. Dt 25,4 zakazuje zavazovat při tom volům tlamu [sr. 1K 9,9; 1Tm 5, 18]. Hovězí maso se ovšem jedlo [1Kr 1,25]; [sr. Mt 22,4] a sloužilo k obětem, zvl. t. zv. celopalům [Kral. *oběť zápalná, Nu 7,87n; 2S 24, 22; 1Kr 8,63; 2Pa 5,6; 7,5; 29,33 a j.]. Cestovatelé tvrdí, že v jižní a střední Palestině je hovězí dobytek menší než na severu. Největšího vzrůstu dosahuje tento dobytek v Zajordání a kolem jezera Chulé.

Vůle, přání, libost, zalíbení [Dt 8,4], požadavek [1Kr 5,8n; 10,13; Est 1,8; L 23,25; J 1,13; 2Pt 1,21], z dobré vůle = dobrovolně [Lv 19,5; 2K 8,17], míti dobrou v-i [Est 8,17; 9,19; L 12,19] = býti vesel, ‚vejíti v dobrou v-i‘ [Mt 5,25] = vyrovnat se s někým. ‚V. hotová‘ [2K 8,12] = ochota. *Líbeznost. *Příjemnost.

Mluví-li se o v-i Boží, užívá SZ dvou hebr. a jednoho aram. výrazu. Hebr. *rásôn* znamená zalíbení, přání [opak je prchlivost, Iz 60,10; hněv Ž 30,6], Kral. překládají také obratem »dobře líbezná vůle« [Ž 30,8] nebo příjemný [Lv 22,21 a j.], takže všude tam, kde žalmista prosí, aby činil v-i Boží, lze překládat: abych činil, co je Bohu příjemné, v čem má zalíbení [Ž 40,9; 143,10, sr. 103, 21]. Také Bůh plní přání těch, kteří se ho bojí [Ž 145,19]. Hebr. *chéfes* se téměř neliší od výrazu *rásôn,* ale je v něm složka plánování, předsevzetí. V tom smyslu Kyros [Kral. Cýrus] vykonává plány Boží [Iz 44,28]. Aram. *s-b-* je obdobné našemu ráčiti, uznati za vhodné [Dn 4,32].

V NZ jde o překlad pěti řeckých podstatných jmen a jednoho slovesného tvaru. Převážně je tak tlumočeno řecké *theléma,* jímž je v LXX jak *rásôn* tak *chéfes*. Namnoze tu jde o označení v-e Boží. Ježíš jako Syn vidí smysl svého života v plnění v. Boží [J 4,34; 5,30; 6,38n], t. j. v naprosté poslušnosti toho, který ho poslal a v dokonání spasitelného díla Bohem počatého. Jeho úkolem bylo nejen neztratit nikoho, kdo mu byl dán od Otce, ale dát jim věčný život a jednou i vzkříšení v nejposlednější den [J 6,39n]. Znamenalo to ovšem popření vlastní v. [L 22,42; J 5,19.30; 6,38;8,28], v dobrovolné sebeoběti [J 10,17n; Žd 10,7nn; sr. Mt 26,12]. Obsahem v. Boží, kterou přišel plnit Kristus, je tedy spása člověka [Mt 18,14]. Je to v. Otcova [sr. Mt 21,31; Ga 1,4; Ef 1,5.9.11], předuložená od věků [*Vyvolení] v něm samém, t. j. ze svobodného rozhodnutí, jež bylo původně tajemstvím, ale v uložený čas bylo zjeveno.

Smyslem křesťanova života je činit vůli Boží. Proto se modlí »Buď vůle Tvá« [Mt. 6,10]. To není jen prosba za poslušnost a sílu k utrpení, nýbrž za schopnost znát v-i Boží tak, jak ji znají andělé, kteří ustavičně patří na Boží tvář [Mt 18,10], a pak ji také konat s radostnou poslušností [sr. Žd 13,21; Ř 12,2; F 2,12n; 1Pt 4,2; Ef 6,6]. Toto plnění v. Boží je podmínkou úzkého příslušenství ke Kristu [Mt 12,50; Mk 3,35]. Chtít činit v. Boží je také podmínkou k pochopení poselství Kristova [J 7,17]. Věřiti v Ježíše Krista je dílo Boží [J 6,28], takže lze říci, že plnit v-i Boží je věřit v Ježíše Krista [sr. Sk 22,14]. Do království Božího vejde jenom ten, kdo činí v-i nebeského Otce [Mt 7,21; sr. 21,31], neboť takový trvá na věky [1J 2,17]. Na druhé straně ten, který zná v-i Boží a neplní ji, propadá Božímu soudu, ať jde o Žida [Ř 2,18.21nn] nebo o křesťana [L 12,47]. Pro praktický život je ovšem třeba ustavičně zkoumat, rozvažovat a přesvědčovat se o vůli Boží [Ř 12,2] pro daný okamžik. Člověk musí při tom být ochoten nepřizpůsobovat se tomuto éonu [světu] a dát se proměnit ve své mysli [sr. Sk 22,14]. Odtud výzvy a prosby o naplnění známostí v. Boží ve vší moudrosti a rozumnosti duchovní [Ko 1,9n; 4,12; sr. Ef 5,17]. Teprve z této známosti v. Boží plynou jednotlivé požadavky pro život jednotlivce i sborů v určité situaci [1Te 4,3; 5,18; 1Pt 2,15; také 2K 8,5]. Cílem těchto jednotlivých požadavků však je oslavení Boha. I modlitby se mají řídit v-í Boží [Mk 14,36; J 9,31; 1J 5,14]. Právě proto je třeba v-i Boží znát.

Někdy výraz v. Boží označuje Boží vedení a určení, splnění Božích plánů a úmyslů. Pavel byl přesvědčen, že se stal apoštolem skrze v-i Boží [1K 1,1; 2K 1,1; Ef 1,1; Ko 1,1; 2Tm 1,1], jež určuje jeho cestovní plány [Sk 18,21; Ř 1,10; 15,32]. V. Boží určuje i utrpení sborů [1Pt 3,17; 4,19]. *Chtění, chtíti. V tom smyslu mluví Pavel o Božích úmyslech, plánech, určení [řecky *búléma]* v Ř 9,19. Podobně ve Zj 17,17 řecké *gnómé* znamená úmysl Boží. *Rada.

Jest si ještě všimnouti řeckého výrazu *eudokia* [= blahovůle]. Kral. jej překládají výrazem dobrá vůle u L 2,14; F 2,13; 2Te 1,11. Není zde místa na rozvádění otázek, jež se seskupily jak kolem původního textu, tak kolem jeho výkladu u L 2,14. Podle různých řeckých textů lze překládat ‚lidem dobré v.‘ i ‚lidem dobrá v.‘ Jde jen o to, na čí dobrou v-i se tu myslí. Řecké *eudokia* chápe většina vykladačů jako přízeň, milost, Boží dobrá v. Celý duch NZ-a vede k tomu, abychom u L 2,14 mysleli na ničím nepodloženou, svrchovanou, milostivou v-i Boží, jež se v Kristu právě narozeném sklání k člověku. Bůh chce v Kristu najít v lidstvu své zalíbení. Proto překládá Karafiát: »V lidech zalíbení« a Žilka: »Mezi lidmi, jež si oblibuje«. Tentýž význam by mohla mít *eudokia* u F 2,13 a 2Te 1,11. Pavel tu přeje svým čtenářům, aby Bůh obrátil jejich chtění a skutečné činy ke splnění své milostivé rady.

[1230] Vulgáta-Vůz

Ve 2Tm 2,26 se mluví o v-i *[theléma]* ďáblově. Pisatel tu naznačuje, že gnostičtí bludaři byli chyceni do lovecké sítě satanovy a nyní musejí konat jeho v-i.

Vulgáta. *Starý zákon, str. 979n.

Vůně. *Rozkošně, -ý. str. 801b. *Příjemnost. U starověkých národů se věřilo, že v. obnovuje život lidí i božstev. Zápach, vycházející ze spáleného masa obětního zvířete, byl pokládán za stravu božstev. Stopy tohoto názoru máme i ve SZ-ě. Vůně oběti je mu příjemná [Gn 8,21], rozkošná [Lv 8,28], na druhé straně je výrazem zavržení Božího, když už nemůže chutnati ani oběti svého lidu [Lv 26, 31]. Zvláště ve sz obětních předpisech se často mluví o tom, že oběť je vůní spokojující [uklidňující] Hospodina [Lv 1,9.13.17; 2,12]. Také o pohanských obětech se mluví podobně [Ez 6, 13; 16,19; 20,28]. Už z toho však je vidět, že výraz ‚v. příjemná' se stal odborným názvem pro oběť vůbec; u proroků pak a žalmistů je patrno vědomí, že Bůh obětí vůbec nepotřebuje [Am 5,21; Ž 51,18n]. Obrazně je v. životodárnou mocí. Moudrost praví u Sir 24,15, že vydala v-i, t. j. dala sílu k pravému životu. Táž kniha [39,18] vyzývá zbožné, aby vydali v-i jako kvítek liliový.

Pro Pavla je sebeoběť Kristova dar a oběť v rozkošnou v-i [Ef 5,2]. Ale i sbírka Filipenských je Pavlovi v-í sladkosti [F 4,18], protože byla výrazem lásky k Bohu. V Ř 15,16 nazývá Pavel svou službu v kázání evangelia »obětí pohanům vzácnou«. Ve 2K 2,14-16 užívá Pavel obratu v-i jako životodárného, ale také smrtícího prostředku. Skrze apoštola, který je libou v-í Kristovou pro Boha a roznašečem této v-ě, zjevuje Kristus v-i známosti o sobě: jedněm je v-í životnou, vedoucí ke stále se stupňujícímu životu, jenž vyvrcholí v životě věčném, zatvrzelcům však v-í smrtelnou, vedoucí k duchovní smrti.

Vůz, většinou dvoukolový, různých tvarů, tažený spřežením koní, pokud šlo o válečné vozy [2S 8,4] nebo v ostatních případech

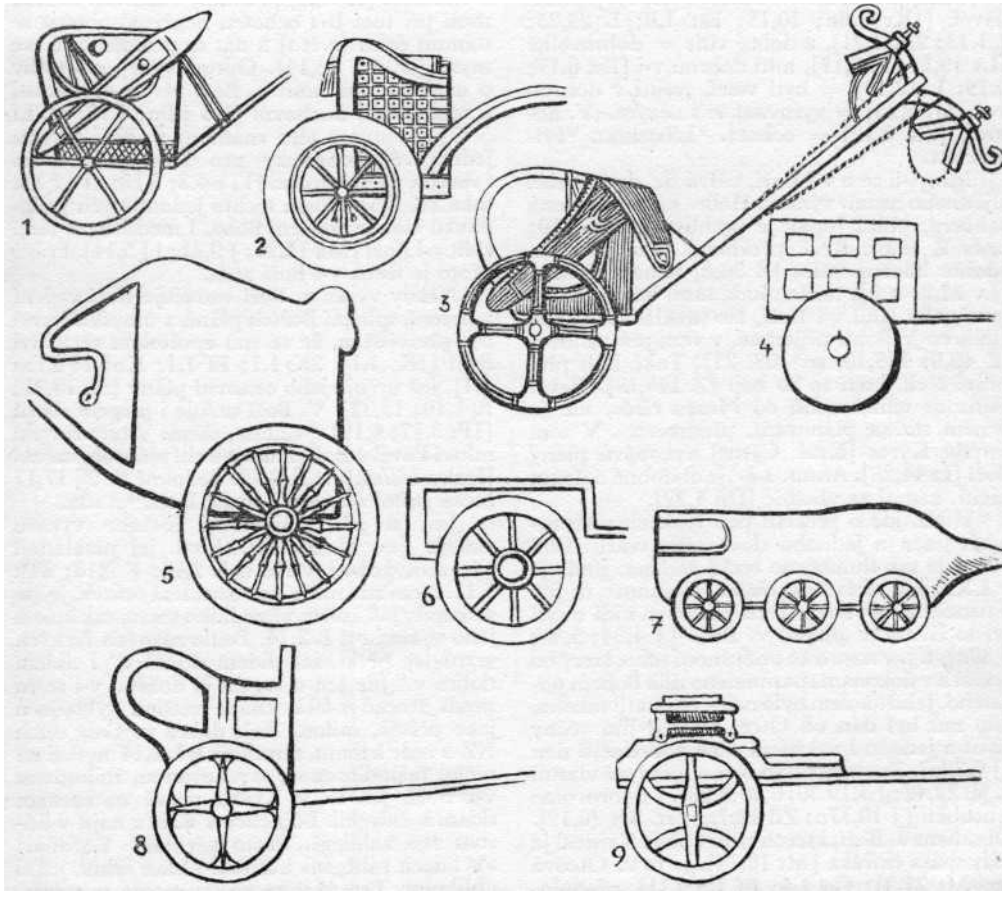

Různé tvary starověkých vozů: L Egyptský válečný vůz (po straně toul na šípy). - 2. Assyrský lovecký. - 3. Syrský válečný. - 4. Filistinská nákladní kára. - 5. Perský vůz. - 6. Kanaánská nákladní kára. - 7. Assyrský válečný vůz s beranem. - 8. Řecký závodní vů2. - 9. Řecký cestovní se sedátkem.

většinou spřežením hovězího dobytka. Užívalo se ho při lovu zvěře, ve válečnictví [Ex 14,9; 1S 13,5], k slavnostním jízdám [Gn 41,43; 2S 15,1; 1Kr 1,5] a k soukromým potřebám [Gn 46,29; 2Kr 5,9; Sk 8,28]. Na válečném nebo loveckém v-e se stálo. Košatina v-u byla vpředu zakulacená, vzadu otevřená, a spočívala přímo na nápravě. *Kola se podstatně nelišila od našich kol. Často byla celá z kovu [1Kr 7,33]. Z Malé Asie přes Syrii přešly do užívání i v-y nákladové. I ty byly po pravidle dvou-kolové, buď kryté, nebo podobné čemusi mezi valníkem a žebřiňákem. Nebyly uzpůsobeny pro hornaté kraje Palestiny, zato však bylo jich hojně užíváno v rovinách Kananejci [Joz 17, 16; Sd 4,3; 1S 6,7]. Hetité a Assyřané znali též v-y čtyřkolové. Také v rovinatém Egyptě byly vozy samozřejmostí [Iz 31,1]. Šalomoun právě kupoval v-y v Egyptě [1Kr 10,29]. Čteme o vozech chusimských a lubimských [2Pa 16,8], syrských [2Kr 5,9], hetitských [2Kr 7,6] a assyrských [Na 2,3n; 3,2]. Na válečných vozech stáli vedle vozky i bojovník a někdy i štítonoš [2Pa 18,33]. Po straně těchto v-ů býval toulec na šípy. O železných v-ech, chráněných železnými deskami, čteme u Joz 17,16.18; Sd 1,19; 4,3]. Peršané opatřovali někdy nápravy i špice kol kosami [sr. 2 Mak 13,2]. Ve válce byl v-ům přikládán podobný význam jako dnes dělostřelectvu nebo tankům. Válečná síla nepřítelova byla odhadována podle počtu v-ů. Farao stíhal Izraelce se 600 v-y [Ex 14,7], Jabín, král kananejský, měl 9000 v-ů [Sd 4,3], čímž má být zdůrazněna mimořádná síla jeho vojska, nejde o faktický údaj. David ukořistil na Hadadezerovi, králi Soba, 1000 v-ů [2S 8,4] a na Syrských něco později 700 [2S 10,18]. Šalomoun měl 1400 v-ů [1Kr 10,26].

2Kr 23,11 mluví o jakýchsi v-ech, zasvěcených slunečnímu božstvu. V NZ-ě je zmínka o v-u komorníka královny Kandáces [Sk 8, 28n.38]. Ve Zj 18,13 jsou míněny v-y čtyřkolové.

Výběrčí. Jde vesměs o správce královské pokladny, kteří vybírali daně a odvažovali peníze [Ezd 7,21; Iz 33,18; Dn 11,20].

Vybojovávati, stč. = bojem vypleniti, ničiti [Ga 1,23], přemáhati [Žd 11,33].

Výborně, -ý, velmi dobře [Ž 139,14; Sk 24,3; 1Te 5,2]; znamenitý, vybraný [Gn 47, 11; Dt 3,25; 8,10; 1S 1,5; Jr 2,21; J 12,3 a j.]. U L 1,3; Sk 23,26; 24,3 jde o titulaturu [velkomožný, urozený] osob v úředním postavení, jako místodržitelů a podobně.

Vybraný, vybrati, V 1Pt 2,6 ve významu vyvolený. *Vyvolení.

Vybýti, stč. = odstraniti, vyhnati [Gn 26,27; 1S 18,13].

Vyčísti, stč. = vypočísti, vypočítati, napočítati [1Pa 7,5; Ezd 1,8; Ž 40,6 a j.].

Vyčistiti, vyčišťovati. *Čistý. *Očišťování, očišťovati. *Smířen. Vyměstí [Mt 12,44]. U Jb 41,16 je tak přeložen tvar hebr. slovesa *ch-t-'* jež znamená někdy proviniti se, jindy očistiti se [Nu 8,21; 19,12 a j.], v tomto případě však podle Geseniova slovníku: býti bez sebe,

vrhnouti se k zemi. Karafiát překládá: »Strachem se rozutíkají«. Verš však skýtá více obtíží překladatelských. Na př. Hrozný jej překládá: »Před jeho výpadem děsí se hrdinové a mořské příboje se tříští«.

Vyčítání rodů [Tt 3,9]. *Rod, str. 784b.

Vydán, vydati se, vydávati se. ‚Vydati počet' - skládati účty [Mt 12,36; L 16,2; 1Pt 3,15], ‚v-ti se v rozkoše' = oddávati se rozkoším a pod. [Gn 18,12; Ef 4,19], ‚vydati se v službu' [Ř 6,13.16.19; 12,1] = upřímně sloužiti; ‚nevydávat se v nic neslušného' [1K 13,5] = nechovat se neslušně. V-i mandát, práva a soudy, zákon, svědectví, soboty a pod. = vyhlásiti [Dn 6,8.10,12; J 11,57; Ex 15,25; Dt 33,4; Ž 119,38]. ‚Vydati v porouhání' [Žd 6,6] = činiti předmětem posměchu. ‚V-ati se v to, čehož neviděl' [Ko 2,18] = dát se zasvěcovat. Kral. se tu drží t. zv. přijatého textu [Receptus, *Nový Zákon, str. 511[b]], ale ve většině lépe dochovaných rukopisů se čte »v-ati se v to, cos neviděl«. J. B. Souček překládá: »Dávaje se zasvěcovati do vidění«, jichž se dostávalo účastníkům tajemných obřadů [mystérií], v nichž byly předváděny děje a věci domněle z nadsmyslného světa. Ap. Pavel v nároku, že se člověk tímto způsobem uvede do styku s nebeským světem, vidí projev marné domýšlivosti [J. B. Souček, Výklad Ko, str. 60]. ‚Vydati se v neužitečné věci' [2Te 3,11] = okolo práce jen chodit [Žilka], zabývat se jen daremnostmi [Škrabal]. ‚Vydati se za příklad' [Tt 2,7] = býti vzorem.

Nejčastěji však tato slovesa znamenají dáti na pospas, dáti v moc, zvláště vydati k soudnímu přelíčení, k potrestání. Uprchlý otrok neměl býti vydán za určitých předpokladů svému pánu [Dt 23,15; *Město útočištné; sr. 1S 30,15]. O Bohu se praví, že vydal Izraelce v ruce nepřátel tím, že se jich na čas zřekl [Dt 32,30; Sd 3,8; 4,2; 6,1; 10,7; 13,1; Ž 44, 14; 78,66]. Boží soud podle Ř 1,24nn, se jeví v tom, že zatvrzelce, kteří o něm vědí, ale neuznávají za svého Pána, vydává v žádosti srdce ohavné a v převrácenou mysl, aby sloužili vojsku nebeskému [Sk 7,42, sr. Am 5,25nn; Ef 4,19]. I prorok naříká jménem svého lidu, že jej Pán dal na pospas nepřátelům [Pl 1,14]. Přesto však láska Boží k Izraelovi je tak veliká že jej nemůže natrvalo opustiti [Oz 11,8].

V NZ-ě se tato slovesa vyskytují zvláště ve spojení se soudem a odsouzením Ježíšovým [Mt 27,2.18.26; Mk 14,55; L 20,20, 23,25; 24,20; J 18,30; Sk 3,13], ale NZ je přesvědčen, že za tímto vydáním na pospas lidí i smrti byla skryta spasitelná vůle Boží, které se Ježíš dobrovolně podrobil [Mt 17,22; 20,18; L 18,32; J 19,11; Sk 2,23], takže sloveso ‚v-i' i bez bližšího určení je vlastně odborným názvem pro výkupnou smrt Ježíšovu [Ř 4,25; 8,32; Ga 2, 20; Ef 5,25]. Také svým učedníkům předpovídá Ježíš, že budou vydáni lidské zlobě, soudům a sněmům [Mt 10,17.19; Mk 13,9; L 21, 12], ano i smrti [sr. 2K 4,11], dokonce i bratr

bratra vydá na smrt [Mt 10,21; Mk 13,12]. Příklad Ježíšovy sebeobětovné smrti byl mocnou pohnutkou věřícím, aby vydávali své duše pro jméno Pána Ježíše [Sk 15,26] a svá těla v živou oběť [Ř 12,1].

V 1K 5,5; 1Tm 1,20 se mluví o vydání satanu. Snad tu jde o starověkou formulku, jíž byl člověk vydán na pospas silám podsvětí. U Izraelců byl satan pokládán za vykonavatele Božích soudů. V-i satanu na uvedených místech znamená vyloučení z církve, kde, podle Součkova výkladu, »působí ochranné síly království Božího, prolamující se do této časnosti. Protože je odsouzený zbaven této ochrany, je tím vydán satanu a výsledek je záhuba těla«. Ale přesto není ten člověk docela ztracen. »Je ještě vyhlídka, že touto trpkou cestou bude v soudný den zachráněn« [J. B. Souček, Výklad 1K, str. 65].

Jindy má sloveso v-i význam ‚veřejně vystaviti'. Je to kultický výraz vztahující se k oběti. V tom smyslu praví Pavel, že Bůh Krista veřejně vystavil jako smírčí prostředek [Ř 3,25; sr. J 3,14n; Nu 21,8n].

Jindy má sloveso v-i vztah ke tradici. Mluví se o *ustanoveních, která vydal Mojžíš [Sk 6,14], o křesťanské tradici, která je v posledku přejata od samého Krista [1K 11,2.23; 15,3], o usneseních t. zv. apoštolského sněmu, jež byla ústně vydávána, vyřizována sborům [Sk 16,4], o apoštolských příkazech [2Pt 2,21; sr. Ju 3] a o tradici evangelijní, t. j. o životě, působení a smrti Ježíše Krista [L 1,2]. Ve 2Te 2,15; 3,6 jde o základní prvky křesťanského *učení, jež bylo předáváno už v ustálené formě.

Vydavatel zákona, hebr. *m^e^chókék* [= zákonodárce, od hebr. *chákak* = vtesávati; nařizovati]. Kral. v Gn 49,10 vykládají tento výraz v Poznámkách jako učitel, rádce, a v Ž 60,9 a 108,9 skutečně jej překládají slovem učitel. Ale slovníky [Gesenius, Fürst a j.] mají za to, že tu jde o označení vůdcovské hole [sr. naše ‚maršálská hůl'] a dovolávají se starověkých skulptur, na nichž jsou znázorňováni panovníci se žezlem u nohou. Podobně jest tomu prý rozuměti v Nu 21,18 a v Ž 108,9, kde Zeman mluví o vladařském žezle. Na ostatních místech jde o zákonodárce [Dt 33,21] nebo o vojenského velitele [Sd 5,21]. U Jk 4,12 je Bůh označen jako Zákonodárce.

Vydávati se u Mi 2,11 doslovně ‚choditi za větrem a lží' [viz Karafiátův překlad!], t. j. za marnostmi [sr. Iz 26,18; 41,29]. Jiní myslí na ducha lži [vítr a duch jsou v hebr. vyjadřovány týmž slovem], sr. 1Kr 22,22; Ez 13,2n. 17. K ostatním výskytům viz heslo *Vydán.

Vydchnouti, stč. = vydechnouti, oddechnouti si. Hrozný překládá Jb 32,20: »Musím mluviti, aby se mi ulehčilo«.

Vydírati, vydříti, olupovati, oloupiti [Př 22,23, sr. Mal 3,8, kde je užito téhož hebr. výrazu], odtrhnouti, vzíti násilím [Ž 69,5; Iz 10,2; Mi 2,2; Mal 1,13], vytrhnouti [Sk 23,27].

Vydlážený, nč. vydlážděný, v Př 15,19 o stezce upřímých. Doslovně z hebr. jde o navršenou, dobře upěchovanou cestu, jež neposkytuje překážek.

Vydobýti se, zachrániti se, uniknouti [Za 2,7].

Vydříti. *Vydírati.

Vydříti se, vytrhnouti se, uniknouti [Př 6,5].

Vydutí, něco vydutého, kulovitého. O vyboulené zdi u Iz 30,13. V 1Kr 7,20 jde o dnes nejasný architektonický výraz, jenž v hebr. označuje břicho. Je to snad označení vypuklin hlavice sloupu, jak se jevila pozorovateli zdola.

Vyháněti, zaháněti, vypuzovati [Gn 4,14; 1Pa 17,21; Mk 5,10]. O lásce se praví v 1J 4, 18, že vypuzuje strach před Bohem.

Vyhazovati. Ve Sk 7,19 jde o odkládání dětí.

Vyhladiti, vyhlazovati. Tak překládají Kral. nejméně 18 hebr. slov, jež označují všecky možné druhy vyhubení, vyplenění a zničení. Může jít při tom o činnost lidskou [1S 28,9; 1Kr 16,12; Est 3,13], zvláště nepřátel lidu Božího [Ž 69,5], ale převážně jde o výsledky Božích soudů. Tak se praví, že Bůh zahladí, t. j. vymaže ze své pamětní knihy jméno, památku hříšníků [Ex 17,14; Dt 29,20; Ž 9,6 a j.], ale může také vymazat dobré skutky [Kral. dobrodiní] svých služebníků [Neh 13, 14]; ty, kteří se jemu vzpírají, skryje, odklidí ze země, vyloučí ze svého lidu [Ex 9,15; 23,23; Za 11,9 a j.], vyřadí ze své ruky [Ž 88,6], rozetře je, takže zahynou [Iz 16,4], přivede k mlčení, tedy zničí [Oz 4,6; 10,7; Sof 1,11], vyplísní je [Ž 119,21], přivede ke konci [Ez 32,10.12 a j.], vyhubí [Dt 4,3.26; 7,23; 9,3.12.30; 28,20; Ž 37,28; 92,8 a j.], dá jim zmizet [Dt 4,26; Ž 143,12; Ez 28,16; Abd 8 a j.], vyžene [Sd 2, 3], odsekne, rozbije [Sd 21,6] a pod. Nejčastěji k tomu užívá lidských nástrojů [Dt 15,3; Joz 7,9; 1S 15,18; 2Kr 13,17 a j.]. Převážně je tak překládáno sloveso *kárat* [= odříznouti, odseknouti, zničiti, na př. Ex 12,15.19; 30,33], zejména pokud se týče příslušníků vyvoleného lidu, kteří se nějak provinili proti zákonům kultické čistoty [Lv 7,20n.25.27; 17,4.9; 20, 17n; Nu 9,13 a j.]. Neznamená to vždycky smrt, nýbrž často jen vyloučení z pospolitosti Izraele. Velmi často jde také o výraz *chérem,* [Ex 22,20; Dt 3,6; 20,17; Joz 10,39; 11,12 a j.], o němž vše podstatné bylo řečeno v heslech *Proklatý, prokletý, *Klatba. Jindy sloveso v. znamená zmocniti se [Joz 17,13.18; Sd 2,21].

Nejasné je místo v Za 5,3. Je tam užito hebr. slovesa *náká* = zůstati bez trestu, nebýti vinen [sr. Ex 21,19; býti čist Nu 5,19], takže Heger překládá: »To je kletba, která vychází na celou zemi. Neboť podle tohoto sloupce bude bez trestu kdejaký zloděj a podle onoho sloupce bude bez trestu každý, kdo křivě přísahá.« Dvěma sloupci se míní dvě strany svitku, odpovídající dvěma deskám Desatera. Kletba spočívá v tom, že zloději a křivopřísež-

níci na čas zůstávají bez trestu, takže načisto zkazí celý dům, i jeho dřevo i kámen.

V-i v Dt 10,1.3 znamená osekati kámen tak, aby byl hladký a dalo se na něm psát.

V NZ-ě jde o překlad šesti řeckých sloves, jež znamenají zahubiti [L 20,16], násilně odstraniti [L 22,2; Sk 5,33], zrušiti [‚ponížením byl soud nad ním zrušen‘, t. j. soudu nad ním bylo zneužito, Sk 8,33], trvale vyloučiti z pospolitosti lidu Božího [Sk 3,23, sr. Lv 23,29; Dt 18,19], zabíti, usmrtiti [‚na sobě samém usmrtil ono nepřátelství‘ Ef 2,16 v překladu Hejčlově], pominouti, zaniknouti, zmizeti [1K 13,10].

Vyhlásiti, vyhlašovati, ve smyslu prohlásiti [Lv 13,3; Jb 34,17; Ž 82,3], veřejně něco ohlásiti jako platné [Dt 4,13; Est 3,15; 4,8; 8,14; 9,14; Jr 34,8.15], zvěstovati [Iz 61,1n; Ř 2,21], nařiditi veřejným vyvoláním [1Kr 21,9; 2Pa 20,3; Ezd 8,21; Jon 3,5], vypověděti [válku Jl 3,9].

Vyhlazovati. *Vyhladiti.

Vyhledati, vyhledávati. Vedle obvyklého smyslu pátráním najíti [Sd 6,29; Est 2,23;], zjistiti [Jb 5,27; Kaz 1,13], vybrati [Gn 41,33; Ex 18,21; 1S 13,14; 14,38; 16,17; 1Pa 26,31; Jb 9,14], mají uvedená slovesa také význam ptáti se po něčem, starati se o něco [Jb 3,4; Iz 16,5], vyžadovati [Neh 5,12; Ez 20,40; Mi 6,8], volati k odpovědnosti [Dt 18,19; 23,21; Jb 10,6; Ž 10,13nn; Oz 2,13; 4,9.14; 8,13; 9,9; Ez 34,10], zvláště za prolitou krev Gn 5,9; 1S 20,16; 2S 4,11; 2Pa 24,22; Ž 9,13; Ez 3,18. 20; 33,6; Oz 1,4; Jon 1,14 ve smyslu krevního mstitele], mstíti [Joz 22,23], přihlédnouti, zkoumati [Jb 31,14], důkladně prohlížeti [Lv 27, 33], zkoumati, ochutnávati [Př 23,30], prozkoumati [Jr 31,37], propátrati [Kaz 12,10] a pod. Ve SZ-ě je tak překládáno nejméně 16 různých hebr. výrazů. Praví-li se v 1Kr 7,47; 2Pa 4,18, že váha mědi nebyla vyhledávána, znamená to, že jí bylo nezvažitelné množství.

V NZ-ě mají tato slovesa význam ptáti se jeden druhého [L 22,23], žádati [1K 4,2], toužiti po něčem [L 11,29, *Znamení].

Vyhledávání ve Sk 15,7 = spory, jednání, rokování.

Vyhlídati, vyhlédati, vyhlížeti, dívati se [z okna Gn 26,8; 2S 6,16; 2Kr 9,30; Př 7,6; Pís 2,9; s nebe Ž 85,12],býti patrný [Jb 33,21]. Kaz 12,3 myslí na oči [sr. Gn 27,1]. Ve smyslu toužebně očekávati, vyčkávati Mi 7,7, pečlivě pozorovati Na 2,1; Ř 8,19 překládá Škrabal: »Tvorstvo netrpělivě čeká«.

Vyhrýzti, vyštípati [o hadu Am 9,3].

Vycházející. U Iz 14,12 jde o jitřenku [*Lucifer], jež je označena výrazem »syn červánků« [Kral. »v jitře vycházející«], které ji mateřsky obklopují.

Vycházení. *Vcházení. Podle Nu 33,2 sepsal Mojžíš seznam stanic, z nichž Izraelci vycházeli na další cestu [Kral. ‚v‘.]. V. v Dt 33,18 znamená podnikání, výboje na rozdíl od pokojného přebývání ve stanu. Obrat , vcházení i vycházení‘ může tedy snad někdy znamenat podnikání a odpočívání, práci i klid [Dt 28,6. 19; Joz 14,11; 1S 18,13; 29,6; 2S 3,25; 1Kr 3, 7; 2Kr 19,27; 2Pa 1,10; Ž 121,8; Iz 37,28]. Zpravidla však tento obrat souvisí s bohoslužebným životem. Člověk vychází ze svatyně po slavnosti, ale zase tam i vchází. Někdy v. označuje východ slunce, Iz 13,10. U Oz 6,3 je Hospodinův spásný příchod přirovnáván k jitřnímu svítání [sr. Iz 60,2]. U Ez 42,11; 43,11; 44,5 jde o východy, brány. Prorok má rozkaz, aby si všeho důkladně všiml, všech podrobností v budoucím chrámu, zvláště vchodů a východů ze svatyně, aby mohl stanovit, jak kdo smí vcházeti a vycházeti z ní.

Vycházeti, vyjíti. Vedle obecného smyslu o vycházení z domu a pod. [Ex 12,22; Joz 6,1; Sd 17,23; 1Kr 8,10; 2Pa 15,5; Jb 41,12; Ž 19,6; 104,23], vyvěrání pramene [Nu 21,13; Ez 47,1; Dn 7,10] a pod. [sr. *Vycházení], mají tato slova zvláštní význam, když se mluví o Bohu jako původci a zdroji zákona [Iz 51,4], spasení [Iz 51,5], prchlivosti [Nu 16,46], věci [Gn 24,50], divných rad a skutků [Iz 28,29], slova [Iz 45,23; 55,11] a pod. Zvláště tam, kde jde o zjevení moci a slávy Boží, mluví se o tom, že Hospodin vyjde jako silný rek [Iz 42,13, sr. Za 14,3] a pod.

V NZ-ě jsou tato slovesa typická pro označení toho, že ďáblové k rozkazu Ježíšovu nebo jeho učedníků opouštějí své oběti [Mk 1,26; L 4,36.41; Sk 8,7; 16,18; 19,12]. Z Ježíše vychází neobyčejná moc [Mk 5,30; L 6,19], protože vyšel od Boha [Jb 16,27n; 17,8, sr. 8,42; 13,3; 16,30]. V duchovním smyslu je Ježíš Kristus dveřmi, jimiž věřící vcházejí a vycházejí, aby nalezli pastvu [J 10,9]. Chce se tím říci, že ten, kdo uvěřil v Ježíše jako Syna Božího, který vyšel od Otce, může patřit k lidu Božímu, jeho církvi.

‚Vyšli z nás‘ [1J 2,19] = měli s námi obecenství, drželi se nás [sr. 2J, 7].

Ostatní místa lze snadno pochopiti ze souvislosti. *Přicházeti, příchod, přijíti.

Východ. Izraelec určoval světové strany tak, že se obličejem obrátil tam, kde vycházelo slunce [hebr. *mizrách,* Joz 11,3; 12,3 a j.], takže v. byl označován také výrazem *kédem* [= to, co je vpředu, Gn 2,8 v hebr.]. Sever byl po levici, jih po pravici. Západ byl označen výrazem *jám* [= moře]. Hlavní brána jerusalemského chrámu byla postavena na v., a to tak, že první paprsky vycházejícího slunce o jarní a podzimní rovnodennosti mohly dopadat na svatyni svatých jako symbol přicházení Boží slávy.

‚Od v-u k západu‘, ‚od západu k v-u‘ [Gn 28,14; Ž 113,3; Mal 1,11; Mt 8,11] = na celém světě, z celého světa. »Ne od v-u, ani západu, ani od pouště«, t. j. z jihu = odnikud ve světě [Ž 75,7]. Podle Ž 103,12 vzdálil Hospodin nepravosti svého lidu tak, jako je v. vzdálen od západu.

Iz 47,11 mluví o zlu, jehož v., t. j. počátek a konec není znám, tedy nečekaně. U Mi 5,2

znamenají ‚východové‘, počátky. Počátky mesiášského vysvoboditele jsou starodávné, věčné. Mnozí při tom myslí na staré mesiášské zaslíbení, na starobylost rodu Davidova. Křesťané navazují na Iz 9,6 [‚Otec věčnosti‘] a J 1,1n.

Východní. 1. Moře v. [Ez 47,18; Jl 2,20; Za 14,8]. *Moře mrtvé. — 2. V. národové, obecné označení národů, bydlících na východ od území Ammonitů a Moabitů [Iz 2,6; Jr 49, 28; Ez 25,4.10], na sever až po území, kde obyvatelé Cháranu pásli svá stáda [Gn 29,1.4], a na jih až do Arábie. — 3. V. vítr. *Vítr. — 4. V. země, krajina ležící na východ od Palestiny [Za 8,7], zvláště Arabská a Syrská poušť [Gn 25, 1-7].

Vychován, -í, vychovati, vychovávati. 1. Terminologie Kral. V Gn 50,23 nejde o výchovu, nýbrž o zrození na kolena Josefova [Karafiát: »Zrodili se na kolena Josefova«, sr. Gn 30,3, t. j. byli přijati Josefem za vlastní. *Koleno]. V Gn 31,18 jde o označení vlastního chovu, doslovně z hebr. ‚majetek‘. Na ostatních sz místech jde o přivedení ke vzrůstu, odchování [Iz 1,2; 23,4; 49,21; 51,18; Pl 2,22; Ez 19,2].

V NZ-ě jde o výrazy, jež všecky souvisí se slovesem *trefein* [= živiti, krmiti; odchovati, vychovávati L 4,16; Sk 7,21; 22,3; Ef 6,4; 1Tm 5,10].

Hebrejština má pro to, co bychom mohli nazvat výchovnou činností, vlastně jen jeden pojem: sloveso *jásar* [= správně vésti, držeti v kázni; Kral. překládají výrazem ‚trestati‘, Lv 26,18; Ž 94,10; ‚napraviti‘, Př 29,19 a pod.] a podst. jméno *mûsár* [= kázeň, napomínání. Kral. překládají také výrazem ‚cvičení‘, Př 12,1 a j.]. Příbuznými slovesy jsou tvary slovesa *járá* [= ukázati prstem, názorně vyučovati, Ex 35,34, poučiti, Jb 6,24] a hlavně tvar slovesa *jákach* [= kárati, volati k odpovědnosti, domlouvati], jež se často vyskytuje ve spojení s *jásar* [Př 3,11]. Při tom sloveso *jásar* se může vztahovat jak na kázeň, výchovu v mravně-náboženském smyslu, tak na poučení ve smyslu nabývání moudrosti, poznání a schopnosti úsudku, tedy jak na výchovu volní, tak rozumovou. O zvířatech se tohoto výrazu neužívá. Myslí se nejen na výchovu dětí, jež je podle sz názoru v podstatě kázní a domlouváním, ale také učením, nýbrž i na mravní a náboženskou výchovu dospělých, jež zahrnuje i utrpení a různé tísně [Iz 26,16], a konečně i na výchovu lidu Božího jako celku, jejímž obsahem je naslouchání Božímu slovu a poslušnost jeho přikázání. Téhož slovesa se užívá také o trestech v soudnictví [Dt 21,18; 22,18. *Trest], o donucování poddaných k poslušnosti [1Kr 12,11.14] a o domlouvání, napomínání, varování [sr. zvl. Př]. Je tedy toto sloveso svým obsahem příbuzné tomu, co v řečtině znamenají výrazy *paideuein* [= vychovávati] a *paideia* [= výchova], a LXX tak skutečně překládá hebr. kořen *j-s-r*.

2. Výchova ve SZ-ě. Vychovatelem byl především Bůh sám. Bůh uzavřel se svým lidem smlouvu a žádá od něho naprostou poslušnost. Kdo se nepodřídil, byl vyloučen ze svazku vyvoleného lidu [Gn 17,14; Ex 12,15.19; Lv 7, 20n a j. *Vyhladiti]. Bůh jako svatý žádá na svém lidu *svatost [Lv 20,26]. Bohoslužba, oběti, pravidelně se opakující svátky s písněmi a vypravováním o mocných činech Božích měly působit, aby si vyvolený lid přivykl choditi s Hospodinem, Bohem svým [sr. Jb 22,21]. Zvláště pak Zákon a jednotlivé příkazy, jdoucí až do podrobností každodenního života [Ž 119], měly mocný výchovný vliv. Krátká shrnutí Božích požadavků [Ex 20; 34; Dt 5; Ž 15; 24,3nn; Mi 6,6-8] byla ustavičně opakována. Památníky podivuhodného vedení Božího [Joz 4] a v nejstarší době i oltáře připomínaly lidu povinnost vděčnosti k Bohu.

Bůh však vychovával svůj lid i tresty. Celé své dějiny chápal Izrael [zvláště proroci a Dt] jako Boží výchovnou cestu [sr. Oz 7,12.15; Jr 2,19.30; 5,3; 7,28; 17,23n; 30,14; Ez 5,15; 23,48n]. Tak jako otec vychovává [Kral. ‚cvičí‘] syna, tak Hospodin vychovává svůj lid [Dt 8,5, sr. Iz 1,2]. Už zkušenosti za putování pouští z Egypta byly Božím výchovným prostředkem [Dt 11,2nn, sr. 8,2-6; Lv 26,18-28], a to nejen tresty, nýbrž i podivuhodná vysvobozování [Dt 4,36]. Nakonec však musel Bůh rozptýlit svůj lid, aby jej napravil [Jr 30,11; 46,28] a přivedl k obrácení [Jr 31,18]. Iz 53,6 mluví dokonce o zástupném nesení kázně a káráni Božího, jež se stalo prostředkem k uzdravení. Podle Ž 94,10 však Bůh vychovává nejen Izraele, nýbrž i pohany [sr. R 1,20; 2,14].

Teprve tehdy, když pochopíme, že Bůh je vlastně jediným vychovatelem, získáme pravé pozadí pro činnost těch, kteří v Izraeli zastupovali Boha. Ochráncem Zákona Božího v oblasti denního života byl především otec a matka [Gn 18,19; Př 1,8; 31,1]. Oni měli znovu a znovu opakovati základní příkaz Boží [Dt 6,6-9; 11,19n] a stavěti jej dětem ustavičně před oči; oni měli odpovídat na jejich zvídavé otázky při náboženských zvycích a slavnostech [Ex 12,26; 13,14; Dt 6,20]. Při tom si SZ nedovedl představit výchovu bez metly [Př 13,24; 29,15]. Neboť metla chrání dokonce před smrtí a peklem [Př 23,13n], trestání dává naději na nápravu [Př 19,18], zahání bláznovství [Př 22,15, *Blázen] a přináší uklidnění a rozkoš vychovateli, když vidí dobré výsledky své činnosti [Př 29,17] a život tomu, kdo tuto výchovu přijal [Př 4,13].

Ovšem, u Izraelců šlo také o stálou výchovu dospělých, kterou měli na starosti kněží, proroci a mudrci [*Učitel. *Učiti]. Bázeň před Bohem, t. j. svatá úcta k Bohu, je pokládána za počátek moudrosti a všeho vzdělání [Př 1,7; 15,33], jež spočívalo v sebekázni [Kral. ‚cvičení‘], v chápání rozumných řečí, v životní rozvaze [Kral. ‚opatrnosti‘], spravedlnosti, v plnění povinností a pod. [Př. 1,2nn]. Jde tedy o praktické životní zaměření, plynoucí z úcty před Bohem [Př 6,23; 10,17; 16,22]. Při tom Př zdůrazňuje důležitost

ochotné dobrovolnosti v přijímání pokynů a domlouvání [Př 12,1; 13,1; 19,20.27; 23,12]. Jen blázen pohrdá cvičením [Př 15,5], jež je přece cennější než stříbro a zlato [Př 8,10]. K pravé moudrosti patří především přijímání kázně a domlouvání Božího [Př 3,11] a spoléhání na Boha [Př 3,5nn; Iz 5,21]. Sz pisatelé jsou si vědomi, že by Boží tresty, odpovídající hříchům, musely vést ke zkáze člověka [Ž 39,12; sr. 6,2; 38,2]; těší se však, že Bůh nenakládá s námi podle našich nepravostí [Ž 103,1 On] a že nás prese všecky své tresty nevydává smrti [Ž 118,18], takže ten, kterého Bůh cvičí a ze Zákona svého vyučuje, je prohlašován za blahoslaveného [Ž 94,12, sr. Jb 5,17].

V očích hellenistického židovstva [LXX, Fílo Alexandrijský, Josephus] a v apokryfických knihách se stal Zákon výchovnou knihou celého lidstva; utrpení je prohlašováno za podstatnou část Boží vychovatelské činnosti. Židé, kterým byl svěřen Zákon, pokládali se za vychovatele [Kral. ‚ředitele‘] nemoudrých, učitele nemluvňat, vůdce slepých a světlo těch, kteří jsou ve tmě [Ř 2,19n]. Odtud plynula úžasná misijní horlivost [Mt 23,15], jež ovšem podle soudu Ježíšova i Pavlova byla scestná [Ř 2,24] už proto, že *Zákon po příchodu Kristově ztratil svůj význam. Měl jen dočasnou platnost a odkazoval na Krista [Ga 3,24]. Byl vychovatelem, pedagogem, který měl přivésti ke Kristu. Jeho úloha byla sice významná, ale podružná od té doby, kdy přišel Kristus jako naplnění Zákona.

3. Výchova v NZ-ě. I v NZ-ě je vychovatelem především Bůh sám. Jde tu o řecké výrazy *paideia* [= výchova], který Kral. překládají cvičení [Ef 6,4], správa [2Tm 3,16], nejčastěji však kázeň [Žd 12,5.7.8], trestání [Žd 12,11] a *paideuein* [= vychovávati], jež Kral. překládají výrazy vyučiti [Sk 7,22; 22,3], býti poučován [1K 11,32], učiti se [1Tm 1,20], vyučovati [2Tm 2,25; Tt 2,12], potrestati [L 23, 16.22; 2K 6,9], nejčastěji však trestati [Žd 12, 6.7.10; Zj 3,19]. Podle Žd 12 Bůh vychovává tak, že sesílá utrpení, a tak dokazuje svou otcovskou lásku. Utrpení je záruka synovství, a tím i milosti Boží a odpuštění [Zj 3,19]. Neboť staví po bok Syna [Žd 5,8; 12,2n.7n]. Proto pisatel Žd podle lépe dochovaného řeckého čtení napomíná: »Snášejte utrpení jako výchovu« [Žilkův překlad], jejímž cílem je věčný život [Žd 12,9], účast na Boží svatosti [Žd 12, 10, sr. Mt 5,48; Lv 19,2] a pokojné ovoce spravedlivého života [Žd 12,11]. Spasitelná milost Boží nás vychovává [Kral. ‚vyučuje‘], »abychom se odřekli bezbožnosti a světské žádostivosti a žili rozvážně, spravedlivě a zbožně v tomto nynějším světě« [Tt 2,12 v Žilkově překladu] a očekávali na zjevení slávy velikého Boha a Spasitele Ježíše Krista. Podle 1K 11,32 jsme Božím soudem vychováváni [Kral. ‚poučováni‘]. Ve 2K 6,9 navazuje Pavel na Ž 118,18, když mluví o tom, že Bůh ho vychovává [trestá], ale nevydává smrti. Za všemi těmito výroky je skryta radostná jistota otcovské, a tudíž výchovné Boží lásky.

Čtenáře NZ-a jistě překvapuje, že se v něm málo mluví o náboženské výchově dětí. Ve 2Tm 3,16 se sice vyzdvihuje důležitost Písma, chápaného křesťansky, pro »učení, usvědčování, k nápravě, k výchově ve spravedlnosti« [Žilkův překlad], ale myslí se tu zřejmě na dospělé. Nesmíme však zapomínat na to, že nz církev byla především církví misijní, že se tedy snažila získat především dospělé, a to činností učitelskou, didaktickou [sloveso *didaskein* učiti, převládá v NZ-ě]. Náboženskou výchovu dětí přenechával Pavel jako pravý Žid rodině, jak vidíme z Ef 6,4 [sr. 2Tm 1,5], kde jsou rodiče napomínáni, aby vychovávali *[ektrefein]* dítky v kázni *[paideia]* a napomínání *[núthesia]* Páně. Jde tu o výchovu činem i slovem, kterou vykonává Pán skrze otce [proto ‚kázeň a napomínání Páně‘]. Při tom nesmíme zapomínat na to, že apoštolská církev i se svými rodinami žila pod plným vlivem Ducha sv., který probouzel obecenství a pospolitost *[koinónia]* tak silnou, že samo toto obecenství v rodině a v církvi se stalo nejúčinnějším výchovným prostředím. Vše v této prvotní církvi se dalo *en Christó* [= v Kristu]. To nebylo jen z pověření Kristova ani v křesťanství, jak překládá Žilka, nýbrž je to označení životní sféry, oblasti vší sborové činnosti. Proto i každé vyučování a napomínání bylo současně výchovou.

Později byla výchova úkolem starších, diákonů a vdov [1Tm 5,3n]. Když pak Klement Alexandrijský [160 —ca 215] napsal svého ‚Vychovatele‘ *[Paidagógos],* začalo mocné období záměrné křesťanské výchovy. Církev už zapustila pevné kořeny a tak se musela důkladněji zabývat i dětmi.

4. Vyučování. *Škola. *Učitel. *Učiti.

Vychvátiti, stč. = vyrvati [Am 4,11; Za 3,2. *Hlavně; Ju 23], v posledním okamžiku vysvoboditi [Ž 22,21; Iz 57,1; Jr 21,12; Sk 23,10], zmocniti se [Iz 41,9].

Vyjeviti, vyjevovati, rozhlásiti, zjevným učiniti, prozraditi [Př 10,9; 25,9; Kaz 10,20].

Vyjíti. *Vycházeti. Zde si všimneme některých méně obvyklých obratů. ‚Uzříme, nač jemu vyjdou snové‘ [Gn 37,20] = uvidíme, co bude z jeho snů, jak se vyplní jeho sny. ‚Vyšel Josef na zemi Egyptskou‘ [Gn 41,45] = táhl Josef po celé zemi Egyptské. , Vyjde darmo bez stříbra‘ [Ex 21,11] = vyjde svobodně bez povinnosti otcovy zaplatit náhradu. Podle Lv 27, 21 pole, které bylo zasvěceno Hospodinu, vyjde léta milostivého, t. j. nebylo-li zaplaceno do vypršení milostivého léta, připadne kněžím. ‚V. na dobré‘ [Nu 14,41] = býti k dobrému, vésti se šťastně [sr. Jr 2,37]. ‚Nelze mi v.‘ [Ž 88, 9] = nemohu vyváznout. ‚Vyšel ortel, vyšlo poručení‘ [Dt 2,13; L 2,1] = byl vydán, vyhlášen ortel, rozkaz. V. často ve smyslu míti původ, vzejíti, na př. Ž 17,2; Jr 23,15 a j.

Vyjití, obvykle o odchodu Izraelců z Egypta [sr. jméno druhé knihy Mojžíšovy *exodos, Exodus,* Ex 19,1; Nu 33,38; 1Kr 6,1; Žd 11, 22]; byla to událost, znamenající zrození

Izraele, takže se od ní datovaly jednotlivé události. *Stvoření. ‚Při v. roku‘ [Ex 23,16] = ke konci roku. ‚V. výpovědi [Dt 9,25] = vydání, vyhlášení výpovědi.

Vyjížděti, vyjíždívati, zpravidla vypraviti se na válečnou výpravu [Ž 45,5 v Zemanově překladu: »Vyjeď v zájmu pravdy a potlačované spravedlnosti«]. Podle Biče I., 326 se 2S 11,1 netýká běžné výpravy na vojnu. Kral. totiž vkládají slova ‚na vojnu‘, protože ještě neznali t. zv. nastolovací slavnost, která se každoročně opakovala a při níž ‚králové‘ též vycházeli, ale ze svých svatyň, aby po slavném procesí opětně dosedli na trůn. To byl vhodný okamžik pro Davida, aby poslal Joába na Ammonitské. Biblické podání tedy zde užívá obrazu z kultického života, takže nelze odtud rekonstruovati skutečný průběh událostí. To ovšem platí i o mnohých jiných podobných oddílech. SZ nechce tradovat referáty historické, nýbrž na pozadí určitých událostí formuluje konkrétní zvěst, jež si zachovává platnost nadčasovou. x

Vykaditi, kadidlem vykouřiti. V Př 7,17 jde o pokropení lože vodou, v níž byla rozpuštěna myrrha [*Mirra], *aloe a skořice [Pís 4,14; sr. Ž 45,9; Ex 30,23].

Výklad, vykladač, vykládati, vykládání. V bibli jde převážně o v-ání snů, vidění a podobenství [Gn 40,8.16.22; 41,8.12n.15; Sd 7,15; Dn 2,4-7.9 atd.; 4,3n.6.15n; 5,7n 8,16; 12,7.16, sr. Kaz 7,30; Mt 12,36; 15,15] nebo o tlumočení ve srozumitelné řeči [Ex 4,7. *Tlumač. Gn 42,23] nebo o andělského prostředníka. Hrozný překládá Jb 33,23: »Je-li tu pak pro něho anděl, prostředník jediný z tisíce, mající svědčiti člověku o jeho povinnosti, tedy smiluje se nad ním.« Židovští vykladači chápali toto místo mesiášsky. Bývalo čteno o veliký den smíření spolu s prosbou: »Vzbuď nám pravého Prostředníka, řekni: našel jsem výkupné« [Kral. mluví o ‚výplatě‘ ve v. 24]. Podle Ž 49,5 chce žalmista řešiti svou záhadu [Kral. ‚vykládati přípovídku‘] při harfě. Předtím mluví o ‚přísloví‘. Někteří vykladači soudí, že harfa a ‚přísloví‘, hebr. *mášál* jsou zde souznačné pojmy, a že v tomto případě označuje nějaký nám neznámý nástroj, jímž byla navozena prorocká inspirace [sr. Nu 24,3; 1S 10,5; 2Kr 3,15. *Podobenství, str. 653]. Ale o výklad slova *mášál* jsou dosud spory. Shoda je jen v tom, že může znamenat zaklínací formuli.

V NZ-ě jde především o dar Ducha sv., *charisma,* jež dává člověku schopnost nesrozumitelnou řeč těch, kteří mluvili *jazyky, vysvětlit srozumitelným způsobem a tak přispěti k budování, *vzdělání církve [1K 12,10; 14,5.13.26nn]. Tento dar může mít někdy i ten, kdo jazykem mluví, t. j. glossolalik [1K 14,13]. Jindy je však sbor odkázán na ty, kdo dovedou tlumočit smysl slov, pronášených u vytržení ducha. Není-li tu takový vykladač, má glossolalik mlčet.

U L 24,27 jde o výklad SZ-a ve smyslu christologickém, t. j. s poukazem na to, jak se SZ naplnil v NZ-ě, zvláště v životě, utrpení a zmrtvýchvstání Kristově [sr. Mk 14,27,62; L 22,37; Sk 8,31nn a j.]. Viz heslo *Starý Zákon v Novém. Podle 2Pt 1,20 žádné proroctví Písma nesmí být vykládáno podle osobních nápadů. Neboť proroci nemluvili ze své vůle, nýbrž puzeni Duchem sv., a tak zase jen Duch sv. může říci člověku, co prorockými slovy bylo zamýšleno. Většina vykladačů však chápe toto místo tak, že žádné proroctví Písma se neřídí, nepodléhá osobnímu náhledu, t. j. nevzniklo osobním výkladem vidění. Proroci sami hledali výklad toho, co jim bylo zjeveno; někdy mu nesrozuměli ve všech podrobnostech; někdy mu nerozuměli vůbec a museli čekat na výklad Ducha sv. [sr. 1Pt 1,10nn; Jr 1,11nn; Oz 7,8n; 8,1nn a j.]. Proto to, co napsali, není výsledek jejich osobních nápadů. Nejde podle toho o výklad psaného Písma, nýbrž o jeho vznik z přímého popudu Božího.

Vykládati se. ‚Což se vykládá‘ = což přeloženo znamená [Mt 1,23; Mk 5,41; 15,34; J 1,39; Sk 9,36; 13,8], jak se překládá [Žd 7,2].

Vykonání, vykonati, vykonávati. Ve smyslu provésti, prováděti [Gn 41,32; Lv 9,6; Dt 33,21; Iz 10,13; 44,26; 64,11; 48,11; 58,13; Jr 51,29; Jl 2,11; Mi 5,15], dokonati, dokončiti, přivésti k cíli [Iz 55,11; Jr 23,20; 33, 14; Pl 4,22; Dn 8,24; 9,26]. ‚Vykonávati oběti‘ = přinášeti oběti [Iz 65,11, kde Kral. ‚vojsko‘ je překladem hebr. *gad* = božstvo štěstěny, spojované s Jupiterem, a ‚počet‘ překladem hebr. *meni* — ženská obdoba božstva štěstěny, snad Venuše, Ištar].

Podobně v NZ-ě jde o vyplnění dokončení služby [Sk 12,25; Ř 15,28]; díla [J 17,4], předsevzetí, úmyslu [Ř 7,18; 2K 8,11], o ukojení tělesných žádostí a propadnutí jim [Ga 5,16] a pod. Podle L 12,50 Ježíš prohlašuje, jak ho to tíží, že křest jeho utrpení, který mu byl předpověděn, se dosud nevykonal a tak blahodárné účinky jeho mesiášského úkolu nemohly býti ještě plně patrny. Ef 6,13 překládá Žilka: »Abyste mohli odolati v den zlý, všecko překonati a obstáti«. [Škrabal: «Po těžkém boji pevně státi«].

Vykořeněn, -ý, -iti, vytrhnouti s kořenem, vyhubiti, vypleniti [1Kr 14,15; Jb 31,8.12; Ž 37,34;52,7; Mt 15,13; Ju 12 a j.]. Č.

Vykoupení, vykoupiti, vykupitel. 1. V SZ-ě jde vždy o překlad jednoho ze dvou hebr. kořenů, *g-'-l, p-d-h [p-d-j].* Oba původně označují *vyplacení zajatce nebo otroka. S prvním z nich bývá spojena představa, že k takovému vyplacení je oprávněn i povinen nejbližší příbuzný postiženého. Proto se slova *gó'él* [od *g-'-l*] užívá i o »příbuzném« čili »příteli«, který je povolán býti mstitelem vraždy [sr. Nu 35,19; 2S 14,11 a j.] Kořen *p-d-h* nemá při sobě tuto významovou složku, zato se ho však někdy užívá také o náhradním vyplácení prvorozenců lidských i zvířecích, kteří by v zásadě měli být obětováni Bohu [sr. Ex 13,13.15; 34,20 a j.]. Jestliže výkupné platí člověk, překládají Kraličtí zpravidla vyplatiti

a pod., kdežto slova vykoupiti, vykoupení s nečetnými výjimkami vyhrazují pro činnost Boží. Obraz pocházející z nejobvyklejšího vysvobozujícího činu ve starověkém společenském životě, totiž právě z vyplácení zajatců a otroků, je tu přenášen na Boha, aby se jím vyjádřilo, že Bůh vysvobozuje z bídy, z nemoci, z ponížení, z otroctví. V tomto smyslu čteme, že Hospodin vykoupil Izraele z egyptského domu služby Dt 13,5, sr. Ex 15,13; Dt 9,26; 21,8; 24,18; 2S 7,23; 1Pa 17,21; Mi 6,4. Někdy se přitom ozývá i konkrétní obraz výkupného, jaké muselo být vyplaceno při vykupování zajatců v lidské společnosti. Tak Iz 43,3 čteme [arci s užitím jiného hebr. slova], že Hospodin dal na výplatu za Izraele Egypt i jiné země. Je to však zřejmě řečeno v přeneseném a vlastně nepřiléhavém smyslu; není nikterak naznačeno, komu Hospodin tuto výplatu zaplatil. Vždyť je jasné, že na zaplacení výkupného od Boha nemá nikdo právo; proto prorok říká, že Izrael bude vykoupen bez peněz [Iz 52,3]. Jde tu o vysvoboditelský čin, který Hospodin provádí ze své svrchované moci, aniž komukoli potřebuje platiti náhradu. Slovo vykoupiti se tak stává souznačným se slovy vysvoboditi, vyprostiti a pod., jichž Kraličtí vskutku často užívají na překlad týchž hebr. kořenů [sr. *svoboda]. — Jestliže t. zv. druhý Izaiáš zvláště často nazývá Hospodina Vykupitelem výrazem *gó'él* [Iz 41, 14; 43,14; 44,6; 47,4; 48,17; 49,7.26; 54, 5.8; 59,20; 60,16], naznačuje už volbou tohoto slova, odvozeného od kořene *g-'-l,* že Hospodin, který vytvořil Izraele skutkem své svobodné milosti, je jeho pravým Otcem [sr. Iz 63, 16], tedy jeho »nejbližším příbuzným«, hotovým vysvoboditi jej z poroby a ponížení [sr. Ž 78,35]. Jindy se o téže věci mluví slovesnou vazbou »vykoupil jsem tě« a pod. [Iz 43,1; 44,22.23; 48,20; 50,2; 51,11; 52,9; 62,12; 63, 4.9]. O vykoupení Izraele mluví i jiné sz spisy, byť méně soustavně [sr. Ž 25,22; 74,2; 111,9; 130,8; Iz 1,27; Jr 31,11; Za 10,8]. Myslí tím zpravidla na vysvobození celého lidu Izraelského z poroby. Někdy však čteme také o vykoupení jednotlivců, a to od nepřátel Ž 26,11; 31,6; 55,19; 69,19, od soužení Ž 44,27, od záhuby Ž 34,23; 49,16. Je to ještě zesíleno ve známém slovu Jb 19,25 o Bohu, který je živým a mocným vykupitelem i tehdy, když člověk propadne smrti a zkáze. V tomto výroku se pravděpodobně skutečně myslí na přemožení smrti čili na vzkříšení, i když je tato myšlenka v rámci SZ velice řídká. Stejně řídké je i spojení myšlenky vykoupení s vinou a hříchem. Je naznačeno Ž 19,15 [souvislosti s v. 13—14], jasně vysloveno je vlastně jen Ž 130,8. O Bohu zahlazujícím hříchy se totiž většinou užívá jiných slov, na př. *k-p-r* [Kral. očišťovati a pod.], *n-ś-'* [Kral. nésti, odpustiti].

2. V LXX jsou kořeny *g-'-l* i *p-d-h [p-d-j]* nejčastěji překládány odvozeninami řeckého *lytron* = výkupné *[lytrún, lytrótés, lytrósis, apolytrósis],* ale vyskytují se též slova *sózein* = zachrániti, *ryesthai* = vytrhnouti a j.

Na to navazuje i NZ, kde však vedle *lytron, lytrún, apolytrósis* čteme také *agorazein* = kupovati nebo *exagorazein* = pův. vykupovati v prostém obchodním smyslu.

Zvláštní skupinu tvoří výrok zaznamenaný Mk 10,45 a Mt 20,28; »Syn člověka nepřišel, aby mu sloužili, ale aby sloužil, a aby dal duši svou [mzdu] na vykoupení za mnohé«. Slovo »mzda« v Mt přidávají teprve Kraličtí; řecké znění je u obou evangelistů stejné, vykoupení čili mzda za vykoupení je v obou případech prosté *lytron* = výkupné, buď ve smyslu výplaty za zajatce, nebo také ve smyslu náhradní oběti. Smyslem tohoto slova jest, že vrcholným činem Ježíšovy služby je vydání jeho vlastního života [to zde totiž znamená slovo »duše«] ve prospěch »mnohých« [sr. Iz 53,11—12], t. j. všeho jeho lidu z Izraele i z pohanů. Je tu zřetelně naznačena myšlenka zástupnosti: Ježíš se staví na místo ostatních lidí, podstupuje za ně smrt, aby oni mohli žít. V pozadí je myšlenka, že „mnozí" propadli soudu Božímu pro svůj hřích; Ježíš tuto jejich vinu bere na sebe, aby oni mohli být zproštěni [sr. Mk 14,24; Mt 26,28]. Neříká se výslovně, komu se výkupné platí, a snad je nejlépe spokojiti se touto zdrželivostí nz textu. Kdybychom však přesto chtěli domysliti se odpovědi na tuto otázku, nemohli bychom říci nic jiného, než že výkupné je placeno Bohu, t. j. že umožňuje odpuštění a shlazení hříchů, aniž je porušena Boží spravedlnost.

Stejný vztah k oběti Kristově má slovo vykoupení *[apolytrósis]* Ř 3,24; Ef 1,7; Ko 1,14; 1Tm 2,6;Tt 2,14; Žd 9,12; 1Pt 1,18, snad také 1K 1,30. Podobné myšlenky jsou vyjádřeny také slovesy *agorazein* [2Pt 2,1; Zj 5,9] a *exagorazein,* jímž Pavel Ga 3,13; 4,5 výslovně ukazuje, z čeho nás Kristus svou zástupnou smrtí vykoupil čili vyplatil: z kletby *zákona, z nutnosti otrocky a nakonec bezúspěšně plniti jeho jednotlivé požadavky, aby nám otevřel cestu ke svobodě synů Božích. - Ve třetím evangeliu se těchto slov užívá v obecnějším a prostším významu, navazujícím na sz význam: vykoupení je eschatologické vysvobození, které Hospodin zaslíbil svému lidu, po kterém mnozí tiší v zemi toužili a které jeho učedníci očekávali od Ježíše [L 1,68; 2,38; 21,28; 24,21]. V Ř 8,23 je tento obecnější, starozákonně podmíněný význam slova spojen s užším vztahem ke smrti Ježíše Krista: »vykoupení těla« znamená eschatologické vysvobození člověka, ano všeho tvorstva, z otroctví zániku, zároveň však také odhalení slávy synů Božích [v. 21], které je podle Ga 3,13 založeno zástupnou smrtí Kristovou. Podobný eschatologický smysl má slovo vykoupení i Ef 1,14: je budoucím dovršením toho, co je nyní závdavkem Ducha sv. zaslíbeno a zpečetěno. Ačkoli se touto svou eschatologickou náplní a šíří slovo vykoupení nabízí k souhrnnému označení celého milostivého jednání Božího v Ježíši Kristu, není v NZ příliš časté a nezaujímá v něm výrazně ústřední místo, nýbrž je doplňováno a vystřídáváno pojmy *spasení,*

*ospravedlnění a pod. I v tom se projevuje, že nz pisatelé neusilují o přehledný věroučný systém, užívající jednotného názvosloví, nýbrž podávají živé a ve výrazových prostředcích velmi rozmanité svědectví o velikých skutcích Boží milosti v Ježíši Kristu. S

Vykračovati z něčeho = překročiti něco [Ž 148,6], kráčeti slavnostně jako v procesí [Př 30,29]. Zajímavé jsou pokusy o překlad Ž 68,31. Karafiát na rozdíl od Kral. překládá: »Zahub zvíře ze třti [rákosu], sebrání volů s telci [= telaty] národů, kořícího se s kusy stříbra; rozptyl lidi žádostivé válek«. Zeman: »Okřikni zvíře rákosové, sběř silných mezi bujnými lidmi [mezi telaty lidí], podrob si chtivé stříbra [kteří se rozšlapávají pro kousky stříbra]! Rozpraš lidi, kteří si libují ve válkách«. Slovník Geseniův praví, že tento verš je naprosto nesrozumitelný. Jde o symbolické označení nepřátel lidu Božího. Zvířetem rákosovým [krokodil nebo hroch] míní někteří Egypťany. Duhm to rozhodně popírá a myslí na vepře, kteří se v rákosí jordánském houfně vyskytují, jako na symbol národů v Dekapolis a Gadaře, kteří je pěstovali. Sběř silných snad jsou As-syřané, kteří měli znak okřídleného býka. Telata jsou snad obrazem méně významných národů. Někteří mají za to, že ‚kořiti se s kusy stříbra' znamená přinášeti poplatky. Až Bůh pokoří tyto národy, budou mu přinášeti dary.

Vykupitel. Vykoupení, vykoupiti.

Vykupovati čas = využívati času [Ef 5,16; Ko 4,5]. J. B. Souček ve Výkladu Ko, str. 83 připomíná: »Člověku ani církvi není na této zemi dán k disposici čas neomezený, nýbrž lhůta Bohem zcela přesně vymezená, i když nám neznámá. Je nám dána k tomu, abychom jí svědomitě využívali k Božímu dílu, t. j. právě ke zvěstování panství Kristova k volání ku pokání. Z toho ovšem vyplývá také, že každý jednotlivý věřící má daného času užít k osobní poslušnosti víry.« [sr. Mk 13,10; Mt 25].

Vykydnouti [se], stč. = vylíti se, vyvaliti se [2S 20,10; Pl 2,11; Sk 1,18].

Vylévati, vylévání, vylíti. V-i krev = prolévati krev, způsobiti krveprolití, vraždit [Gn 37,22; Př 1,16; 6,17; Iz 59,7; Jr 22,3; Mt 23,35; Sk 22,20; Ř 3,15; Zj 16,6] *Krev. ‚V-i v sobě duši' [Ž 42,5], doslovně ‚v-i na sebe duši svou' = rozplývat se ve svých citech. ‚V-i srdce, žádosti' [Ž 62,9; 102,1; 142,3; Pl 2,19; sr. 1S 1,15] = vyjevit vše a nic nezatajit v pokání a s důvěrou, že Bůh jich nenechá bez povšimnutí; úpěnlivě prosit. ‚V-i prchlivost' = zalíti prchlivostí [Pl 2,4; Ez 9,8; Oz 5,10]. V Ž 141,8 prosí pisatel, aby Bůh nevyléval jeho duši, doslovně, aby ji neobnažoval [sr. 2K 5, 1-4], nezbavoval života [Iz 53,12]. V 1S 7,6 jde o úlitbu vody před Hospodinem. *Voda. Sr. 2S 23,16; *Oběť mokrá, hebr. *nések* = úlitba [Lv 23,18; Iz 57,6; Jr 7,18; 19,13].

Mt 26,28; Mk 14,24; L 22,20 mluví o své smrti jako o násilně vylité krvi, jež potvrdí a uskuteční novou smlouvu k užitku mnohých [Jr 31,31nn]; [sr. Ex 24,6.8]. Smrt násilím, kterou Ježíš vidí před svýma očima, stala se tím, že ji Kristus vědomě a dobrovolně podstoupil, skutkem nejvyšší sebeoběti. *Večeře Páně.

Už ve SZ-ě se mluví nikoli jen o v-í prchlivosti a hněvu [2Pa 34,21.25; Ž 69,25; 79,6; Iz 42,25; Jr 7,20; 10,25; 42,18], nýbrž také o v-í Božích darů v takové míře, že je možno mluviti o dešti a zaplavení těmito dary [Jl 2,23n; Mal 3,10]. Zvláště se prorokuje o vylití Ducha s výsosti [Iz 32,15; 44,3; Ez 39,29; Jl 2,28n; Za 12,10]. NZ vidí splnění tohoto slibu ve svatodušní události [Sk 2,16nn.33; Tt 3,5n]. Tuto bohatě zaplavující milost Boží popisuje jako rozlitou Boží lásku [Ř 5,5]. Pavel tu ovšem nemyslí jen na svatodušní událost, nýbrž na dar Ducha sv., který je dán každému věřícímu a ujišťuje jej o Boží lásce.

Vyliti se, stč. = dáti se do čeho, vydati se nač, plně se oddati. Ju 11 překládá Žilka: »Svodem odplaty Balámovy se dali zmásti«, Hejčl: »Pro zisk se vrhli do bludu Balaamova«, Škrabal: »Dali se za mzdu strhnouti do bludu«.

Vyloučiti, vylučovati. *Vyhladiti. *Trest. O Marii, sestře Mojžíšově, již stihlo malomocenství pro její reptání, se v Nu 12,14n praví, že byla vyloučena na sedm dní ze stanů. Je tu užito hebr. slovesa *ságar* [= zavříti], sr. Lv 14,8; Dt 5,3], na rozdíl od slovesa *kárat,* jež znamenalo vyhladiti, vyloučiti, vymazati z Božího lidu. Tomuto trestu vyloučení podléhal, podle Miklíkova seznamu [Bibl. archeologie, str. 394] ten, kdo odmítl obřízku [Gn 17, 14], znesvětil sobotu [Ex 31,14], dopustil se pohlavní neřesti [Lv 18,29], obcoval manželsky v době zapovězené [Lv 20,18], obětoval Molochovi [Lv 20,3], tázal se o radu věštců a hadačů [Lv 20,6], nejedl velikonočního beránka [Nu 9,13], jedl kvašený chléb v době svátků fáze [Ex 12,15.19], neslavil den smíru [Lv 23, 29], jedl z oběti přesto, že byl kultický nečistý [Lv 22,3; Nu 19,13], jedl ještě třetího dne z masa obětí vypočtených v Zákoně [Lv 19,8], zhotovil pro sebe zápal, jakého se používalo v chrámě [Ex 30,38] vzal z posvátného oleje a dal z něho cizinci [Ex 30,33], jedl maso Zákonem zakázané [Lv 7,21], jedl z krve zvířecí [Lv 7,27], jedl z tuku, který si vyhradil Bůh [Lv 7,25], pohrdal obřadním zákonem [Nu 15, 30]. Muselo jít ovšem o svévolné porušení Zákona.

O *Diotrefovi se v 3J 10 praví, že vylučuje ze sboru ty, kteří přijímají cestující kazatele. *Vyobcovati. *Vyvrci. *Vypověděti.

Vyloupiti, stč. = vyloupnouti [na př. oko, Nu 16,14; Mt 5,29; Ga 4,15].

Vyložení, vyložiti. *Výklad, vykladač. ‚To jest, vyložil-li by' [Mk 15,22] = což přeloženo znamená. V Ex 2,3; Sk 7,21 v-i znamená odložiti, položiti.

Vymazati, odstraniti, smazati zápis v knize [Ex 32,32n; Ž 69,29; Zj 3,5, sr. Ř 9,3], smýti, zahladiti [Kral. ‚shladiti'] hřích [Ž 51,11, sr. v. 3; Iz 43,25; Sk 3,19]. *Vyhladiti. ‚V-i dům' [Lv 14,42n] = omítnouti.

Vymetati, stč. = vyházeti [2Kr 23,4; 2Pa 33,15].

Vymezení města [Ez 48,30] = hranice, rozměry města.

Vyměřiti, odměřiti [Dn 1,16]. Věřící člověk je přesvědčen, že Bůh vyměřil, určil všecko jak v ‚neživé' přírodě [Jb 28,26; Př 8, 27.29], tak v životě člověka a národů, jimž vyměřil určitá období i hranice přebývání [Sk 17, 26], on dal člověku odměřenou ‚válečnou službu' [Kral. ‚vyměřený čas', Karafiát ‚rytěřování'], kterou musí odsloužit [Jb 7,1; Hrozný překládá Jb 14,14: »Po všechny dny své služby bych čekal, až přijde, kdo mne vystřídá«], odměřil mu dokonce dny [Jb 14,5], Bohu však nikdo nemůže a nesmí nic odměřovat [Jb 36, 23] ani mu určovat cíle [Ž 78,41] — ani mu poroučet [Iz 45,11].

Vyměšovati, stč. = odděliti, odloučiti [Gn 30,32].

Vymínati klasy, mnouti klasy. Řecké sloveso, jehož je užito v Mt 12,1; Mk 2,32, znamená však škubati, trhati, vytrhávati.

Vymísiti, stč. totéž, co *vyměšovati, u Ez 20,38 ve významu odděliti a zároveň i odstraniti.

Vymítati, vyhazovati [1Kr 14,10; Jb 38, 13; Iz 57,20; L 14,35; Ju 13]. O vymítání ďáblů se v NZ-ě užívá slovesa *ekballein* [= vyhoditi, vypuditi]. Někteří žáci farizejské školy se v době Ježíšově zabývali tímto uměním [Mt 12,27]. Provádělo se to tak, že se v přítomnosti *posedlého v zaklínacích formulkách vyslovilo jméno nějakého vyššího ducha [Mt 12,29], před nímž zlý duch prchl. Josephus [Starožitnosti VIII, 2.5] vypravuje, že jakýsi Žid Eleazar v přítomnosti císaře Vespasiana vymítal ďábla. Použil k tomu prý kořene, doporučeného prý králem Šalomounem; tento kořen prý upevnil pod prsten se Šalomounovou pečetí a přidržel u nosu postiženého posedlého člověka. Ďábel se přichytil na tento kořen a tak jej Eleazar vytáhl z nemocného. Nato ve jménu Šalomounově a za předčítání zaklínacích formulek, vymyšlených prý Šalomounem, zakázal ďáblu se navrátit. Ve Sk 19,13n čteme o velekněži Scévovi v Efezu, že měl sedm synů, potulných zaklinačů ďáblů. Také u Mk 9,38 čteme o podobných zaklinačích. I pozdější židovská tradice vypravuje o jakémsi Jakobovi z Kefar Sechanja, který vypuzoval ďábly jménem Ježíšovým. Dokonce i mezi starověkými pohanskými zaklínači mi formulkami bylo nalezeno mezi jmény božstev a andělů také jméno Ježíšovo. Podle názoru zaklinačů nesnesou démoni jméno Ježíšovo.

Ježíš počítá vážně s existencí démonů. Ale odmítl celý současný složitý aparát obřadů a zaklínacích formulek. Vymítá ďábly pouhým slovem [Mt 8,16]. Má moc nad nimi [Mk 1,27], vymítá je ‚prstem' [mocí] Božím [L 11,20], Duchem Božím [Mt 12,28]. To, že má moc nad nečistými duchy, je mu dokladem vlomení království Božího v jeho osobě do tohoto světa. Tvrzení, že vymítá ďábly jménem Belzebubovým, prohlašuje za rouhavé zneuznání svého boje proti moci zla [Mt 12,22nn.31]. Svou moc přenesl i na apoštoly [Mt 10,1.8; Mk 16,17]. Příkladem vymítání ďáblů v nové době je na příklad činnost farářů Blumhardta otce a syna.

Vymizeti, pominouti [Iz 2,18], selhati [o moudrých, jejichž činnost se před podivuhodnými činy Božími skryje, t. j. bude zaražena a zmatena, Iz 29,14], býti vyhnán [Jr 7,28]. V Ž 2,1 je užito řeckého slovesa *pararrheisthai* [= téci, na př. o děravém, tekoucím hrnci]; planout vedle, mimo, takže je možný překlad Hejčlův [»abychom snad někdy nepropásli svůj cíl«], Škrabalův [»abychom o to nepřišli«], i Žilkův [»abychom nebyli odneseni proudem«].

Vymlátiti. [Rt 2,17]. *Mlácení.

Vymlouvati (se), výmluva. Ve smyslu hledati omluvu [L 14,18; 2K 12,19], záminku [J 15,22], obhajobu [Ř 1,20; 2,1], obhajovati se [Ř 2,15]. ‚Bez výmluvy' v Ex 21,36 = bez odmlouvání, bezodkladně, bez nejmenší pochyby. Ve Sk 2,4 je užito řeckého slovesa *apofthengesthai* [= něco přímo, rovnou vypověděti], které se v řečtině vyskytuje tam, kde se mluví o řeči proroků, věštců, ve vytržení ducha [»jak jim duch dával promlouvati«].

Vymluviti, stč. = vypověděti, zvěstovati [Ž 40,6], vylíčiti [Ž 106,2; Kaz 1,8]. *Vymlouvati.

Výmluvnost, stč. ve smyslu výrok, slovo, v hebr. *'émer, 'imrá,* jichž se užívá jen v básnické řeči o výrocích Božích [Nu 24,4.16; Dt 33,9; 2S 22,31; Ž 12,7; 119,103; Př 30,5], Mojžíšových [Dt 32,1n]. V Dt 33,3 je tak přeložen výraz *dabb^{e}rôt* [= předpis, příkaz], v Př 1,6 hebr. *m^{e}lîsá* — temný výrok, hádanka, [to, co potřebuje výkladu].

Žd 5,12 překládá Luther: »Zase potřebujete, aby vás někdo naučil prvním písmenkům Božích slov«. Měli číst a druhým předčítat celé věty, ale potřebují se sami učit hláskování a slabikování Božích slov.

Výmluvný, schopný slova [Ex 4,10.14], vzdělaný [Sk 18,24]. U Iz 3,3 je tak označen člověk, jenž se vyznal v zaklínacích kouzlech.

Výmol, místo, vymleté vodou; rokle. U Jb 30,6 jde o ‚děsivé sluje'.

Vymstívající se, pomstychtivý [Ž 8,3; 44,17].

Výmyslek, stč. = výmysl. Jde o něco vulgárního, opovrženíhodného [Köhler]. Gesenius hebr. výraz *sé'éf,* který se vyskytuje pouze v Ž 119,113, vykládal jako něco rozděleného, kolísavého, pochybujícího. Zeman v tom smyslu překládá: »Nenávidím ty, kteří jsou rozpolcené mysli«. Odkazuje při tom na Jk 1,8 a 1Kr 18,21.

Vymyšlený v 2Pt 2,3 = podvodný, prolhaný.

Vynakládati, vynaložiti, vydávati, obětovati [Iz 46,6; Oz 2,8; L 10,35], utráceti [Mk 5,26], rozdati [1K 13,3], nastaviti, nasaditi [duši, 2K 12,15] a pod.

Vynášeti, vynésti, pronášeti slova, mluviti [Př 12,18; 22,21; Kaz 5,2; sr. Iz 59,3.13], ‚v-i lživé pověsti' [Ex 23,1] = pomlouvati.

‚V-i to rty svými‘ [Lv 5,4] = uklouznouti z úst [Luther: »Jestliže někdo přísahá tak, že mu uklouzne z úst, že učiní zlé nebo dobré - jak už tak člověk může uklouznouti, přísahá dřív, než si pomyslí — a potom si to uvědomí, je v tom vinen«, t. j. musí přinésti oběť]. Podle Ž 37,30 ústa spravedlivého vyslovují moudrost a jeho jazyk pronáší soud [právo, úsudek]. Sr. Iz 42,1; 2Kr 9,25; Ezd 7,26. Ve smyslu donášeti, prozrazovati u Neh 6,19. ‚V-i umění povětrné‘ [Jb 15,2] = dávati planou moudrost za odpověď. Hrozný překládá Jb 27,12: »Proč se tedy řítíte do záhuby?« Hebr. *h-b-l,* které Kral. překládají »vynášeti marnost«, znamená propadnouti v záhubu, oddávati se prázdným nadějím. V Ž 19,3 je tak přeloženo hebr. *n-b-'* = vyvěrati [o vřídle]. Užívá se ho o mluvení v extasi, vzrušení: »Jeden den druhému vzrušeně předává zprávu« o podivuhodných činech Božích v přírodě [Duhm]. V Ž 59,8 jde o prskání, slintání ústy: »Hle, prskají [vyprskávají špatnost] svými ústy, na jejich rtech jsou meče.« ‚V-sti smysl svůj zdaleka‘ [Jb 36,3] = své vědění čerpati zdaleka. Nesnadný je překlad Ž 94,20. Snad: »Nátisk určují podle zákona«, t. j. vydávají ustanovení, jejichž plnění je nesnadné. Duhm: »Vyvolávají nátisk nad [snesitelnou] míru«. ‚V-i svého ducha‘ [Př 1,23] = sděliti vše, co je v mém duchu. ‚V-i se‘ [Př 30,32] = pyšniti se, chlubiti se.

Podle Mt 13,52 se každý učitel, vykladač Písma [doslovně *zákoník], vyučený v království nebeském [‚který se stal učedníkem království nebeského‘ nebo ‚který je zběhlý v učení o nebeském království‘], je podoben hospodáři, který vynáší ze své zásoby [komory] věci nové i staré, buď aby ukojil potřeby domácnosti nebo svým hostům ukázal své poklady. Ježíš tu naznačuje rozmanitost a bohatost moudrosti toho, kdo ví, oč jde v nebeském království. I ze starého, t. j. ze Zákona a Proroků [sr. Mt 5,17] dovede vynést spasitelné poklady právě tak jako z nového, t. j. toho, co přinesl Ježíš. Neboť teprve nyní rozumí tomu starému.

Vynikati, přesahovati něco [Jb 8,16].

Vyniknouti, dostati se z čeho, vyváznouti [Iz 59,5; Za 9,14]. Jr 37,12 překládá Karafiát správněji: »Aby vzal odtud díl [svůj] uprostřed lidu« [sr 32,9nn].

Vynímati, vyníti, stč. = vyjmouti, vyndati, vytrhnouti [Gn 24,53; 39,9; Lv 14,40; Mk 4,15; L 6,42], odnímati [Ž 119,43], vyprostiti Mi 2,3: [»Krků svých z něho (zla) nevyprostíte« (Heger)]. Iz 53,8 je vůbec těžko přeložitelný verš. Zpravidla se chápe dvojím způsobem: »Je veden z vazby a od soudu a nikdo z jeho současníků si toho ani nevšiml« [sr. Mt 27,11n] nebo »Bez shromáždění rady a bez soudu je vyzván...« Ovšem ani jeden z těchto překladů nesouhlasí s překladem ve Sk 8,33: »Ponížením byl soud nad ním zrušen; kdo vypoví jeho rod? Jeho život jest vzat od země« [Žilka]. LXX vykazuje mnoho odchylek od hebr. textu.

Vyobcovati. *Vyloučiti. V době Ježíšově byl uznáván trojí druh vyobcování z pospolitosti Izraele: a) vyloučení na 30 dní, jež mohl uložit každý kněz, který zastával soudcovský úřad. Vyloučený směl jen do pohanského nádvoří jerusalemského chrámu. Trest mohl být uložen ještě dvakrát, jestliže se vinník nepolepšil. — b) Prokletí, jež směl vysloviti pouze de-vítičlenný soudní sbor. Bylo to vyloučení trvalé, styk s vinníkem byl zakázán, nesměl ani do synagogy, ani do chrámu. Nikdo s ním nesměl jísti ani píti [sr. 1K 5,11]. Koupiti si mohl jen to, co nutně potřeboval k živobytí. Nikdo ho nesměl pozdravovati [sr. 2J 1 On]. — c) Zavržení, které smělo vysloviti jen synedrium. Odříkalo se navždy provinilce a odsoudilo ho ke kamenování, které se často vykonalo jen symbolicky. Nikdo mu nesměl na pohřeb a na hrob mu položili velký kámen [Miklík, Bibl. Archeologie, str. 394n].

Ježíš předpovídá svým učedníkům vyobcování ze synagogy [L 6,22; J 9,22; 12,42; 16,2].

Zárodky vyobcovacího řádu máme v křesťanské církvi v Mt 18,15nn; 1K 5,3nn. *Vydati, 2K 2,6nn; 1Tm 1,20; 5,19n; Tt 3,10.

Vypadati, vypadnouti, stč. často ve smyslu odpadnouti, dostati se do záhuby, zaniknouti, zhroutiti se, ztratiti platnost. Tak 1K 13,8 praví, že láska nikdy neztratí platnost, ani tehdy, když ostatní dary Ducha sv. — a tím je i láska — zaniknou. Ve Zj 2,5 je efezská církev vyzývána, aby povážila, kam až se dostala, když upustila od své první lásky a tím opustila stav, v němž Pán církve nic proti ní neměl.

V Ga 5,4 připomíná Pavel, že ten, kdo hledá *ospravedlnění na základě Zákona, opustil oblast milosti, v níž platí oběť Kristova, a tím milost ztratil. Podobně pisatel 2Pt 3,17 napomíná, aby věřící neodpadli od svého pevného základu.

Zatím co v dosud uvedených příkladech jde o překlad slovesa *piptein, ekpiptein* [padati, vypadnouti], jde ve Sk 1,25 o sloveso *parabainein* [= šlápnouti vedle, překročiti hranici, porušiti smlouvu]. Jidáš sice vypadl, t. j. byl vyloučen z apoštolství, ale sloveso *parabainein,* kterého je tu užito, chce vyjádřit jeho vlastní vinu.

Vypáliti, ohněm zničiti [Nu 31,10; Joz 8,28; Jr 2,15; 49,2; a j.]. Zeman překládá Ž 102,4: »Mé kosti dohořívají jako oharek« [doslovně: spáleniště]. 2Pt 3,10 má v rukopisech trojí čtení: »Země i se vším, co je na ní, shoří«, nebo »Země i všecka díla na ní zmizejí«, anebo »Země i všechna díla na ní budou prozkoumána«.

Vypeřený, stč. = s mnohým peřím [Ez 17,7].

Vypěňovati, stč. = vyměšovati [Lv 15,3].

Vypínati se, povyšovati se, chlubiti se [Ez 31,14].

Vypírati, práti [sítě, L 5,2].

Výpis, u Joz 8,32 ve smyslu opis [sr. Dt 17, 18, kde ‚vypíše sobě‘ = pořídí si opis].

Vyplacení, vyplacovati, výplata, vyplatiti. Tak překládají Kral. ve SZ-ě pět hebr. výrazů a jejich odvozenin. Hebr. *káná* [= získávati, kupovati] je užito u Neh 5,8 o vykupování lidí z otroctví. Hebr. '*érek* znamená odhadní hodnotu [Lv 27,2.3.8 a j.]. Nejčastěji však jde o výrazy *kófer, gá'al* a *padá.* Hebr. *kófer* znamená krytí, náhradní obnos, odškodnění, které musí složit člověk, jenž propadl životem. Když něčí vůl byl trkavý a zabil někoho pro nedostatečnou bdělost jeho majitele, propadne trestu smrti vůl i jeho pán. Ten však se může vyplatit obnosem, který určí soud [Ex 21,30]. Podobně každý dospělý Izraelec, který se podrobil sčítání a tak propadl Hospodinu [sr. 2S 24,15], musel dáti za sebe náhradu v podobě *oběti pozdvižení [Ex 30,12]. Jen vrah nemohl za sebe dáti výplatu [Nu 35,31], ani ten, který předčasně opustil útočištné město [Nu 35,32]. Výplata byla nejčastěji v penězích [Př 13,8], ale v Př 21,18 se mluví také o výplatě člověka za člověka. Delitzsch k tomu dává za příklad vysvobození Židů z Babylona za cenu zničení Babyloňanů Kyrem [sr. Př 11, 8; Est 7,10; Dn 6,24; Iz 43,3n; L 16,25]. Také v Nu 3,46.48n.51 se mluví o výplatě [hebr. *p^e^dûjîm*] prvorozených levity. Zbytek 273 prvorozených, jenž nebyl vyvážen počtem levitů, měl býti vyplacen po pěti lotech za každou hlavu. Podle Ž 49,8n nikdo nemůže dát Bohu výplatu ani za svého bratra — výkupní cena by byla nedostupná — leda by tu byl ‚prostředník jediný z tisíce', který by prohlásil, že je spokojen s výplatou [Jb 33,24].

Hebr. *g-'-l* označuje především povinnost nejbližšího příbuzného, aby vyplatil z otroctví rodinného příslušníka [Lv 25,48n] anebo mu dopomohl získati zpět to, co z nouze zastavil [Lv 25,25n; sr. Jr 32,7], aby zůstalo uchováno rodinné jmění. Zvláště v t. zv. létě milostivém platila tato zásada [Lv 25,24.26.32.51n; 27,19. 31]. *Vykoupiti, vykupitel.

Podobný význam jako *g-'-l* má hebr. *p-d-h* [= vyplatiti], *pidjôn* [= výplata, odškodnění]. Předmětem této výplaty není nikdy nic neživého: vždy jde buď o výplatu prvorozeného zvířete [Ex 13,13; 34,20; Lv 27,29; Nu 18, 15nn] nebo prvorozeného člověka, nebo o člověka, jenž upadl v otroctví [Ex 21,8]. Podle Nu 3,12.46, jak už bylo výše řečeno, byli levité náhradou za prvorozené.

Všecky tyto okolnosti nutno míti na paměti tam, kde se mluví o *vykoupení. V tom smyslu jde v Žd 9,15 o vysvobození z kletby za hříchy, spáchané za první smlouvy, o jejich vyřízení a anulování. Toto vysvobození z kletby hříchů je výsledkem smrti Kristovy.

Vypláknouti, nč. vypláchnouti, vymýti [Iz 4,4].

Vyplaniti, stč. = vysekati lesy, aby vznikla planina, ‚plané' místo bez stromů [Joz 17,15].

Výplata. *Vyplacení.

Výplatce. *Vyplacení.

Vypléniti, nč. vypleniti. Ve SZ-ě je tak přeloženo nejméně 16 různých hebr. sloves, jež označují všecky možné druhy zničení od umlčení [Jr 51,6], vymazání, škrtnutí [Jb 22,20 v Karafiátově překladu: »Zdaliž není vypléněn povstávající proti nám«], zahnání [2S 23,6], zapuzení [Dt 7,1.22], vázání [Jb 22,16], stáhnutí se [při umírání Jb 24,24], zkažení [Ž 106, 23], obřezání [zdolání? Ž 118,10 doslovně: »Vždyť jsem je ve jménu Hospodinovu obřezal«], násilného zmocnění, vyvlastnění [Joz 16, 10], vytrhání, vykořenění [2Pa 7,20; Jr 12,14n; 18,7; 24,6; 42,10], potrestání [Iz 24,6], vyhlazení [2S 22,41; Ž 18,41] až do úplného zničení buď ohněm [2Kr 23,24] nebo jinak. Nejčastěji jde o sloveso *kárat* [= odříznouti, vyhubiti, *vyhladiti, na př. 1Kr 9,7;11,16; 21,21; Ž 12, 4; 34,17; 37,9.22.28; 101,8; Iz 48,9; Jr 44,2.8. 11; Ez 21,3; 25,7.13; 30,15; Mi 5,11n; Sof 1,3; Za 9,6.10; Mal 2,12 a j.]. Vypleněni budou všichni, kdo páchají nepravost jakéhokoli druhu [Ž 101,8; sr. 2S 23,6; Ž 37,9.22.28; Mi 5,9. 12], kdo shromažďuje stříbro [Sof 1,11], ale vypleněn bude také Izrael [Jr 12,14], který popouzením Hospodina vypleňuje sama sebe [Jr 44,8]. Ovšem, Bůh vyplení Izraele, aby se nad ním nakonec smiloval [Jr 12,14].

Dn 9,26 překládá Karafiát: »Ano, až do konce [bude] boj [a] uložené poplenění«, t. j. až do konce jsou uloženy války a plenění. Někteří při tom myslí na Mt 24,6-14.

Vyplnění, vyplniti (se), vyplňovati. Ve smyslu dovršení, uplynutí [1S 1,20; Jr 25,12; 34,14; Sk 21,26; Gn 29,27n; Lv 8,33; 12,4; 25,29; Nu 6,5.13; Dn 4,13; 10,3; Zj 20,3], splnění [Ex 5,13; Dt 28,2; 1S 15,11.13,; Ž 20, 5; 65,2; 78,30; Jr 44,25] a pod. *Naplněn, naplniti. ‚V-iti dny' [2S 7,12; Iz 65,20] = plně vyžíti určenou míru dní, života.

‚Aby spravedlnost zákona v-ěna byla v nás' [Ř 8,4], t. j. aby to, co žádá Zákon ve svém celku, bylo naplněno, splněno; aby byla uskutečněna vůle Boží v životě věřících. Schopnost k tomu je dána ovšem Duchem sv., mocí Boží [2Te 1,11 v překladu Škrabalově: »Aby... Bůh... svou mocí dovršil všechnu vůli k dobrému a dílo víry«, Žilkově: »Aby svou mocí dovršil každé rozhodnutí k dobrotě a činu víry«]. ‚Vyplniti služebnost' [Ko 4,17] = dobře zastávat svěřený úkol [úřad].

Vyplynouti, vyplavati, doplavati [Sk 27, 42], plavati [Sk 27,43].

Vyplývati, vytékati, téci [Ž 119,136; Ez 47,2].

Vypořádati, skončiti [o svátcích, které přicházely pravidelně v určitou roční dobu, Jb 1,5].

Vypouštěti, vypustiti [o mužském spermatu, které Onan vypouštěl na zem, Gn 38,9], o v-ní vod [Jb 12,15; Ž 104,10; Zj 12,15], stád [Jb 21,11], o pučení [vyrážení] ratolestí [Ž 80. 12; Pís 2,13; Ez 17,23; 36,8], o vyprazdňování střev do stoky [Mt 15,17], o vylévání hněvu [Př 29,11] ‚Blázen vylévá všechen svůj hněv' doslovně: celého svého ducha, nebere na nic ohled, sr. Př 16,32; Iz 66,15; Pl 4,11. ‚V-i duše, ducha' [Pl 2,12; Mt 27,50]. V-i ve smyslu

zapuditi v Gn 3,28, pustiti z klece [Gn 8,7n], z vězení [Za 9,11], z ovčince [J 10,4] a pod.

Výpověď, výrok, rozhodnutí [Dt 21,5; Kaz 8,2], výnos [Est 1,20], zákon [Dn 2,15; 3,10; 4,3], ustanovení [Mi 7,11], rozkaz [Est 9,32, sr. v. 29]. ‚V činiti' [Ž 9,9] = rozsouditi; ‚v. dávat slyšeti' [Ž 76,9] = ohlásiti rozsudek. V hebr. textu je skoro pokaždé užito jiného výrazu.

Vypovědění u Ezd 7,26 = vyhnanství, exil.

Vypověděti, vypovídati. *Vyobcovati. [Iz 58,7; 66,5; J 16,2]. Nesnadný je překlad Ž 58,2. Vše záleží na tom, jak se chápe *'-l-m* [= umlknutí, ale také božstvo]. Karafiát překládá: »Právě-liž spravedlnost, [kteráž] se umlčela, vypovídáte?« Zeman: »Opravdu mluvíte mlčením spravedlnost?« Ale novější překladači chápou toto slovo jako označení ‚mocných' [Heger: »Pronášíte, mocní, skutečné právo?«], kteří se stavějí na roveň Bohu [sr. Dt 6,7; 2S 14,17.20] a o jejichž spravedlnosti žalmista pochybuje. — Mt 12,20 překládá Žilka: »Dokud nedopomůže právu k vítězství«.

Vyprahlost, vyprahlý, vyprahnouti. Tak překládají Kral. 8 hebr. výrazů, jež znamenají něco suchem a žárem vysušeného, tedy step [Ž 105,41], poušť [Ž 107,35], Negeb [t. j. krajina na jih od Palestiny, Ž 126,4], něco žíznícího [Ž 63,2; 143,6; Iz 35,7], rozpukaného žárem [Jr 14,4], vypáleného [Jb 30,30], vyschlého [Nu 11,6; Ž 22,16], vychřadlého a křehkého [Ž 31,11].

Vypraviti se, ve smyslu vybaviti se k boji [Gn 14,14; Nu 31,3], odebrati se, vydati se na cestu [2Kr 16,10; Mt 2,1n; Sk 25,5; Jk 4, 13]. Ve smyslu všecko vypověděti [Gn 24,33], vypočítati [Ž 40,6], rozhlásiti [Ž 106, 2]. Hebr. *s-j-ch,* které je u Iz 58,3 přeloženo slovesem v-i, znamená přemýšleti o něčem, rozjímati [Ž 143, 5], dělati si starosti: »Pokud jde o jeho současníky, kdo si dělal starosti?« Heger překládá: »Z pokolení jeho se nestaral nikdo, že od žijících na zemi oddělen byl, až na smrt poražen za naše hříchy.«

J 1,18 pokládají někteří vykladači za odpověď na otázku Sir 43,35: »Kdo jej [Boha] spatřil a vypravovati bude? a kdo jej zvelebí tak, jakž jest?« Vypraviti u J 1,18 znamená vysloviti, vypověděti, zjeviti.

Vypravovati, často ve smyslu líčiti, oznámiti [Gn 20,8; 24,66 a j.], sděliti [Gn 40,9; 41, 8 a j.], pověděti [Ž 2,7 a j.], zvěstovati [Ž 22, 23.32; 50,6; 71,17; Iz 43,21 a j.], přednésti [Ž 45,2 a j.], odříkávati [Ž 50,16 a j.], rozbírati uvažováním [Ž 71,24 a j.], mluviti o něčem [Ž 145,11] a pod.

V NZ-ě jde často o zvěstování [evangelia, Sk 17,18], o předkládání evangelia [Ga 2,2] o vydávání svědectví [Sk 28,23; sr. Sk 2,40; 23,11, kde užito téhož řeckého slovesa], o určitý druh kázání [náboženského proslovu Sk 24, 25; sr. Sk 17,2; 20,9, kde totéž řecké sloveso *dialegesthai* je přeloženo výrazem kázati, ve Sk 17,17 rozmlouvati, někde dokonce hádati se, Sk 18,4.19; Ju 9], hlásání [Žd 2,3] a pod.

Vyprázdniti, vyprazdňovati, prázdným učiniti [2Pa 24,11; Jr 48,12], vykliditi [Lv 14, 36], vyčistiti [Nu 4,13], ve stč. také zničiti, zrušiti. Ve SZ-ě je tak překládáno aspoň 10 různých hebr. výrazů, jež téměř všecky znamenají odstranění [Lv 26,10; 2Pa 34,33; Oz 2,17]; zničení [Ez 24,11], rozbíti v kusy [přivésti na nic Jb 15,4], vyrabování [Iz 24,1.3; Jr 51,2; Na 2,2], zánik [dát zaniknouti Za 13,2] a pod. Elifazovi, jednomu z Jobových přátel, se zdálo, že Job svými řečmi [sr. Jb 13,3.15n.22] rozbíjí v kusy základy pravé zbožnosti [Jb 15,4].

V NZ-ě je tak nejčastěji překládáno sloveso *katargein* = učiniti neúčinným, bezvýznamným, vyřaditi z oběhu, zrušiti. Podle Ef 2,15 Kristus sjednotil lidstvo [Židy a pohany] tím, že zničil [Kral. ‚vyprázdnil'] v svém ukřižovaném těle příčinu nepřátelství, t. j. *Zákon příkazů s nařízeními. Svou smrtí vyřadil z platnosti Zákon a jednotlivé jeho rabínské výklady a tím otevřel Židům i pohanům cestu k Bohu. Míněn je tu především obřadní zákon židovský. Boží mravní a náboženské požadavky, vtělené v Zákon, Pavel svým kázáním, obracejícím se na víru, nevyřazuje z platnosti [Ř 3,31], jestliže se ovšem netvrdí, že Zákon ruší smlouvu, které Bůh dal právní platnost dřív, než byl vydán Zákon [Ga 3,17]. Víra v Boží zaslíbení je základem spásy, nikoli Zákon. Ale kázání evangelia ‚staví Zákon teprve na nohy', t. j. přivádí jej ke skutečné platnosti, protože teprve vírou je získána schopnost k plnění Zákona, zákona víry [Ř 3,27] k poslušenství víry [Ř 1,5; 16,26]. Tu ovšem je všecko chlubení vyloučeno [Kral. ‚vyprázdněno', řecky *ekkleiein,* Ř 3,27], protože i to plnění Zákona je dar Boží.

Ale příchodem Krista a jeho smrti byla vyřazena z oběhu nejen ustanovení mojžíšovského zákona, nýbrž dočasně i moc nadzemských vládců tohoto aiónu, který propadá zániku [1K 2,6 Kral. ‚hynou']. Dokonce i smrt ztratila svou moc [2Tm 1,10; Žd 2,14]. Na všech těchto místech je užito řeckého *katargein.* Při příchodu Kristově však všecky tyto démonické moci, jejichž účinnost byla podvázána, budou úplně zničeny [1K 15,24.26].

V Ga 5,11 odmítá Pavel tvrzení nějakého křesťana židovského původu, že přece apoštol sám káže také obřízku, t. j. prohlašuje obřízku nutnou ke spáse [sr. 1K 9,20; Sk 16,3]. Proč by byl potom ještě pronásledován? Pavel tu myslí na nepřátelství Židů pro tvrzení, že smrt Kristova na kříži byla nejen potupou, ale především zrušením závaznosti Mojžíšova ceremoniálního zákona [sr. Sk 6,14; Ga 3,13]. Kdyby Pavel kázal obřízku, odstranil [vyprázdnil] by *pohoršení kříže. Židé by se s jeho kázáním jakž takž smířili, kdyby vedle trpícího Mesiáše kázal také nutnost obřízky. Ale právě skutečnost, že je pronásledován, dokazuje nesmyslnost tvrzení Pavlova odpůrce.

Podle Ř 3,3 jsou Boží zaslíbení, daná Izraelovi, tak pevná, že je nemůže zmařit ani nevěra některých lidí z vyvoleného národa. Bůh zůstane věrným všemu tomu, co zaslíbil.

V 1K 1,17; 9,15 je tak přeloženo řecké sloveso *kenûn* = zbaviti obsahu, zničiti [*Marný. *Nadarmo. *Prázdný]. Pavel v 1K 9,15 prohlašuje, že je mu chloubou zvěstovati evangelium zcela zadarmo. O tuto chloubu by nechtěl být za nic připraven. 1K 1,17 překládá Hejčl: » Vždyť Kristus neposlal mne křtít, nýbrž kázat evangelium; [a to] nikoli učeně znějící řečí, aby nepozbyl své ceny kříž Kristův« a nestal se tak bezvýznamným. Učenými řečmi [filosofií] by zbavil kříž Kristův jeho přirozený cit urážejícího, ale právě proto zachraňujícího a působivého obsahu [1K 1,18-25].

Vyprositi, vyžádati [Lv 23,52], vymodliti si [1S 1,20]. Lv 22,31 navazuje snad na Jb 1. Petr a ostatní učedníci byli na čas vydáni zkouškám satanovým, ale Ježíšova přímluva u Otce způsobila, že ve zkouškách obstáli.

Vyprostiti. Tak překládají Kral. nejméně šest hebr. sloves, nejčastěji *násal* = vytáhnouti, vytrhnouti, zachrániti [Ž 33,19; Př 6,3; Iz 36, 14; Jr 7,10]. Hebr. *pálat* = uniknouti; přivésti do bezpečí, je užito v Ž 71,2; Iz 49,24n. Hebr. *jášá'* znamená pomoci, osvoboditi [Ž 18,4; Jr 8,20]. Hebr. *pádá* znamená dáti výkupné [*Výplata]. Podle 1S 14,45 dal lid výkupné za Jonatana, propadlého smrti ukvapenou přísahou Saulovou. V čem toto výkupné pozůstávalo, nevíme. Podobně znějící *páda'* [= osvoboditi] je tak přeloženo u Jb 33,24. Zajímavé je hebr. sloveso *gá'al* [= vykoupiti, zpět koupiti], kterého je užito v Ž 69,19. Vyjadřuje se jím navrácení majetku původnímu majiteli. Žalmista prosí Boha, aby pojal jeho duši právem příbuznosti, jako byla pojata Rut Bozem.

V Ž 22,22 tak Kral. překládají hebr. '*áná,* jež může znamenat odpověděti [Zeman: »Odpověděl jsi mi z rohů buvolů«], ale také vyslyšeti. Žalmista prosí za vysvobození z tlamy lva, ale najednou si vzpomíná, že ho Bůh nejednou vyslyšel, když v úzkosti před rozdivočeným stádem volal o vyproštění. A tak se mění celá jeho nálada. Má, kdo mu může pomoci.

Vyprovoditi, doprovoditi, ale také opatřiti zásobami, potravinami, penězi a pod. [Sk 15,3; 1K 16,11; Tt 3,13; 3J 6].

Vypsati, plně, zřetelně napsati [Oz 8,12 v překladu Hegrově: »Ať napsal jsem příkazů sebevíce, platily jak (příkazy) cizincovy«], vylíčiti [L 1,3]. V Ga 3,1 je užito řeckého slovesa *prografein,* jež označuje to, co se veřejnými vyhláškami uvádí ve známost, tedy veřejné vyhlášení. Někteří vykladači chápou toto sloveso ve smyslu ‚před očima vymalovati' [Žilka: »Vždyť vám byl Kristus jakožto ukřižovaný dříve zrovna nakreslen před očima«! Podobně Škrabal]. Ale ani v lidové, ani v klasické řečtině není toto sloveso v tomto smyslu doloženo. Jest tedy překládati: »Jímž Ježíš Kristus byl na způsob veřejné vyhlášky postaven před oči jako ukřižovaný«. Kázání Pavlovo bylo slavnostním vyhlášením Boží proklamace.

Vyptati se, vyptávati se, vyšetřovati, vyslýchati [Dt 19,18; Sd 8,14; Jb 29,16; L 23,14; Sk 24,8; 25,26], pátrati [Jb 10,6; Mt 2,8], zjišťovati [Mt 2,7.16] a pod. ‚V-i se na bohy' [Dt 12,30] = obraceti se k nim o pomoc a radu.

Vypuditi, vyhnati [Ex 11,1; Dt 6,19; Jb 18,18 a j.], vyslati [Mt 9,38], vyvésti [Mk 1,12].

Vypulerovaný [Iz 49,2; Dn 10,6]. *Pulerovaný.

Výpustek, stč. = římsa. U Ez 43,13 jde snad o výšku oltáře, jak naznačuje souvislost.

Vypustiti *Vypouštěti.

Vypuštěný. Neftalím je v Gn 49,21 přirovnáván k v-é lani. Snad se tu myslí na jeho svobodu anebo krásu jako bojovníka.

Výr. *Sova. V Ž 102,7 jde o překlad hebr. *kôs,* jež označuje kulticky nečistého ptáka, zdržujícího se na opuštěných místech, zvláště v olivových hájích, skalách, v houštinách a zříceninách. Snad jde o t. zv. malou sovu *[Athene glaux].* U Iz 34,11 jde rovněž o kulticky nečistého ptáka, snad egyptskou sovu *[Buno ascalaphus],* žijící v jeskyních a zříceninách v Petře [*Sela, 2] a kolem Bersabé. Hebr. *janšuf.* Někteří badatelé myslí na volavku nebo zorava podle troubivého zvuku, který vydávají [hebr. *nášaf* = troubiti]. U Sof 2,14 jde o překlad hebr. *kippôd.* Je to snad volavka bukač *[Botaurus stellaris],* dlouhonohý a dlouhokrký brodivý pták. Jiní podle LXX a Vulgáty myslí na dikobraza nebo ježka.

Vyraziti prach [Mt 10,14; L 9,5; 10,11; Sk 13,51; 18,6]. *Prach.

Vyrážeti ze sna [Pís 2,7; 3,5; 8,4] = buditi.

Vyrážeti se z mysli [2Te 2,2] = pomásti se na mysli, dát si poplést hlavu, dát se zviklat ve [zdravém] smýšlení.

Vyrčení, stč. = rozkaz, výrok, rozsudek [Dt 17,11].

Výroční *Slavnost. *Svátek.

Vyrovnati, vyrovnávati cestu, stezku, v Ž 68,5 doslovně vysypati cestu, upraviti cestu [tomu, který se projíždí pustinami. Sr. Karafiátův překlad]. Jde o navršení cest štěrkem tak, aby byly vyvýšeny nad ostatní půdu [Iz 57,14; 62,10, sr. 49,11; Př 15,19]. Podle Iz 26,7 Hospodin uhlazuje stezku spravedlivých.

Vyrozumění. ‚Nesnadné k v-í' [2Pt 3,16] = těžko, nesnadno srozumitelné.

Vyrozuměti, vyrozumívati, dobře srozuměti, cele pochopiti; porozuměti, seznati, zkoumati. Ve SZ-ě jsou tak překládána čtyři hebr. slovesa: *šáma'* [= slyšeti, věnovati pozornost, 1Kr 5,8], *bín* [= rozpoznati, pochopiti, Ž 19,13; 119,27], *rá'á* [= viděti, popatřiti na něco se snahou pomoci, Kaz 8,16], a *jáda'* [= znáti, porozuměti, Př 29,7; Jr 17,9].

Vyrýti, vyrytý, vyrývati. Těchto sloves se užívá k označení práce rytcovy nebo řezbářovy, ať už jde o rytí jmen do drahokamů [Ex 28,9.36] nebo do pečetítek [Ex 39,14] anebo o vyrývání postav cherubínů do stěn [1Kr 6,35; 2Pa 3,7; Za 3,9], do kamene a dřeva. U Ab 2, 18 jde o rytinu, modlu, vyřezanou ze dřeva [na rozdíl od *slitiny, sr. Sk 17,29].

Původně se psalo, t. j. písmo bylo vyrýváno na hliněné destičky nebo kameny [2K 3,7; sr. Ez 4,1]. Hebr. *chákak* [= rýti] zůstalo i později básnickým výrazem pro psaní [Iz 30,8]. Iz 49,16 navazuje na tetování. Bůh praví, že si vytetoval jméno Sión na svých dlaních, aby je měl ustavičně před očima. Jr 17,1 praví, že hřích Judův [jeho modlářství] je vyryt na tabuli srdce, t. j. stal se nesmazatelným znamením Judovým. Job si přeje, aby jeho nářky byly vyryty do skály a dutiny tak vzniklé vyloženy olovem, aby přetrvaly věky [Jb 19,23n].

V Lv 19,28 jde o vřezy do kůže na znamení smutku nad zemřelým [sr. 21,5; Dt 14,1; Jr 16, 6; 48,37]. Byly zakázány, protože souvisely s pohanskými kulty. *Řezání.

Vyřezati. *Vyrýti.

Vysaditi, zříditi háj [2Kr 21,3] = vztyčiti dřevěné koly na počest bohyně Astaroty [*Háj], osázeti, vysázeti [Iz 5,2; Jr 2,21; Ez 36,36].

Vysazování, vykládání, vyřezávání dřeva [Ex 31,5; 35,33].

Vysedlina [Iz 2,21] = rozsedlina.

Vysedlý, vystouplý, vypuklý, strmící ven. Ez 26,4.14 předpovídá Tyru, že bude proměněn ve v-dlou skálu, nehodící se k ničemu, leda jen k sušení rybářských sítí.

Vysednouti, vystoupiti, vylézti, o očích. Zeman překládá Ž 73,7: »Z tuku se vyvalují jejich oči, překypující výplody srdce«.

Vyskakovati. Př 23,31 se praví v kral. překladu o víně, že ‚přímo vyskakuje'. V Poznámkách připojují Kral.: »Jakž vína dobrého obyčej. Hebrejsky: Chodí v přímostech«. Někteří vykladači myslí na kolování vinného poháru; jiní překládají: »Klouže hladce dolů [do hrdla]«. Sr. Pís 7,9.

Vyskýsti, [v Kašparově Konkordanci mylně odvozeno od ‚vyskytnouti'] stč. = vystrčiti [Gn 38,28].

Vyskýtání, objevení. Karafiát překládá Jb 41,16: »Když se zdvihne, bojí se silnější«, Hrozný: »Před jeho výpadem děsí se hrdinové«.

Vyslýchati, vyslyšeti, vyptávati se, konati výslech [Dt 1,16], vyhověti žádosti [2S 14,16]. Ve SZ-ě jde většinou o vyslýchání modliteb, při čemž hebrejština užívá dvou sloves: *šáma'* [= slyšeti] a *'áná* [= odpověděti]. Sz člověk byl přesvědčen, že Bůh nejen slyší křik [Ex 22, 23; Neh 9,9], hlas [Dt 26,7; 33,7; 2S 22,7; 1Kr 17,22], modlitbu [1Kr 9,3; 2Pa 33,13; Jb 22, 27], volání [Jb 27,9; Ž 4,4], pláč [Ž 6,9], ale také odpovídá [1Kr 18,37; Ž 3,5; 4,2; 13,4; 17,6; 20,2; 34,5; 55,3; 69,14.17n; 86,1.7; 99, 6.8; 118,21; 119,26.145; 120,1; 147,7; Iz 41, 17; Oz 14,8], a to v souhlase se svým milosrdenstvím [Ž 69, 14], pro svou pravdu [Ž 143, 1], v čas milosti [Iz 49,8]. Bůh slyší a odpovídá na žádost ponížených [Ž 10,17], pokorných [Ž 6,10; 28,2.6], spravedlivých [Ž 34,18; Př 15,29], chudých [Ž 34,7; 69,34], v něho doufajících [1Pa 5,20], a to celou svou bytostí, takže jeho slyšení je zároveň vyslyšením [*Slýchán]. Podle Iz 65,24 Bůh vyslýchá dřív, než člověk ukončí svou modlitbu [sr. 2Kr 20,4n]. Ovšem, jsou případy, kdy Bůh na volání neodpovídá [1S 8,18; 2S 22,42; Jb 35,13; Ž 18,42; Př 1,28; 21,13; Jr 11,11; Ez 8,18; Mi 3,4].

V NZ-ě se mluví poměrně málo o vyslýchání modliteb zřejmě proto, že se skutečnost vyslýchání předpokládá [sr. Mt 6,7; L 1,13; J 9,31;11,41n; Sk 10,31; Žd 5,7], jak je vidět i z Ježíšových podobenství [L 18,1nn] a z apoštolských výzev k modlitbám [Ř 12,12; Ef 6, 18; Ko 4,2; 1Tm 2,1; Jk 5,14 a j.].

Vyslyšení. ‚Bez v.' [Sk 16,37] = bez vyšetření, soudu.

Vysoce, vysoko. Ř 12,16 překládá Žilka: »Nesmýšlejte vysoké věci, ale věnujte se skromným«. Pavel napomíná věřící, aby neusilovali o nějaké přednostní postavení ve sboru, ale spokojili se s podružnými úlohami [sr. Ř 11,20; Jk 2,3nn]. — Př 15,24 překládá Karafiát: »Cesta života vzhůru [jde] rozumnému, aby se uchýlil od pekla dole«, a připojuje citát z Ko 3,1n. Snad by bylo možno připojiti také F 3,20. — Podle Iz 7,11 vyzývá prorok Achaza, aby si vyžádal od Hospodina znamení buď dole v podsvětí nebo vysoko na nebi. — Žilka překládá Ef 6,12: »S duchovými silami zla v oblasti nebeské«.

Vysokomyslnost, vysokomyslný. Tak překládají Kral. ve SZ-ě aspoň pět různých hebr. výrazů, z nichž *gá'ôn, ga'vá* znamenají pýchu, domýšlivost, nadutost [Př 8,13; Jr 48, 29; Iz 13,11], *rókés* = úklad, spiknutí [Zeman překládá Ž 31,21: »Skrýváš je v úkrytu své přítomnosti před zápletkami muže«]. Hebr. *rám* [= vysoký] znamená ve 2S 22,28 vznešený, mocný, *gábó^{a}h* v Ž 138,6 a Kaz 7,8 je povýšený, *r^{e}chab néfeš* v Př 28,25 široká duše, t. j. pýchou nadmutá duše. Pýcha a nadutost jsou vlastnosti, jež se Bohu protiví. Povýšenost poznává zdaleka [Ž 138,6], upřeně se dívá na vysokomyslného, aby jej ponížil [2S 22,28: »A oči tvé jsou na vznešených, abys ponížil«. Kral. tento verš chápou jinak. V Poznámkách praví: »Neujímáš se o ně, nezastáváš jich, ani vysvobozuješ; nejsou hodni, aby na ně hleděti měl, leč aby pomsty uvodil«. Sr. Ž 18,28].

Ř 11,20 varuje Pavel křesťany původu pohanského, aby se nevynášeli nad nevěřícími Židy, ale raději se báli, aby se snad sami svou pýchou nepřipravili o spásu. 1Tm 6,17 pak vyzývá k napomínání boháčů tohoto světa, aby nebyli domýšliví a neskládali své naděje v nejisté bohatství, ale aby bohatli krásnými skutky.

Vysokost, vysoký. Tak překládají Kral. nejméně 20 různých hebr. výrazů, označujících výšku [Gn 6,15; Ex 25,10.23; 1Kr 6,26; 7,23. 32; 2Pa 3,4; Ez 1,18; 19,11; Am 2,9 a j.], vysoko položené místo [Dt 32,13; Kaz 12,5], bezpečné místo [Jb 5,11; Ž 18,34], vršky země [Am 4,13; Mi 1,3]; v přeneseném smyslu pýchu [Jb 41,25; Ž 18,28; 101,5; Př 6,17; 21,4; Iz 2,11.17], vysokomyslnost [Jb 21,22, nemyslí-li se tu na nebešťany] a pod. U Ez 32,5

jde snad o vysokou hromadu mrtvol, podle Köhlera o smetí, odpadky. ‚V-é umění' [Ž 139, 6] = nepřístupné umění, nepochopitelné myšlenky [sr. Př 24,7].

V Ř. 8,39 jde o to, co je na nebeských výšinách, tedy o síly a moci, jež působí s výše na rozdíl od mocí, jež působí z hlubin. Ve 2K 10,5 je tak označena lidská povýšenost, pýcha. Ve 2K 12,7 je v-í označena mimořádnost zjevení. Ef 3,18 lze snad pochopiti ze souvislosti s 1K 2,10, kde Pavel praví, že Duch Boží zkoumá i hlubokosti božské. Snad se tu navazuje také na staré mystické texty, ve kterých se praví, že zasvěcenec v okamžiku vytržení ducha vidí »šířku, hloubku, dálku i výšku« pravé svatyně, naplněné venkoncem božstvem. Pisatel Ef tu myslí na božskou vznešenost, jež naplňuje spolu s láskou Kristovou chrám křesťanské církve.

Výsost, 1. [hebr. *bámá*] je název posvátných míst, jež sloužila modloslužbě nebo bohoslužbě, po případě přímo název svatyně. Šlo obvykle o vyvýšená místa [Nu 22,41; 1Kr 11,7; 14,23] buď uprostřed města [1S 9,14, kde kral. ‚hora' je překladem hebr. *bámá*], nebo v jeho bezprostřední blízkosti [2Kr 17,9; 23,5.8], nebo dokonce i v údolích [Jr 7,31; sr. Ez 6,3]. Palestina byla plna v-í, jak o tom svědčí vykopávky; také Moabité uctívali svá božstva na v-ech [Nu 21,28; 22,41; Joz 13,17, *Bamotbal; Iz 15,2 *Bamot; Jr 48,35]. O Assyřanech, kteří byli osazeni v Samaří, čteme, že uctívali svá božstva v domě v-í [2Kr 17,27.29]. Izraelci měli přísně nakázáno zničit všechny kananejské v-i [Nu 33,52; Dt 33,29, kde kral. ‚vyvýšenost' = výsost] už proto, že s modloslužbou na nich byla spojena mravní nevázanost [Jr 3,2; Oz 4,11nn; sr. 2Pa 21,11], ale kult na v-ech se mezi domorodým obyvatelstvem držel s takovou houževnatostí, že vnikl i do jahvismu, i když na v-ech byl uctíván Hospodin.

Velikost v-i se řídila tvarem a rozsahem půdy, na níž měla být zřízena. Tak na př. gázerská v. [*Gázer], objevená v letech 1902 až 08, se rozprostírala nad sítí jeskyň v skalní plo-

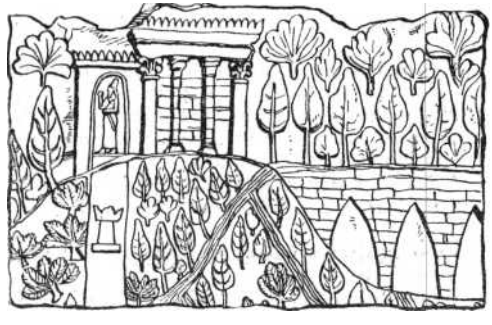

Assyrská výsost. Vlevo nahoře svatyně s dvěma posvátnými sloupy, pod ní oltář zápalů, vpravo na dlážděném prostranství tři neotesané posvátné sloupy (masseby), okolo posvátný háj. Podle Layardova Niniveh.

šině asi 670 m^2 s 83 různě velkými prohlubněmi na odtok krve a úlitby božstvu [sr. Bič II., 18nn]. Při zřizování v-i byl nejdříve urovnán prostor a na něm postaven oltář [1Kr 12,31n], jenž ovšem mohl být vytesán ze skály přímo na místě [sr. Sd 6,20n] a opatřen několika kamennými stupni jako na př. v moábském *Sela [řecky Petra]. K oltáři vedla někdy dlážděná posvátná silnice pro procesí kněží a lidu. Poblíž oltáře byl dřevěný sloup [*ašérá,* *Háj], dále sloup nebo několik sloupů z netesaných kamenů, vysokých až 2 m [1Kr 14,23; Jr 17,2, *Sloup] a konečně i velké balvany podoby stolů. Někdy byl s takovou svatyní spojen dům v-i, jakási kaple k ochraně modly [1Kr 12,31; 2Kr 23,19; sr. 17,29.32] a snad i k jiným účelům. Kamenné lávky kolem svatyně, po případě výklenky ve skále [pokoje] umožňovaly účastníkům oběti sedět při slavnosti [1S 9,12n. 22], kterou vedli kněží, ustanovení pro v. [1Kr 12,32; 2Kr 17,32], aby na ní obětovali [1Kr 13,2; sr. 3,3; 11,7n].

Po způsobu Kananejců zřizovali v-i také Izraelci, jak je patrno z uvedených už sz-ch míst, zvláště v době, kdy Hospodin zavrhl Sílo a chrám nebyl dosud vystavěn [1Kr 3,2.4; 2Pa 1,3; sr. Ž 78,60n.67nn]. Když však byl vystavěn jerusalemský chrám, nabyl časem takové převahy nad ostatními svatyněmi, že se samo sebou rozumělo, že Izrael má obětovati pouze na jediném oltáři. Tím bylo čeleno náboženským roztržkám a ovšem i modloslužbě. Ale už sám Šalomoun na přání svých pohanských žen zřídil v-i Astarotě, Chámosovi a Melchomovi [2Kr 23,13]. Jeroboám pak vystavěl v-i v Bethel, aby čelil vlivu jerusalemského chrámu, a ustanovil tam kněžstvo [1Kr 12,31n; 13,33] s úmyslem, aby sloužilo Hospodinu; ale pohanské symboly vedly k modloslužbě [1Kr 12, 28-33; 13,2]. Tyto výsosti byly potírány proroky [1Kr 13,1n; Oz 10,8]. Rozkolné v-i totiž byly nejen v Bethelu, nýbrž i v jiných městech samařských a judských [1Kr 13,32; 2Kr 17,32; 2Pa 34,3]. Zákrok Azův a Jozafatův proti v-em v Judstvu byl neúčinný [1Kr 15,14; 22, 43n; 2Pa 14,3; 15,17; 17,6]. Jehoram, syn Jozafatův, nadělal v-i na judských horách [2Pa 21,11]. Stejně si počínal Achas [2Pa 28,4. 25], jenž obětoval cizím božstvům. V-i vyvrátil Ezechiáš [2Kr 18,4.22], avšak Manasses je opět obnovil [2Kr 21,3; 2Pa 33,3]. Joziáš je znovu zničil [2Kr 23,5.8.13]. Proroci museli vytrvale kázat proti v-em [Ez 6,3] poukazem na to, že pouze Sion je sídlem Hospodinovým, jeho svatyní a posvátnou horou [Iz 2,2n; 8,18; 18,7; 33,20; Jl 2,1; 3,17.21; Am 1,2; Mi 4,1n a j.]. Ž 78,58n prohlašuje v-i za příčinu, proč se Hospodin odvrátil od Izraele.

2. Hebr. *bámá* snad někdy může označovat prostě jakékoli návrší, horu, bez ohledu na nějaké kultiště [2S 1,19.25; sr. Iz 58,14; Jr 26,18; Mi 1,3]. U Ez 36,2 se mluví o ‚v-ech věčných' patrně v tomtéž smyslu jako v Gn 49,26 a Dt 33,15, kde jde o hlavní pohoří palestinská. Ně-

kteří vykladači však i zde vidí v-i ve smyslu kultickém.

3. V Ex 38,18 a 1Kr 7,15 jde o překlad hebr. *kômá* = výška. Podobně hebr. *rûm* označuje výšku u Dn 4,8.17. U Iz 25,12 jde doslovně o strmou výšku zdí.

4. Hebr. *márôm* označuje nebeské výšiny jako sídlo Boží a nebeských bytostí [2S 22,17; Jb 16,19; 25,2; 31,2; Ž 7,8; 18,17; 68,19; 93,4; 102,20; 144,7; 148,1; Iz 24,18.21; 32,15; 57,15; 58,4; Jr 25,30; Pl 1,13]. Podobně mluví Jb 22,12 o v-i nebeské. — Hebr. *ʿalijjá* [= svrchní komora, komnata na ploché střeše domu] je překládáno výrazem palác v Ž 104,3 a v. v Ž 104,13.

5. U Dn 7,18.22.25.27 svaté v-i Nejvyššího, aram. *'eljôn.*

6. Hebr. *madrégá* v Ez 38,20 označuje příkrou, strmou stezku ve skalách [podle Köhlera] nebo skalní rozsedlinu, k nimž je možno vystoupiti jen po skalních schodech jako po žebříku [podle Ewalda]. Sr. Pís 2,14, kde je totéž hebr. slovo přeloženo výrazem ‚příkrý'.

7. NZ výrazem výsost označuje nebeské výšiny, sídlo Boží i jeho nebeských služebníků [Mt 21,9; L 1,78; 2,14; 19,38; 24,49; Ef 4,8; Žd 1,3]. Ř 10,6 překládá doslovně Žilka: »Neříkej sám u sebe: Kdo vystoupí na nebe? — totiž aby strhl Krista dolů.« Smysl místa je ten, že k získání pravého ospravedlnění z víry není třeba nyní, když se všude hlásá evangelium, vystupovat na nebe, abychom přiměli Krista k novému vtělení, ježto dílo vykoupení je už dokonáno; není také třeba sestupovat do pekel, abychom přiměli Krista ke zmrtvýchvstání, protože už slavně vstal a slavně kraluje.

Vystálý, o víně, jež dlouho stálo na vinných kvasnicích, aby nabylo tmavé barvy a stalo se silnější, a pak bylo přečištěno filtrováním [Iz 25,6].

Vystavěti. *Stavení. *Stavěti. *Stavitel. ‚V-i místa pustá' [Mal 1,4] = zastavěti místa pustá, jež byla kdysi obydlena a nyní jsou opuštěna [sr. Iz 9,9n]. Karafiát překládá Za 9,16: »Když [budou jako] kamení [v] koruně, vystavené v zemi jeho«. Lid Boží bude podoben drahokamům, zasazeným v koruně, t. j. v zaslíbené zemi, v níž budou vynikat svou nádherou. Heger překládá: »Když v koruně drahokam se zjeví nad jeho zemí«.

Vystaviti, stč. = učiniti něčím [Dt 28,9; Jb 16,12; 17,6; Iz 51,4; Pl 3,12]. Zeman překládá Ž 21,7: »Vždyť jsi ho učinil požehnáním navždy«. ‚V-i svědky' [Iz 43,9; Sk 6,13] = vésti svědky. ‚K něčemu v-i' [Sk 17,31] == k něčemu určiti [sr. Sk 10,42]. ‚V-i svou vlastní spravedlnost' [Ř 10,3] = stanoviti, postaviti svou vlastní spravedlnost. ‚Vystavovati se' [Jr 29,26] = vydávati se za někoho.

Vystíhati, vystihnouti, vystižení. *Stihnouti. *Stižitelnost. Kral. tak překládají ve SZ-ě pět hebr. výrazů, jež znamenají propátrati, probádati, vyšetřiti [Jb 28,27; Ž 145,3; Př 25,3; Iz 40,28], poznati, pochopiti [Ž 73, 16], rozřešiti, přijíti na kloub [Kaz 8,17], prohledati [»Jak však přísná to bude prohlídka u Ezaua, a jaké slídění po skrytých pokladech jeho«, Abd 6 v překladu Hegrově], prozkoumati, určiti míru, spořádati [Iz 40,13; sr. Ř 11, 34; 2K 2,16].

V NZ-ě jsou tak překládána slovesa *ereunán [exereunán]* [= stopovati, vystopovati, vypátrati, vyzkoumati]. V 1Pt 1,10n se praví o prorocích, že pátrali po době, kdy se zjeví Kristus, aby ji mohli přibližně určiti.

Výstraha [Př 24,32] = poučení, napomenutí.

Vystrčený v Př 25,26 je nepřesným překladem hebr. *m-v-t* — kolísati se, pohnouti se. Karafiát překládá: »Pramen zkažený [jest] spravedlivý, kterýž se pohne...« [sr. 10,30]. Spravedlivý, který ze strachu, slabosti nebo únavy zrazuje své zásady, ztrácí svůj charakter a uvádí v pohanu to, co zastával. Stává se neužitečným pramenem [sr. 10,11; Mt 10,33].

Vystrouhati [Lv 14,41], vyškrábati. Jde o vyčištění domu, v němž se ukázalo malomocenství. Okolí nakaženého místa bylo oškrabáno, ohoblováno až na zdravé zdivo nebo dřevo, pak se teprve opravilo a dům mohl být očištěn. Č.

Výstřelek, stč. = mladý proutek na stromě, ratolest, výhon, výhonek. Kral. tak překládají sedm různých hebr. výrazů, nejčastěji *sémach* [Iz 4,2; Jr 23,5; 33,15; Za 3,8; 6,12] a *néser* [Iz 11,1; 60,21; Dn 11,7]. Mesiáš je přirovnáván k výhonkům z kořenů rodu Izaiova [Davidova], který byl sice osekán a po dlouhou dobu ukryt v zemi, najednou však vyrazil novým životem [sr. Jb 14,7nn; Iz 4,2; Jr 23,15; 33,15; Za 3,8; 6,12]. U Ez 34,29 jde o sad [hebr. *mattá',* jež Kral. jinde překládají výrazem štípení, Iz 61,2; Ez 17,7; Mi 1,6], jenž bude vynikat úrodností. U Iz 60,21 je Izrael přirovnáván k výhonku, který zasadil Bůh k své slávě. U Dn 11,7 je užito výrazu v. ve smyslu potomek. Podobně u Jb 31,8.

Vystříhati, varovati, dáti výstrahu [2Kr 6,10; Ez 33,8n].

Vystříhati se, míti se na pozoru, *Stříci se.

Vystřízvěti, stč. = vystřízlivěti [1S 1,14; 25,37].

Výstupek. 1. Vystoupení z řádu, překročení příkazu [Nu 5,6], vina, provinění [Ž 69, 6], zlé počínání [Ž 99,8], vzpoura [Př 29,6], nezákonnost, přečin [2Pt 2,16]. V původních textech je užito jiného výrazu.

2. Místo, k němuž se vystupuje, jako na př. řečniště, kazatelna, schodiště [2Pa 6,13; Neh 9,4].

Vystupující z řádu, neukázněný [1Te 5, 14, sr. 4,11nn].

Vysvědčiti, stč. svědectvím dotvrditi, dáti za pravdu [Jb 27,5], vydati svědectví [1J 5, 9n].

Vysvětliti, uhodnouti [Sd 14,12], objasniti [Ex 18,20; Dt 1,5; Neh 8,8], přinésti světlo [Ef 3,9].

Vysvoboditel, vysvoboditi, vysvobození. Ve SZ-ě jde hlavně o kořeny *n-s-l* a *j-š-'*.

První označuje vytažení, vychvácení, vytržení, zachránění [na př. Gn 37,21n, kde je toto sloveso překládáno jednou výrazem vytrhnouti, podruhé vysvoboditi], druhý učiniti prostranným, uvolniti, osvoboditi, dáti bezpečnost [na př. 1S 4,3; Ž 55,17]. Také sloveso *m-l-t* [= vyklouznouti, zachrániti se] je v určitém tvaru překládáno vysvoboditi, na př. Jb 6,23; Kaz 8,8; Jr 48,6 a j. Jindy jde o sloveso *p-d-h* [= vyplatiti, vykoupiti. *Výplata], na př. Dt 7,8; Jb 6,23; Ž 78,42; 119,134, nebo o *ch-l-s* [= vytáhnouti, osvoboditi], na př. 2S 22,20; Ž 119, 153; 140,2 a j., nebo o *g-'-l* = vykoupiti, což bylo povinností nejbližšího příbuzného [Ž 77, 16; 103,4]. Ojediněle je tak překládáno sloveso *š-p-t* [= souditi, odsouditi, dopomoci k právu, na př. 1S 24,16; 2S 18,31] a ještě tři jiná slovesa.

Bůh jako vysvoboditel je jedním z hlavních themat celého SZ-a. Svůj lid vysvobodil z Egypta [Ex 3,8; Dt 7,8], vzbuzoval vysvoboditele [Sd 3,9; 6,14n; 7,7; 1S 9,16; 2Kr 13,5; Neh 9,27], sám ustavičně vysvobozoval z rukou nejmocnějších nepřátel [2Kr 18,30nn; 20,6], byl vysvoboditelem jednotlivců [Ž 18, 3.49; 40,18; 118,14 a j.]. Hospodin ovšem ne-vysvobozuje mečem a kopím [1S 17,47, sr. Sd 7,7; Oz 1,7], nýbrž pro svou spravedlnost [Ž 31,2] a podle svých slitování [Neh 9,28]. Celé dějiny Izraele měly ukázat, že není vysvoboditele kromě Boha [Sd 10,14; Iz 46,6n; 63,1; Oz 13,4]. On vysvobozuje i toho, který není bez viny, čistotou rukou svého vyvoleného [Jb 22,30], který je ponížených očí, k němu volá [Ž 55,17], zamiloval si jej [Ž 91,14], očekává na něho [Ž 22,5; Př 20,22; Iz 25,9] a vzývá jeho jméno [Jl 2,23]. Často se myslí na vysvobození z ruky nepřátel [1S 9,16; 12,10; 2Kr 17,39; Ž 7,2], z úzkostí [1S 26,24; Ž 34,7; Př 11,8], z nebezpečí života [2S 4,9; Ž 69,2; 103, 4; 107,20; Jon 2,7], z násilí [Ž 72,14; 119,134], soužení [Ž 78,42], trápení [Ž 119,153], od lhářů [Ž 120,2] a pod., ale také od přestoupení [Ž 39,9; Ez 36,29]. *Vykoupiti. *Spasen, spasení. Ve SZ-ě se upíraly zraky proroků čím dál tím více k budoucímu, konečnému vysvobození Hospodinovu, zvláště v zajetí babylonském a po něm [Iz 35,9; 49,25; Ez 34,22; Dn 12,1; Jl 2,32; Abd 17; Za 10,6], a tak byla připravena půda pro nz zvěst.

Hebr. *n-s-l* odpovídá nz *ryesthai* [= vytrhnouti, 2K 1,10; 2Tm 4,17; 2Pt 2,7.9, zbaviti, Mt 6,13, uchrániti], které je překládáno slovesem vysvoboditi [z ruky nepřátel, protivníků u L 1,74; Ř 15,31; 2Tm 3,2; s kříže, Mt 27,43; ze smrtelného těla Ř 7,24; z protivenství, 2Tm 3,11; z každého zlého skutku, 2Tm 4,18; od budoucího hněvu Božího, 1Te 1,10]. V Ř 11,26 je výraz Vysvoboditel [řecky *ryomenos]* překladem hebr. *go'él* = Vykupitel, ten, který vykupuje své příbuzné z otroctví, zajetí a pod. Obsahově příbuzným slovem je řecké *exaireisthai* [= vyjmouti, vysvoboditi], jehož je užito o vysvobození z úzkosti [Sk 7,10], z otroctví [7,34], ale také o záchraně, po případě o vyvolení z lidu [Sk 26,17].

Řecké *sózein* [= zachrániti, zachovati, uzdraviti, spasiti] odpovídá sz-mu *j-š-'*. Žilka překládá J 12,27: »Nyní je má duše rozechvěna. Co mám říci? Otče, zachraň mne od této hodiny? Ne, vždyť jsem právě proto přišel k této hodině. Otče, oslav své jméno!« Ježíš nechce být ukrániěn utrpení a smrti na kříži, aby mohl přinésti spásu, záchranu druhým. Myslí se tu především na vysvobození z hříchů [Mt 1,21]. Kral. však sloveso *sózein* překládají většinou výrazem spasiti. *Spasen. Jen tam, kde jde o záchranu z ruky nepřátel [L 1,71] nebo o záchranu duše ze smrti, způsobenou činností věřícího člověka [Jk 5,20], mluví o vysvobození. Spasitelná činnost je vyhrazena Ježíši Kristu. V Žd 2,15 je označena řeckým *apallassein* [= osvoboditi]. Kristus osvobodil ty, kteří jsou strachem před smrtí po celý život zotročeni.

Ve Sk 7,35 je Mojžíš označen jako vysvoboditel [řecky *lytrótés,* *Vykoupiti] Izraele. Podle Žd 11,35 mnozí mučedníci, vedení silou víry, nepřijali osvobození *[apolytrósis]*, protože toužili po lepším vzkříšení než je pouhý návrat k pozemskému životu. Myslí se tu na sedm bratří Eleazarových [2Mak 6,21n; 7,24], kterým král Antiochus nabídl osvobození, ustoupí-li od ustanovení otců.

V 1K 10,13 jde o překlad řeckého *ekbasis* [= východ, východisko, konec]. Pavel varuje před mravním a náboženským siláctvím, jež říká na př., že modla nic není [1K 8,4], a že tedy lze jísti i maso, zasvěcené božstvům. Ale sz příklady, jež uvádí Pavel, jsou výstrahou. Neboť lehkomyslnou účastí na obětních hostinách se vydali věřící pokušení se strany démonů. Pavel však utěšuje věrností Boží, jež sice pokušení připustilo, ale učiní jim také konec, dá jim zmizet [tak překládá Bousset řecké *ekbasis],* aby nebyla nad lidskou sílu. Tím naléhavější však je napomenutí, aby se Korintští varovali pohanských obětních hostin. Ale sr. odlišný Součkův výklad tohoto místa [Výklad 1K, str. 109].

Kral. překládají také řecké *eleutherûn* [= osvoboditi] výrazem vysvoboditi. I tu jde o spasitelnou činnost Kristovu. Bez Krista je člověk otrokem hříchu. Jen poslušností a plným spolehnutím na Ježíšova slova lze poznat pravdu, t. j. Krista [J 14,6; 7,17], a tento poznaný Kristus [Pravda] člověka osvobozuje [J 8,32.36]. Myslí se tu na *svobodu od hříchu a smrti [Ř 6,18; 8,2], od otroctví zániku [Kral. ‚služba porušení', Ř 8,21]. *Svoboda.

Vyšetření, vyšetřiti, probádání, probádati, doslovně z hebr. prochození, prochoditi [Nu 14,7.38].

Vyšívaný. Izraelci rádi ozdobovali okraje oděvových látek ornamenty, vyšívanými barevným hedvábím, zlatými nebo stříbrnými nebo i jinými vlákny, jež se odlišovala od vláken ozdobované látky [Sd 5,30; Ž 45,14]. Bezeleel a Aholiab měli zvláštní nadání pro vyšívačské umění [Ex 35,30-35; 38,23]. Záclony u dveří

a u síně stánku [Ex 26,36; 27,16] byly vyšívané. Také pás velekněžského roucha byl vyšíván [Ex 28,4.39; 39,27nn]. *Krumpěř.

Vyšpehování, vyšpehovati, o vyzvědačích, kteří proslídí zemi [Joz 2,3], město [2S 10, 3] a pod. V Ga 2,4 mluví Pavel o těch, kteří se vloudili mezi jerusalemské křesťany, aby mohli číhat [Kral. ‚vyšpehovat'] jako v záloze na svobodu křesťanského sboru v Antiochii a přivésti ji k pádu tvrzením, že obřízka je nutnou podmínkou skutečného členství v církvi [sr. 1Pa 19,3; 2K 11,13.15].

Vytahovati se z kázně, vyhýbati se kázni, upustiti od kázně [Př 13,18].

Vytazovati se, stč. = doptávati se, dotazovati se [Kaz 7,10; Sk 12,19].

Vytínati, vytíti, vyhubiti [Ž 73,27], odstraniti [Ž 101,5], vyseknouti [Mt 3,10.19; 7,19; L 13,7.9]. Sr. Dt 20,19; J 15,2nn; Ř 11, 22. *Utíti, utnouti.

Vytírati, vytříti [Jr 46,4; 51,11], vyčistiti, vyleštiti kopí a střely za účelem naostření, aby byly hotovy k boji [sr. Iz 49,2]. Č.

Vytkávati. *Vyšívaný.

Vytknutý, vymknutý, vykloubený [Př 25, 19].

Vytráviti, stč. = stráviti, vypásti, vyčerpati [Gn 43,2; 1S 9,7; Jr 5,17].

Vytrhnouti, vytrhovati, vychvátiti, vytáhnouti [Jb 36,15; Ž 18,20; 50,15; 81,8; 91, 15; 116,8, hebr. *ch-l-s],* vysvoboditi, zachrániti. Ve SZ-ě jde hlavně o překlad slovesa *n-s-l,* o němž vše podstatné bylo řečeno v hesle *Vysvoboditel. Na rozdíl od *j-š-'* jež označuje obojí: vysvobození a zabezpečení, znamená *n-s-l* akt vychvácení, vytažení a pod. Ruben chtěl vychvátiti Josefa z ruky bratří [Gn 37,21], Hospodin vychvátil Izraele z ruky Egyptských [Ex 18,9], všech jeho nepřátel [Sd 8,34; 1S 12, 11; Ezd 8,31]; vytrhuje ode všech protivníků [Ž 7,2], z rukou nešlechetníků [Jr 15,21], ze všech úzkostí [Ž 34,18], ze všech přístrachů [Ž 34,5], od zhouby [Ž 35,17], ze všeho soužení [Ž 54,9], ze smrti [Ž 56,14], z pekla [Př 23, 14] a pod., ale není nikoho, kdo by mohl v-i z ruky Boží [Dt 32,39; Oz 2,10].

V podobném smyslu nikdo není s to v-i toho, kdo patří Ježíši Kristu, kdo mu byl dán od Otce [J 6,39], z jeho ruky a tím z ruky Boží [J 10,28n]. Může si být jist věčným životem, protože Syn a Otec jsou jedno. Syn vytrhl věřící ‚z tohoto přítomného věku zlého' [Ga 1,4], Otec nás vytrhl z moci temnosti, že nás přenesl do království svého Syna [Ko 1,13]; Bůh, křísící mrtvé, vytrhuje od smrti své pracovníky [2K 1,10]. Tak jako vytrhl Lota ze Sodomy a Gomory, tak vytrhuje pobožné z pokušení [2Pt 2,7.9] i nebezpečí života [Sk 12,11].

Vytrhnouti se, vytrhovati se, vtrhovati, proniknouti [Ex 19,21], odloučiti se [Nu 16,1].

Vytržení. *Vtržen. Jde o stav, v němž činnost smyslů jest zastavena a duše se zdá být osvobozena od těla při nazírání nějakého mimořádného zjevu. Jde o to, čemu moderní psychologie říká trans, extase. Podle Sk 10,10; 11,5 se octl v takovém transu Petr, podle Sk 22, 17 i Pavel. Ve 2K 12,1nn je trans popisován jako přenesení do duchovních oblastí [sr. Zj 4,1 n]; ve Zj 1,10 se Duch zmocnil pisatele této knihy tak, že byl schopen slyšet hlas Ježíše Krista. Ve SZ-ě šlo snad o trans v Nu 24,4.16. *Prorok. *Viděti, vidění.

Vytříti střely. *Vytírati.

Vytylý, vytýti, tučný, tělnatý, otylý; vykrmený; ztučněti [Dt 32,15; Iz 10,16; Jr 5,8; 46,21], stelný [? Ž 144,14: »Náš skot ať je stelný«] a pod.

Vyučiti. Slovesem v. překládají Kral. ve SZ-ě hebr. slovesa, z nichž některá byla uvedena v heslech *Trest, *Učiti, *Učitel a *Vychován, vychovávati. Jde tu především o hebr. *j-s-r* = držeti v kázni [Dt 4,36 11,19; Ž 16,7], dát se varovat, napomínat [Ž 2,10], naučiti [Ž 119, 108.171; Iz 28,26], dále o slovesa *j-r-h* = prstem ukázat [Dt 33,10; 2Kr 12,2; 2Pa 6,27; Jb 34,32; Ž 25,8; 27,11; 32,8; 119,33; Př 4,4; Iz 2,3; 28,9 Mi 4,2], *b-j-n* [v určitém tvaru = osvětlit, vysvětlit Neh 8,7; Dn 11,35], *ch-n-k* = zasvěcovat, cvičit, navykat [Př 22,6], *l-k-ch* = získati [Př 11,30]. Ve většině případů jde o sloveso *l-m-d* = popichovati, cvičiti, navykati, na př. Ž 25,4.9; 34,12; 51,15; 94,12; 119,7.12; Iz 40,14; 54,13; Oz 10,11. Hebr. *s-k-l* v Př 21,12 neznamená vyučovati, ale dávati pozor, pečlivě pozorovati: »Spravedlivý [Bůh] dává pozor na dům...« [sr. Př 22,12]. Luther chápe hebr. *s-k-l* ve smyslu vystříhati se. Pak podmětem není Bůh, ale spravedlivý člověk.

SZ je přesvědčen o vyučovatelské a tím i vychovatelské činnosti Boží. Bůh vyučuje nejen svým ustanovením [Ž 119,12.26.64.68.124. 135] a právům [Ž 119,108], nýbrž přímo ukazuje na své cesty [Ž 25,4; 27,11; 119,33] a jednotlivcům dává poučení o správném způsobu života [Ž 32,8; sr. 25,8n.12; Iz 2,3; Mi 4,2]. Za blahoslaveného je prohlašován muž, kterého Bůh cvičí a ze svého zákona vyučuje [Ž 94,12]. Právě tím se liší člověk od zvířete, že je vyučován Bohem [Jb 35,11]. Za moudrého je prohlašován ten, kdo získává duše vyučováním [Př 11.30], kdo se dá poučovat od Boha a je tedy moudrý [Dn 12,3 v Karafiátově překladu: »Ale moudří skvíti se budou jako blesk oblohy«], i když za života za určitých okolností budou padati mečem [Dn 11,33.35].

Mojžíš byl vycvičen, vychován ve vší egyptské moudrosti [Sk 7,22], Pavel byl vyučen u nohou Gamalielových přesně podle otcovského zákona [Sk 22,3], věřící v Krista prošli určitým vyučováním, katechesí, v níž museli být upevněni [L 1,4]; naučili se znát obsah zvěsti o Kristu [přijali učení o Kristu, o spáse v něm, Ef 4,20], byli v něm vyučeni podle pravdy, jak je v Ježíšovi. 1Tm 6,2nn napomíná vůdce sboru, aby učil a napomínal podle zdravých slov Pána Ježíše Krista. Ve 2Tm 2,25 nejde o vyučování, nýbrž o mírnou výchovu odpůrců; rovněž Tt 2,3n napomíná staré ženy,

aby rozumně vedly mladší ženy milovati své muže a děti.

V 1K 2,16 jde o sloveso *symbibazein* [= dohromady dáti, spojiti; dokázati, poučiti, raditi, opravovati]. Pavel se tu opírá o Iz 40,13. Nikdo nepoznal myšlenky Páně tak, aby ho mohl poučovati. »Proto nemůže nikdo poučovati ani nás, křesťany, neboť naše myšlenky jsou myšlenky Kristovy, tedy Páně. Tímto citátem podává apoštol biblický důkaz toho, že duchovní člověk není — pokud jde o sám základ a smysl jeho víry — podroben soudu lidí neduchovních« [J. B. Souček, Výklad 1K, str. 39n].

Karafiát správně překládá 1K 8,3: »Jestliže kdo miluje Boha, ten jest poznán od něho« a odkazuje na Ž 1,6 a J 10,14.27. »V tomto Božím ‚poznání' je zahrnuto i jeho vyvolení« [J. B. Souček, Výklad 1K, str. 93]. Sr. Ga 4,9.

Podle Tt 2,12 spasitelná milost Boží vychovává [Kral. ‚vyučuje'] věřící tak, že se odříkají bezbožnosti a světské žádostivosti a žijí rozvážně, spravedlivě a zbožně.

Vyučování. *Učení.

Vyučující. Tak překládají Kral. hebr. výraz *maskîl,* který se vyskytuje v nadpiscích Ž 32,1; 42,1; 44,1; 45,1; 52,1; 74,1; 142,1. Význam tohoto výroku je nejasný. Sloveso *s-k-l* [*Vyučiti] může znamenat dávati pozor, býti důmyslný, poučovati, uvažovati, ale připouští i výklad důmyslné, umělé hudby a zpěvu. Tentýž výraz překládají Kral. v Ž 47,8 slovem ‚rozumně' [‚zpívejte žalmy rozumně']. Jde tu spíš o označení holdovacího žalmu. Někteří vykladači tvrdí, že téhož výrazu je užito ve 2Pa 30,22 k označení chrámové hudby [‚levitů, holdujících důmyslně Hospodinu']. Viz *Žal-my; k ostatním výskytům viz *Vyučiti.

Vyvážiti, stč. = vážením [ze studnice] vyčerpati, obrazně vypíti, vysrkati. Ž 75,9 překládá Zeman: »V ruce Hospodinově je kalich a pění se vínem plným přísad a nalévá z něho. I jeho ssedlinu musí vysrkat všichni...« Podobně jest rozuměti Iz 51,17; Ez 23,34.

Vyvésti. Základní zkušeností, z níž Izrael vycházel ve všem svém náboženském myšlení a na niž znovu a znovu navazoval, bylo vyvedení vyvoleného lidu z Egypta [Gn 50,24; Ex 3,8.10; 6,6; 13,3; 20,2; Lv 11,45; Joz 24,6; Ž 78,52; 105,37.43; 136,11; Jr 7,22; 11,4.31; Ez 20,6.10; Žd 8,9 a j.].‚Vyvésti' v 1S 28,11 = vyvolati ducha. ‚V. při' = ke koncj přivésti [1Kr 8,49; Jr 51,10.36]. ‚V. soud' [Ž 9,5] = uplatniti něčí právo. ‚V. spravedlnost' [Ž 37,6] = dokázati, důvodně prokázati spravedlnost. ‚V. v duchu' [Ez 37,1] = přenésti v duchu. ‚V. ven' [J 19,4.13] = předvésti. ‚V. život na světlo' [2Tm 1,10] = světlem způsobiti život. ‚V. do rozvlažení' [Ž 66,12] = přivésti k nadbytku [sr. Ž 23,5].

Vyvinouti se, vyšinouti se, vymknouti se [Gn 32,25; »Vyšinul se kloub kyčle Jákobova«. Žilka překládá Žd 12,13: »Aby, co je chromé, se nevymklo, nýbrž raději bylo vyléčeno«.

Vývoda, stč. vojvoda, vůdce vojska, vladař, který za času války vede vojsko. Kral. tak překládají 6 hebr. výrazů, jež všecky označují ty, kdo rozhodují, ať ve válce [Joz 10,24; Př 25,15] nebo v míru jako knížata lidu [Joz 13,21] nebo vůdcové [2S 5,2] a přední mluvčí [2S 6,21; 1Pa 28,4; 29,22; Dn 9,25] nebo místodržící v provincii [1Kr 20,24; Ezd 5,3.14; Neh 5,14n] nebo kmenoví náčelníci [1Pa 1,51; Za 9,7, sr. 12,5n, kde tentýž hebr. výraz *'allûf* je přeložen slovem vůdce]. Na 2S 5,2; Mi 5,2 navazuje Mt 2,6, když mluví o v-ovi, jenž vzejde z Betlema [sr. 2S 7,7]. Jsou to místa, jež byla Židy vztahována na Mesiáše.

Vyvoditi, stč. = vyváděti [2S 5,2; Jb 36, 27; 38,22; Ž 25,15; 68,7; Iz 40,26; 43,17; J 10, 3], přiváděti [Jb 12,22], vydávati [Iz 61,11]. Jb 28,10 lze také překládat s Hrozným: »Do skal proráží chodby«.

Vyvolení, -ý, vyvoliti. I. Ve Starém Zákoně. Hebr. kořene *b-ch-r* [= vybrati, voliti, dávati přednost] je ve SZ-ě užíváno ve smyslu profánním i náboženském. Může označovat lidskou volbu [Joz 24,15; 2S 24,12, sr. Gn 13,11], lidský výběr [sr. Ex 18,25; 1S 17, 40; 2S 10,9; 1Kr 18,23.25; Iz 40,20 a j., kde Kral. překládají výrazem vybrati; Sd 20,15n. 34; 1S 24,3 a j., kde jde o vybrané bojovníky, [elitní mužstvo] nebo Boží výběr. Bůh a izraelský lid vyvolil, vybral krále [2S 16,18]; Hospodin vybral Abrahama [Neh 9,7], Mojžíše [Ž 106,23], Árona [Ž 105,26], Davida [Ž 78, 70; 89,4], Šalomouna [1Pa 28,4n.10; 29,1], Izaiáše [Iz 49,7], Zorobábela [Ag 2,24], Služebníka-Mesiáše [Iz 42,1] k určitým úkolům. [*Povolán, povolání.] Bůh vybírá lidi, kteří smějí zapalovat kadidlo [Nu 16,5.7], přebývat v jeho předsíních [Ž 65,5], být kněžími a levity [Dt 18,5; 21,5; 1S 2,28; 1Pa 15,2; 2Pa 29,11], zastávat úřad královský [Dt 17,15; 1S 10,24; 16,8nn; 2S 6,21; 1Kr 8,16; 2Pa 6,6]. Bůh volí své svaté město [1Kr 8,16; 2Kr 21,7; Za 3,2], vybírá posvátná kultická místa [Dt 12,5.11.14. 18; 16,11.15; Joz 9,27; Neh 1,9 a j.], ale také to, co přivede strach a potupu na Izraele [Iz 66,4]. Opakem vyvolení je pohrdání, nevšímavost, zavržení, zamítnutí, vyjádřené hebr. kořenem *m-'-s* [Nu 11,20; 14,31; Jb 8,20; 10,3; Ž 118,22; Iz 7,15n; 8,6; 41,9; Jr 7,29; 14, 19 a j.].

Náboženského významu nabývají slova vyvolení, vyvoliti hlavně tam, kde jde o v-í Izraele za »zvláštní lid mimo všecky národy, kteříž jsou na zemi« [Dt 7,6; 14,2]. L. Köhler sice praví, že učení o v-í Izraele nemá ve SZ-ě tu úlohu, která se mu často přikládá [Theologie des Alten Testaments, 1936, str. 66], ale zapomíná, že zvláště dva pojmy, jež se táhnou celým SZ-em, předpokládají v-í. Jsou to pojmy *smlouvy a *lásky [*Milovati]. Boží láska [hebr. *'ahᵃbá* je vyvolující láska. Hebr. kořen *'-h-b* právě tak jako *b-ch-r* znamená vybrati, dávati přednost, míti v oblibě. Rozeznává-li Dt 21,15-17 ženu, kterou má muž v milosti, od ženy, kterou má ‚v nenávisti', neznamená to,

že jednu miluje a druhou nenávidí, nýbrž že jedné dává přednost před druhou [sr. Gn 29, 30 n; 1S 1,5. V tom smyslu jest snad rozuměti také L 14,26]. Bůh vyvolil, t. j. dal přednost Izraeli před ostatními ‚národy‘. Bůh vyvedl Izraele z Egypta právě tak jako Filistince z Kaftor a Syrské z Kir [Am 9,7], ale Israele nad to miloval, t. j. dával mu přednost mezi všemi národy. Tato přednost se jevila především v tom, že se Bůh svému vyvolenému zjevoval, t. j. dával se mu poznat [Ex 6,3; Ez 20,5], ale také, že mu dával cítiti mimořádně svůj soud [Am 3,2; 9,9n]; neboť Boží vyvolení znamená současně Boží kázeň [Dt 8,5]. Začalo to už volbou mezi Abelem a Kainem [Gn 4,2nn], dále mezi Izákem a Izmaelem [Gn 17,19; Ř 9, 9nn], Jákobem a Ezauem [Mal 1,2n; Ř 9,13], Josefem a jeho bratřími. Bůh vyvolil Abrahama, aby z jeho potomků vytvořil svůj lid, jenž by byl požehnáním všem čeledím země [Gn 12,1nn]. Vyvolený lid jest jen prostředkem k uskutečnění vyšších plánů, jež má Hospodin s celým světem. Proto uzavřel smlouvu s Abrahamem, Izákem a Jákobem a vzhlédl na syny Izraelské a ‚poznal je‘ [Ex 2,23n, sr. Dt 9,24; Oz 13,5]. Při tom nutno míti na paměti, že slovesa ‚poznati‘, ‚znáti‘ v hebrejštině znamenají totéž, co milovati a vyvoliti. Praví-li se v Ž 1,6, že Bůh zná cestu spravedlivých, znamená to, že nejen má před očima jejich cesty tak jako na mapě, nýbrž že se Bůh o spravedlivé stará docela osobně, že se o ně důvěrně zajímá [sr. Jb 32,10; Iz 43,1-4]. V tom smyslu jest rozuměti také Am 3,2, jenž mluví o tom, že Bůh toliko Izraele ‚poznal ze všeliké rodiny země‘. Dt 10,15 jasně naznačuje, že ‚zalíbiti se‘, ‚zamilovati si‘ a ‚vyvoliti‘ jsou souznačné pojmy, jež se navzájem doplňují a vykládají [sr. Ž 78, 68; 132,13]. Při tom nelze zapomínat na to, že vyvolenec, ať to byl jednotlivec nebo lid, nesl na sobě často těžký kříž, jak je patrno z výroků jednotlivých proroků i ze zpěvníku vyvoleného lidu [žalmů].

Izrael se cítil vyvoleným Božím [Iz 65,9.15. 22; sr. Ž 105,6,43; 106,5; 1Pa 16,13], který zvláště při bohoslužbách znovu prožíval Boží vyvolení [Ž 65,5].

Toto Boží vyvolení je sz-ím pisatelům něco nepochopitelného a nevysvětlitelného. Hebr. *rak,* jež Kral. u Am 3,2; Dt 10,15 překládají výrazem ‚toliko‘, uvádí obyčejně něco, co je proti všemu očekávání: Hospodinu patří všecka země [Dt 10,14], přesto si zamiloval a vyvolil Izraele. Pisatel vyjadřuje nad tím úžas. Ví, že to nebylo pro nějakou mravní nebo náboženskou hodnotu Izraelovu [Dt 9,4n] nebo pro jeho početnost [Dt 7,7n], nýbrž prostě proto, že jej miloval [Dt 23,5]. Praví-li se, že se tak stalo pro otce [Dt 4,37; 10,15] nebo pro přísahu, danou otcům [Dt 7,8] nebo Davidovi [2Kr 19, 34; Iz 37,35], je to jen odsunutí problému do minulosti, ne jeho řešení. Důvod vyvolení je pouze v Bohu. Bůh to učinil ‚pro sebe samého‘ [2Kr 19,34; 20,6; sr. Iz 37,35; 43,25; 48,11; Ez 20,41], ‚pro své jméno‘ [Iz 48,9; Jr 14,7.21; Ez 20,9.22.44; sr. Ž 25,11; 31,4; 79,9; 106,8; 109,21; 143,11]. Hospodin vyvolil Izraele proto, že chtěl [Dt 32,10n; Oz 9,10; 11,1.3; Jr 31,9.20]; Izrael si toho nikterak nezasloužil [Ez 16,4nn.8]. Tím se liší Boží v-í od lidské lásky; jen Bůh věděl, co měl na Izraelovi. Jeho vyvolení bylo proti lidskému rozumu, neplynulo z podstaty Izraelovy, nýbrž pouze z podstaty Boží [sr. Jb 34,3; Iz 55,8n; Ř 11,33], z jeho svrchované, člověku nevystižitelné vůle. Bůh vyvolil Izraele za svůj lid, své dědictví [Ž 33,12], za svůj lid zvláštní [Ž 135,4], který má ostříhat přikázání, ustanovení a soudy Hospodinovy [Dt 7,6-14], má volit tu cestu, kterou mu Bůh ukazuje [Ž 25,12; 119,30], má se rozhodnout pro bázeň Boží [Př 1,29], pro sedění u prahu svatyně [Ž 84,11] a stát se tak prostředníkem zjevení Božího celému lidskému pokolení [Dt 14,2; 1Pa 16,13-24; sr. Iz 43,10. 20; 49,6]. Ale jeho v-í jde i nad tuto poslušnost a není na ní závislé [Lv 26,44n]. Bůh může Izraele zavrhnout pro jeho hříchy a nevěrnost tak, jako zavrhl Efraima [Ž 78,67], a Izrael si nesmí zakládat na tom, že byl vyveden z Egypta [Am 9,7], ale přesto zůstává Bůh svému v-í věrný. To je naděje pro ‚ostatky‘ Izraelovy. I když pro hříchy Bůh zavrhuje, dává zaslíbení, že ještě znovu vyvolí Jerusalem [Za 1,17; 2,12; sr. Ž 105,42-47; Iz 41,8n; 44,1nn; 49, 7; Jr 33,24; Ez 20,5]. Právě tenkrát, když se lidu Božímu zdá, že je zavržen, a kdy okolní národové jsou přesvědčeni, že Bůh svůj lid zamítl, ozývá se znovu ujištění o Božím v-í [Iz 14,1].

Celý SZ zdůrazňuje přesvědčení, že nikoli člověk vyvoluje Boha, nýbrž že Bůh vyvoluje svůj lid. Jen Joz 24,14-24 mluví o tom, že si Izrael vyvolil Boha, když předtím jeho otcové sloužili bohům cizím [v. 2; Sd 5,8; 10,14; sr. 1Kr 18,21]. Někteří vykladači pokládají výraz ‚vyvoliti‘ ve v. 15. za sarkasmus, který se lidu samotnému musí zdát absurdním. Ale ať je tomu jakkoli, je to místo tak ojedinělé, že je nutno je posuzovat na pozadí celého sz-ího pojetí a chápat je jako přitakání člověka k Božímu vyvolení, jež předcházelo. Je to vyznání a přísaha poslušnosti vůči Bohu, který se milostivě k vyvolenému lidu přiznává. Tak jest rozuměti i uvedeným už místům, kde se mluví o zvolení, vyvolení zákona, přikázání, bázně Boží a pod.

II. Nový Zákon mluví obecně o vyvolování předních míst o hostinách [L 14,7], o vybrání, v-í dobrého dílu, dobré stránky [L 10, 42], o volbě náhradníka za zemřelého Jidáše [Sk 1,24], o volbě 7 diakonů [Sk 6,5], jerusalemského poselstva do Antiochie [Sk 15,22.25], o volbě, určení Božím, aby Petr kázal evangelium i pohanům [Sk 15,7], o volbě pozdvižením ruky [2K 8,19], o vyvolení vdov [1Tm 5.9] a pod.

1. Ježíš jako vyvolený Boží. V souhlase se SZ-em [postava Služebníka Božího — Mesiáše] a židovskou apokalyptikou je Ježíš u L 9,35 a 23,35 označen jako vyvolený Syn,